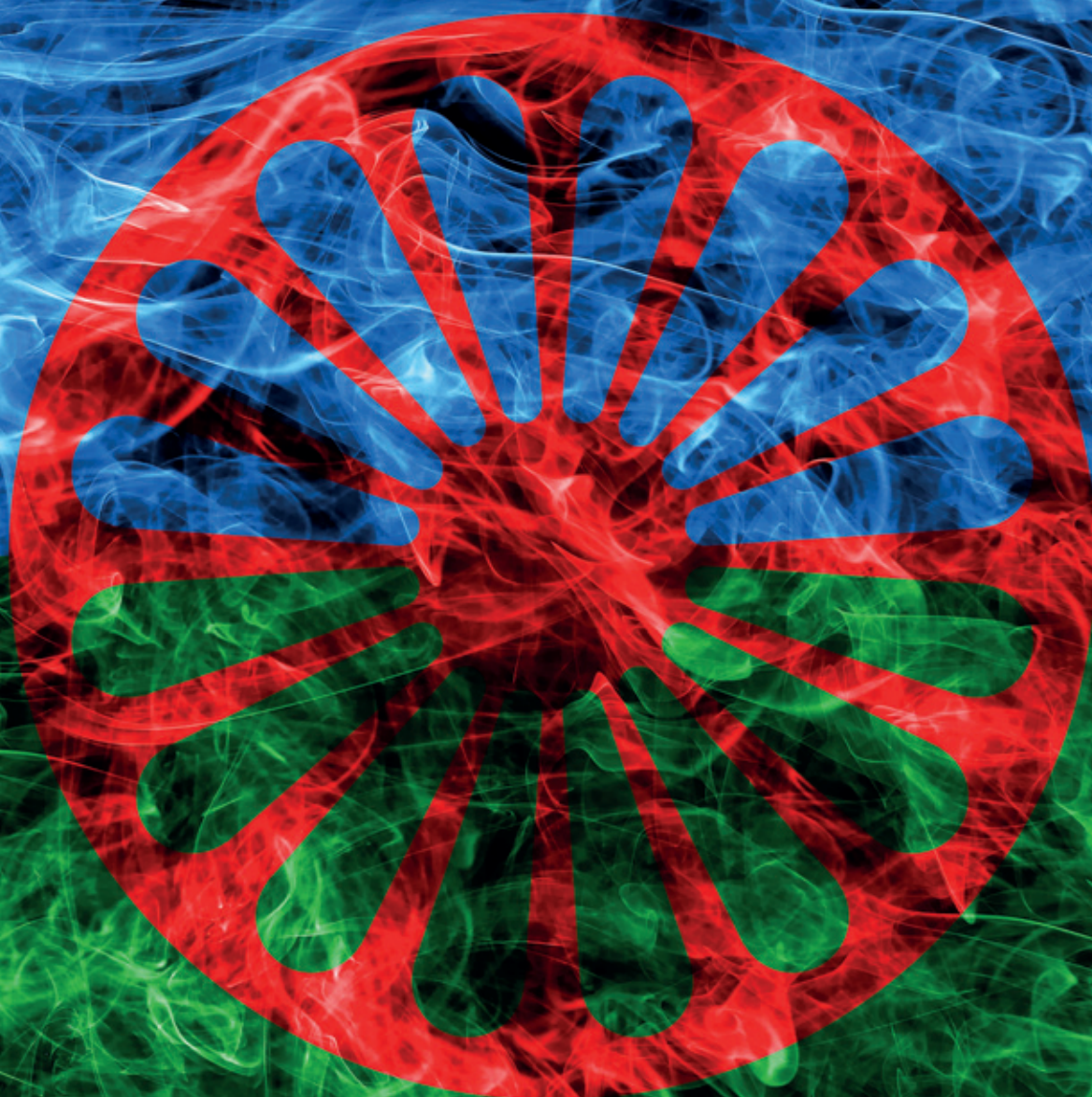

PORAJMOS
Deň obetí rómskeho holokaustu

S cieľom eliminovať šírenie nového koronavírusu prebiehalo na Slovensku niekoľko vojenských operácií – Karusel, Kuriér, Uzávera, Kontinuita a historicky prvá civilno-vojenská operácia Umbrella. Za takmer šesťdesiat dní sa v teréne na rôznych pozíciách vystriedali tisíce vojakov. Vojenskú asistenčnú operáciu Karusel spustili 3. apríla v Jarovniciach a 5. apríla v Žehre. Úlohou vojakov bolo odoberať vzorky výterovými setmi na testovanie a retestovanie.

Podľa člena permanentného krízového štábu Petra Polláka v rámci vojenskej operácie Karusel na Slovensku otestovali vyše 9 000 Rómov vo viac ako 290 lokalitách. „Z celkového počtu testovaných bolo 143 pozitívnych, 72 z nich bolo v Žehre, čo je viac ako polovica všetkých pozitívnych Rómov. Som úprimne rád, že sa nám podarilo zvíťaziť nad Covid-19 v Žehre. Veľká vďaka všetkým, ktorí sa na tom podieľali,“ povedal Peter Pollák s tým, že najvyšší počet pozitívne testovaných (33) zaznamenali v Žehre 15. apríla. „Ozbrojené sily si splnili svoje povinnosti vyplývajúce z ústavy, zákonov i z uznesenia vlády SR zo začiatku apríla tohto roka. Na vojenské operácie súvisiace s Covid-19 vynaložili nemalé zdroje, zrušili množstvo výcvikových aktivít. Privítame, keď sa nám tieto zdroje postupne prinavrátia v podobe podpory našej modernizácie, vojenského zdravotníctva a starostlivosti o náš vojenský aj civilný personál,“ doplnil zástupca náčelníka Generálneho štábu OS SR Jozef Pokorný.

Foto: MO SR, OS SR, TASR

Ctené vojačky, vojaci, milí čitatelia,

príhováram sa vám v čase, keď sa zdá, že už máme za sebou náročné obdobie boja proti šíreniu koronavírusu. Rada by som na tomto mieste ocenila pomoc Ozbroyených síl SR, ktoré boli aj v marginalizovaných rómskych komunitách veľmi užitočné a stretla som sa s mnohými pozitívnymi ohlasmi na ich prácu.

Témou tohto čísla mesačníka Obrana je však rómsky holokaust. Každý rok si 2. augusta pripomíname Pamätný deň rómskeho holokaustu. V rómskom jazyku nazývame holokaust výrazom „porajmos“. Je to pripomienka udalosti z roku 1944, keď za jedinú augustovú noc zahynulo v plynových komorách koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau takmer 3 000 Rómov. Tento deň nás má upozorniť na to, že Rómovia boli počas druhej svetovej vojny prenasledovaní na etnickom princípe a vystavení rasovo motivovanému násiliu. O rómskom holokauste sa hovorí ako o zabudnutom, pritom mnohí Rómovia prežili počas druhej svetovej vojny rovnaké hrôzy ako iné národy a národnosti. Podnecovanie negatívnych spoločenských nálad voči Rómom, ktoré propagandou podporovali nacisti, však prežilo až do dnešných dní. Aj dnes sú Rómovia označovaní za asociálov a parazitov rovnako ako v nacistickom režime. Preto považujem za veľmi dôležité pripomínať si, koľko nešťastia a ľudských tragédií priniesla druhá svetová vojna. Každý z nás sa môže postaviť ZLU a urobiť všetko preto, aby sa minulosť neopakovala. Je našou spoločnou úlohou, aby sme slobodu, právo a ľudský život chránili a odovzdali ďalším generáciám najlepšie ľudské hodnoty a krajšiu históriu ako tú spojenú s nenávisťou. Nikdy na to nesmieme zabudnúť.

Ma bisteren!
Nezabudnite!

Andrea Bučková

splnomocnenkyňa vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity

ČÍSLO MESIACA

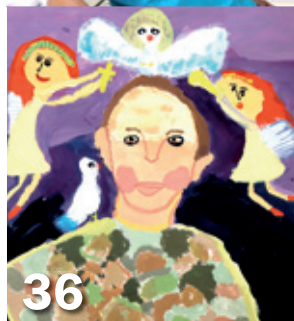

2 897

žien, detí, starých a chorých Rómov zavraždili nacisti v noci z 2. na 3. augusta 1944 v koncentračnom tábore Auschwitz-Birkenau. Podľa tzv. norimberských zákonov, prijatých nacistami 15. septembra 1935, boli Rómovia, podobne ako Židia, vyhlásení za menejcennú rasu, určenú na likvidáciu.

Európsky parlament 15. apríla 2015 vyhlásil 2. august za Pamätný deň rómskeho holokaustu. V rómskom jazyku sa genocída Rómov počas druhej svetovej vojny nazýva Porajmos, ale tiež Porraimos, Pharrajimos alebo Samudaripen.

Ilustrácia: J. G. Mandel, Romano Nevo L'il

- 4 **REPORTÁŽ:** Vojenský špecialisti CIMIC a PSYOPS stavajú na dôvere
- 9 Minister navštevuje vojenské útvary
- 10 Jedinečný projekt pomoci klientom centier pre deti a rodiny Nájdí si svoj domov
- 13 Generálny tajomník NATO predstavil víziu budúcnosti Aliancie
- 14 **ROZHOVOR:** Europoslanec Peter Pollák
- 16 **TÉMA:** Porajmos – rómsky holokaust

- 24 **LIETADLÁ STUDENEJ VOJNY:** Stíhačka Gloster Meteor
- 26 Torpéda pre Taiwan
- 28 **OSUDY:** MUDr. Peter Rác – Armáda mi dala šancu
- 30 Nová technika vojenských policajtov
- 32 **VOJNY A BITKY NA SLOVENSKU:** Povstanie Gabriela Betlena
- 34 Našli sa v ozbrojených silách
- 36 Výsledky 19. ročníka výtvarnej súťaže Vojaci očami detí
- 38 **REPORTÁŽ:** Operácia Kuriér
- 41 **MILITARY ENGLISH:** Forgotten Victims of WW2
- 44 Sar pes te arakhel le kliešťostar
- 46 1. československý samostatný poľný prapor v ZSSR
- 47 Vojenská blúza príslušníka 1. čs. armádneho zboru v ZSSR

NA TITULNEJ STRANE: Júlovú Obranu venujeme pamiatke obetí rómskeho holokaustu • Ilustrácia: Vladislav Mític

Najdôležitejšia je dôvera

Špecialisti Strediska CIMIC a PSYOPS v Martine vytvárajú most spájajúci vojenský a civilný svet prostredníctvom efektívnej spolupráce všetkých zúčastnených strán v priestore. Most, ktorý je nevyhnutný na úspešné plnenie cieľov operácií doma, ale aj v zahraničí.

„**D**o operácie Umbrella som vyrazil z domu 10. apríla dve hodiny po tom, ako som dostal povel od veliteľa nášho strediska civilno-vojenskej spolupráce v Martine majora Matúša Šostroneka,“ spomínal na akčný Veľký piatok nadrotmajster Vladimír Púpava, veliteľ taktického CIMIC tímu.

Na otázku, ako na jeho odchod tesne pred Veľkou nocou reagovala rodina, odpovedal: „Mám odslúžených viac ako 20 rokov, takže si zvykli, že som pripravený kedykoľvek vyraziť.“ Z Krompách a zo Žehry sa vrátil spolu s tímom po nonstop službe až 30 mája. So ctou a s uznaním.

Korene zelenej lúky

„Tu v Martine síce naše stredisko vzniklo v roku 2014 takpovediac na zelenej lúke, no CIMIC mal v našich ozbrojených silách už relatívne dosť silné korene,“ konštatoval kapitán Tibor Petříček, zástupca veliteľa Strediska CIMIC a PSYOPS, ktorý bol pri kreovaní martinického strediska. S výkonným poddôstojníkom, technikom roty a dvoma dôstojníkmi začínali v uvoľnenej budove martinických kasární v Podháji medzi holými stenami, ale nie bez skúseností slovenských vojakov. Mohli by sme sa vrátiť napríklad do obdobia rokov 1999 až 2010 do Kosova, kde v operácii KFOR slovenskí vojaci mali v sektore svojej pôsobnosti na starosti aj monitorovanie a ochranu národnostných menšín. V bývalom školskom centre v Obiliči získali maximálnu dôveru desiatok núdzovo dlho-

CIMIC 2011, Afganistan

dobo ubytovaných kosovských Srbov. Aj Rómovia z osady Plementina nedôverovali nikomu viac ako slovenským vojakom. „V rámci vojensko-civilnej spolupráce bolo v afganskej provincii Uruzgan realizovaných v roku 2001 vyše 900 projektov. Viac ako desatina z nich sa týkala školstva,“ sumarizoval podplukovník Milan Žilinčár, vtedy príslušník slovensko-holandského provinčného rekonštrukčného tímu, ktorý neskôr pôsobil ako náčelník oddelenia CIMIC a PSYOPS na veliteľstve pozemných síl v Trenčíne. V rámci provinčného rekonštrukčného tímu v Afganistane v roku 2012 pôsobil aj podplukovník Branislav Krajčík, ktorý domácim obyvateľom distribuoval humanitárnu pomoc zo Slovenska sprostredkovanú Úradom ekumenickej pastoračnej služby. Práve on bol v rokoch 2014 – 2018 prvým veliteľom jednotky CIMIC a PSYOPS, neskôr Strediska CIMIC a PSYOPS v Martine. Aktuálne je náčelníkom oddelenia CIMIC a PSYOPS na veliteľstve pozemných síl. No a do tretice, súčasný veliteľ mártinského Strediska CIMIC a PSYOPS Matúš Šostronek bol počas svojho druhého nasadenia v Afganistane v rámci operácie Resolute Support v roku 2016 príslušníkom komunikačnej divízie a v rámci medzinárodného tímu spolupracoval s domácimi bezpečnostnými štruktúrami. „Je veľmi dôležité, že CIMIC skúsenosti sme získavali aj v rámci medzinárodných cvičení vrátane Slovenského štítu,“ dodal mjr. Šostronek, ktorý vo svojej špecializácii absolvoval výcvik aj v USA a ktorý by mal od jesene pôsobiť na aliančnom spojeneckom veliteľstve pre operácie v holandskom Brunssume. Ako inak – v odbornosti CIMIC.

„Zúročenie medzinárodných skúseností v oblasti CIMIC je v našich ozbrojených silách naozaj efektívne, čo sme mohli vidieť aj teraz v operáciách Karusel či Umbrella,“ dodal kapitán Tibor Petříček, ktorý však nasadenie svojich kolegov v boji proti Covid-19

„CIMIC (Civil-Military Co-operation) je koordinácia činností a spolupráca medzi veliteľom a civilnými predstaviteľmi vrátane miestneho obyvateľstva a miestnych orgánov a tiež medzinárodných, národných a mimovládnych organizácií a agentúr v prospech plnenej úlohy.“

sledoval z diaľky tisíc kilometrov. „Bol by som síce radšej tu, no slúžil som v operácii EUFOR Althea ako veliteľ styčného a pozorovacieho tímu, čo tiež veľmi úzko súvisí s CIMIC.“ Dodajme, že v stredisku CIMIC pôsobí 80 vojakov a vyše dve tretiny z nich má medzinárodné skúsenosti.

V Kropachoch a Žehre

„CIMIC je vlastne most medzi civilistami a vojakmi. My sme síce vojaci, ale rozumieme potrebám civilistov a usilujeme sa minimalizovať riziká, straty, škody a maximalizovať účinok našich jednotiek v priestore,“ konštatuje major Šostronek. S malými počtami skrátka dokážu veľké činy. Tak ako to bolo v operácii Karusel, keď dokázali v desiatkach rómskych osád presvedčiť tisícky obyvateľov, aby sa dobrovoľne podrobili testovaniu na Covid-19. Napriek dezinformáciám, fámam či zlomyseľnostiam. Po prvotnom úspechu boli „cimicári“ oslovení, aby pomohli aj pri uzatvorení karanténnych oblastí. „Počas rokovania krízového štábu v Kropachoch primátorka Iveta Rušinová požiadala náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl SR generála Daniela Zmeka, aby náš tím podporil krízový štáb mesta a okresný krízový štáb. Stalo sa, operácia Umbrella bola zriadená

obratom,“ spomenul mjr. Šostronek. „V uzatvorených lokalitách mal päťčlenný tím posilnený o zdravotníčku z Úradu hlavného lekára OS SR na starosti udržiavanie pokoja, informovali o požiadavkách komunit v karanténe krízové štáby a usilovali sa prispievať k zlepšeniu zdravotníckeho zabezpečenia či k dodržiavaniu hygienických pravidiel. Išlo napríklad aj o zásobovanie vodou a palivovým drevom.

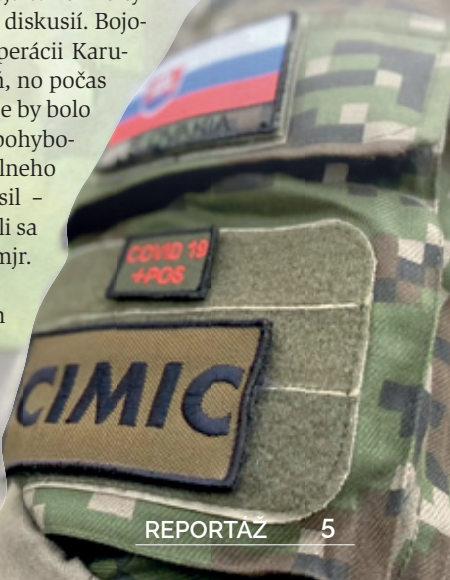
Málokto si vie predstaviť, čo by sa stalo, keby v Žehre, Bystranoch či v niektorej z troch karantenizovaných oblastí v Kropachoch vznikli občianske nepokoje. CIMIC tím bol aj preto v priebehu siedmich týždňov v nasadení neraz aj 16 hodín denne. Museli však vedieť povedať tiež nie. „Niektorí obyvatelia mali spočiatku pocit, že prostredníctvom nás môžu žiadať aj veci, ktoré si mohli kúpiť, no my im ich zadovážime zadarmo. Nuž, tak to nešlo. Hoci na druhej strane sme sa usilovali byť nápomocní s ochrannými pomôckami pre pracovníkov mestskej občianskej poriadkovej služby až do momentu, kým ich mali v dostatočnom množstve od mesta.“

Získať dôveru bolo najdôležitejšie. Boli za tým hodiny a hodiny komunikácie či diskusií. Bojovali slovom. A to doslova. „V operácii Karusel sme ešte nosili osobnú zbraň, no počas operácie Umbrella sme vycítili, že by bolo lepšie, ak by sme sa v osadách pohybovali bez nich. Náčelník generálneho štábu s naším zámerom súhlasil – a ono to naozaj zabralo, prelomili sa aj posledné ľady,“ konštatoval mjr. Šostronek.

„Nábeh však nebol celkom jednoduchý, zo začiatku boli vzťahy odmerané nielen zo strany rómskych komunit, ale aj krízových štábov. Počas ich rokovaní sme dosť často

CIMIC 2020, Kropachy

Alžbety ako odborník verejného zdravotníctva (MPH) a teraz skončil na Lekárskej fakulte Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach prvý ročník doktorandského štúdia. Jeho syn bude končiť medicínu a dcéra začala študovať na Katolíckej univerzite v Ružomberku. A netreba zabudnúť ani na to, že Richard Koki má rozrobené rigorózne práce z pedagogiky a z verejného zdravotníctva. Plné nasadenie v boji s Covid-19 ho síce pri ich vypracovaní trochu príbrzdilo, ale on vedel, čo je dôležitejšie. A tiež vie, kde spočíval úspech práce martinských „cimicárov“: „Vojaci okamžite pochopili, že ak by prišli do osád s represiou, nezmôžu nič. No keď som videl, ako si za pár dní dokázali získať k spolupráci tamojších ľudí, tak to som otváral oči dupľovane. Aj keď nevedeli po rómsky, akoby sa okamžite naučili hovoriť jazykom osád a stali sa v nich rešpek-

počuli, čo všetko sa nemôže, nedokáže či nesmie. My sme prichádzali s návodmi, ako sa veci riešiť dajú. Zároveň sme sa usilovali motivovať kompetentných, aby prijali nejaké rozhodnutie, lebo my sme boli v osadách len v pozícii plnenia asistenčných úloh,“ pripojil sa so svojou skúsenosťou veliteľ taktického CIMIC tímu nadrotmajster Vladimír Púpava, veterán z Afganistanu aj Kosova. „No a keď už sme boli v osadách, človek v podstate nonstop rozmýšľal, ako sa správať a ako vystupovať, aby domácych nenaštvál, ale aby s nimi našiel spoločnú reč a zároveň tak dosiahol splnenie úloh,“ dodal priamo nrtm. Púpava.

Partner Richard Koki

„Keď mi naša pani riaditeľka povedala, že budeme spolupracovať s vojakmi, tak som vedel, že to bude dobré. No a po prvej videokonferencii s majorom Máriom Pažickým, ktorý bol z prostredia špeciálnych síl vyčlenený ako stmeľujúci komunikačný prvok medzi členmi permanentného krízového štábu, „cimicarmi“, odberovými tímami, terénnymi pracovníkmi a médiami, som si

bol istý, že nemôžeme prehrať,“ oduševnene konštatoval Richard Koki, expert pre terén národného projektu Zdravé komunity, ktorý pracuje v štátnej príspevkovej organizácii ministerstva zdravotníctva Zdravé regióny. Práve on sa tak trochu stal symbolom civilno-vojenskej spolupráce a zároveň jedným z ťažiskových partnerov našich „cimicárov“. Nielen preto, že je Róm a že bol profesionálnym vojakom, ale aj preto, že je to človek s odhodlaným srdcom a odborník s kvalitným vzdelaním. „Keď som končil ôsmu triedu, otec mi dal ako jedináčikovi na výber dve ponuky: vojenskú strednú školu v Žiline a vojenskú strednú školu v Liptovskom Mikuláši. Najskôr som zalapal po dychu, ale potom som si vybral tú v Žiline. Aj keď prvý polrok bol pre 14-ročného chalana neľahký, doteraz som otcovi, ktorý si cezo mňa splnil svoj vojenský sen, veľmi vďačný,“ spomenul Richard Koki, ktorý slúžil najčastejšie ako logista či výkonný práporčík v rokoch 1994 až 2009 v Poprade, Zálubici a v Martine. Keď sa ho pýtame, či ako Róm nezažil v armáde nejakú diskrimináciu, len zavrtí hlavou: „Už v škole som bol od druhého ročníka zástupcom veliteľa čaty a študoval som s vyznamenaním. Po príchode do útvaru som sa nikdy s prejavmi otvoreného rasizmu nestretol. Pravda, ak nerátam uštipačné poznámky niektorých vtedajších vojakov základnej služby, ktorí patrili k hnutiu skinheadov. Moji kolegovia však s nimi urobili poriadok veľmi rýchlo...“

Richard Koki je bakalár pedagogiky, magister andragogiky, magister administrácie zdravotníctva, absolvoval špecializačnú skúšku na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce svätej

John, Scott a Erich

„Americkí kolegovia boli u nás v uplynulých troch rokoch tri razy po šesť mesiacov s cieľom podporiť rozvoj spôsobilosti CIMIC, zvyšovať interoperabilitu medzi aliančnými partnermi a pomáhali nám aj s jazykovou pripravenosťou,“ vysvetlil veliteľ Strediska CIMIC a PSYOPS Martin major Matúš Šostronek. Jedným dychom však dodal, že sa učili nielen naši od nich, ale aj Američania od Slovákov.

Tímy vyslalo americké veliteľstvo Civil Military Operational Command so sídlom v poľskej Poznani, aktivita bola zároveň súčasťou aliančnej operácie Atlantic Resolve v Európe, ktorá má okrem iného za cieľ prezentovať jednotu a súdržnosť NATO. Desiatnik Erich Seida (25), čatár John Harrison (27) a rotný Scott Cressy (40), všetci s bohatými medzinárodnými skúsenosťami, patrili k druhej skupine: „Našou prácou v CIMIC je aj to, aby civilná verejnosť pochopila, čo je úlohou armády, ako aj pomoc veliteľovi v oblasti civilného prostredia v jeho rozhodovacích procesoch. Naše pôsobenie na Slovensku bolo o to efektívnejšie, že nás v Martine prijali ako vlastných, ako rodinu,“ zhodnotil Scott. „Slovenskí vojaci sú veľmi profesionálni a zároveň priateľskí. Od prvého dňa som mal veľmi dobrý dojem, že sme vítaní tak na základni, ako aj v civilnom prostredí, s ktorým sme prišli do kontaktu,“ doplnil Erich. „Nádhera, veľmi sa mi u vás páčilo, krásna krajina, profesionálni vojaci aj oduševnení ľudia,“ dodal John, ktorý ako prvý Američan absolvoval aj 35-kilometrový vojakmi organizovaný diaľkový pochod Fatra March. Pre všetkých bola zrejme najdôležitejšia pozorovateľská účasť na cvičení Slovenský štít, zúčastnili sa aj na medzinárodnej konferencii Danubia Bridge v Martine, ktorá bola venovaná práve odbornosti CIMIC a PSYOPS, realizovali podujatie pre gymnazistov v Sučanoch a predovšetkým cvičili so svojimi slovenskými CIMIC kolegami.

Zľava čatár John Harrison, major Matúš Šostronek, rotný Scott Cressy a desiatnik Erich Seida

tovanými autoritami.“ A Richard Koki vie, čo môže dobré slovo, korektný prístup a osobný príklad vojakov znamenať pre mladých ľudí z osád.

Opäť vpred

„Som na svojich kolegov z CIMIC a všetkých ostatných vojakov nesmierne hrdá, ako zvládli také obrovské množstvo situácií bez zaváhania a s prehľadom suplovali aj úlohy, ktoré mohli skôr plniť iné organizácie,“ s uznaním komentovala naša služobne najstaršia „cimicárska“ kapitánka Ľudmila Činčárová. V tejto odbornosti pôsobí od roku 2008. Bola nasadená v Afganistane, slúžila v Bosne a Hercegovine, absolvovala školenie v USA. Počas boja proti Covid-19 ju veliteľ strediska poveril, aby zo základne v Martine plnila úlohy pohotovostnej časti, ktorá zabezpečovala napríklad prehľad o nasadených silách a prostriedkoch v prospech nadriadených stupňov. Prostredníctvom nej treba oceniť aj tých, ktorí „bojovali“ proti Covid-19 takpovediac z druhého sledu a zabezpečovali, zásobovali a podporovali tých prvosledových.

„Nesmierne si vážim najmä nadprácu, v pozitívnom zmysle, ktorú takmer všetci vojaci v teréne odovzdávali. Mnoho odkrútených hodín s mimoriadnym ľudským prístupom, množstvo skutočnej empatie, úsilie odhodiť nepotrebnú časť formalizmu a sústredenie na cieľ – výsledok sa nemohol nedostať,“ ocenil major Mário Pažický z Veliteľstva Síl pre špeciálne operácie OS SR, ktoré je pre martinské Stredisko CIMIC a PSYOPS nadriadené od jesene minulého roka. Avizoval, že úlohy strediska sa budú zintenzívňovať. Pripomenul, že práve nedávne nasadenie tejto mimoriadne dôležitej spôsobilosti ukázalo deficit na strane mobility strediska, jeho komunikačných a informačných systémov, informačnej techniky a komunikačných prostriedkov. „Operatívne požiadavky sa priebežne realizovali, no dočasne,“ povedal a dodal: „Momentálne pracujeme na rozvoji ďalších spôsobilostí aktuálne patriacich stredisku – Combat Camera a Media tímov. Tie sa v operáciách ukázali ako nevyhnutné. Stojíme pred úlohami odborného personálneho pokrytia a primeraného technického zabezpečenia.“ Zároveň ho teší, že aktuálna naplnenosť strediska personálom je takmer sto-percentná. A čo ak by prišla druhá vlna covidu? Mjr. Pažický avizoval: „Som bez väčších obáv. Hashtagom tých dní bolo ‚Spolu to zvládneme‘. Sme tu. A budeme. Zvládneme to.“ Jedným dychom doplnil: „V júni sme sa zúčastnili na medzirezortnej konferencii zameranej na strategickú komunikáciu. Niektorí by možno povedali, že ozbrojené sily vyšli zo situácie spojenej s Covid-19 víťazne. Ja tvrdím, že ozbrojené sily nastavili správnu, zrozumiteľnú, jednoznačnú a úspešnú strategickú komunikáciu. Dozrel čas, aby sme začali naplno rozlišovať – a mať vzťah – k termínom ako ‚píár‘, medializácia, informovanosť, dezinformácie a chápať význam pojmu strategická komunikácia. Tá je totiž stavom mysle.“

Text: Pavol Vitko

Foto: autor, rtm. Pavol Mičica, rtn. Tomáš Iliev

„Psychologické operácie PSYOPS (Psychological Operations) ako dôležité súčasti informačných operácií, dotýkajúce sa celého spektra diplomatických, vojenských, ekonomických a informačných činností, sú plánované psychologické aktivity, využívajúce metódy komunikácie a ďalšie schválené prostriedky orientované na presne určené skupiny, so zameraním na ovplyvnenie ich vnímania, postojov a správania na dosiahnutie politických a vojenských cieľov.“

Spájajú nás hodnoty a spolupráca

Hodnotovo príbuzná zahranično-politická orientácia Slovenskej a Českej republiky je viditeľná aj v postojoch pri riešení aktuálnych otázok a výziev v oblasti obrany a bezpečnosti, čo predurčuje obe krajiny k ešte intenzívnejšej a hlbšej spolupráci. Uviedol to minister obrany SR Jaroslav Naď v Prahe počas stretnutia s ministrom obrany ČR Lubomírom Metnarom, ktoré sa uskutočnilo pri príležitosti jeho prvej oficiálnej návštevy Českej republiky. Diskutovali o projektoch a možnostiach spolupráce v rámci podpory domáceho obranného priemyslu. Jaroslav Naď poďakoval ministrovi Metnarovi za efektívnu a účinnú spoluprácu počas pandémie pri repatriácii stoviek slovenských občanov do vlasti. Ocenil vysokú úroveň spolupráce v rámci Vyšehradskej skupiny v oblasti obrany, ako aj dynamiku českého predsedníctva. Súčasťou dvojdielnej zahraničnej pracovnej cesty bolo tiež rokovanie s ministrom zahraničných vecí Českej republiky Tomášom Petříčkom a stretnutie s predsedom Výboru pre zahraničné veci, obranu a bezpečnosť Senátu Parlamentu ČR Pavlom Fischerom.

Foto: Ivan Kelement

Máme nových generálov

Prezidentka SR a hlavná veliteľka Ozbrojených síl SR Zuzana Čaputová na základe vládou schváleného návrhu vymenovala do prvej generálskej hodnosti brigádnym generálom plk. Štefana Kovácsa, plk. Ferdinanda Muriňa a plk. Tibora Králika. Minister obrany Jaroslav Naď poďakoval povýšeným profesionálnym vojakom za zodpovedné plnenie úloh v prospech bezpečnosti občanov Slovenskej republiky a vyjadril presvedčenie, že svojich úloh sa budú aj naďalej zhostávať tak ako doteraz. Doplnil, že k vymenúvaniu profesionálnych vojakov do generálskych hodností sa súčasné vedenie rezortu obrany usiluje na rozdiel od minulého vedenia pristupovať spravodlivo a systematicky.

Foto: Ivan Kelement

► Nová krv vzdušných síl

Promóciami a slávnostným vyradením skončilo inžinierske štúdium na Leteckej fakulte Technickej univerzity v Košiciach šesť kadetiek a kadetov Ozbrojených síl SR, päť z nich s vyznamenaním. Medzi čerstvými poručíkmi sú traja piloti stíhacích lietadiel. Po ich nástupe na leteckú základňu Sliač sa plánuje vyslať ich na preškolenie do USA na novú leteckú techniku. Dopravné krídlo Kuchyňa posilní nová pilotka dopravného lietadla a brigádu riadenia vzdušných operácií vo Zvolene nová riadiaca letovej prevádzky. Vo vrtulníkovom krídle v Prešove nájde uplatnenie nový špecialista inžinierskej leteckej služby.

► Úcta storočnému veteránovi

Minister obrany Jaroslav Naď navštívil v obci Šajdíkove Humence účastníka národného boja za oslobodenie Bernarda Papánka, ktorý oslávil 100. narodeniny. Pri

tejto príležitosti mu zablahoželal a ocenil ho pamätným krížom vojnového veterána. Bernard Papánek sa narodil 19. januára 1920 vo Viedni v židovskej rodine. Po anektovaní Rakúska Nemeckom v roku 1938 stihol ujsť do Brna a po obsadení Čiech a Moravy do Palestíny. V Palestíne 19. októbra 1942 vstúpil do čs. jednotiek, ktoré bojovali v severnej Afrike pri Tobruku. Počas bojov o mesto Dunkerque utrpel ťažké zranenie. Za bojové zásluhy bol vyznamenaný britskými aj čs. vojenskými vyznamenaniami a pred rokmi sa vrátil na Slovensko.

► Podpora mimovládok

Ministerstvo obrany SR aj tento rok podporilo sumou v celkovej výške takmer 100 000 eur zaujímavé projekty mimovládnych organizácií. Finančnú podporu získalo 14 projektov, napríklad projekty Reštaurovanie pamätníkov v Myjave, Ochrana a rozvoj historického a kultúrneho dedičstva so zameraním na vojenské dejiny, Obnova bojiska – II. etapa v Údolí smrti, Rozšírenie Vojenskej expozície Michala Strenka, LÉGIE 100 – Expozície Legiovaku v SR 2020, projekt Budovanie kapacít obranného systému SR a Podpora detí a mládeže v 3D lukostrelbe a športovej lukostrelbe.

► Ministri navštívili NFIU

Stýčný tím pre integráciu síl NATO (NFIU) na Slovensku je významným príspevkom k bezpečnosti SR aj kolektívnej obrane Aliancie. Po návšteve sídla NFIU v Bratislave to potvrdili minister obrany SR Jaroslav Naď a minister zahra-

ničných vecí a európskych záležitostí SR Ivan Korčok. Na rokovaní s veliteľom NFIU plk. Petrom Braunerom sa zúčastnil aj štátny tajomník rezortu obrany Marian Majer. Pri tejto príležitosti sa spoločne prihlásili k intenzívnej spolupráci.

Vedenie rezortu spoznáva útvary

Od nástupu do funkcie minister obrany Jaroslav Naď navštevuje útvary Ozbrojených síl SR a stretáva sa s vojakmi.

Spodpredsedom NR SR Milanom Laurenčíkom, štátnym tajomníkom rezortu obrany Marianom Majerom a náčelníkom Generálneho štábu Ozbrojených síl SR gen. Danielom Zmekom navštívili na sklonku mája vojenské útvary v Žiline a Martine. Minister zavítal na Veliteľstvo Síl pre špeciálne operácie OS SR v Trenčíne, ktorého súčasťou je aj elitný 5. pluk špeciálneho určenia. Navštívil tiež Základňu výcviku a mobilizačného dopĺňovania v Martine. Pracovný výjazd pokračoval návštevou Zásobovacej základne II, 11. mechanizovaného práporu a opravárenského práporu Martin.

Návštevami vojenských útvarov si vedenie ministerstva vytvára reálny obraz o ich stave a aktuálnych potrebách. Cieľom je identifikovanie možností a úloh, vďaka ktorým môže prispieť k zefektívneniu ich fungovania a skvalitneniu podmienok výkonu služby profesionálnych vojakov. Uviedol to minister, keď spolu so štátnym tajomníkom Marianom Majerom a náčelníkom generálneho štábu generálom Danielom Zmekom navštívili vojenské útvary v Prešove. Navštívili aj Veliteľstvo 2. mechanizovanej brigády vrátane práporu ISTAR, vrtuľníkové krídlo a odštepny závod štátneho podniku Vojenské lesy a majetky SR Kamenica nad Cirochou.

V Nitre a Seredi

Minister obrany Jaroslav Naď sa v rámci pracovného výjazdu 28. mája pozrel na reálny stav vojenských útvarov aj v Nitre a Seredi. Spolu s generálom Danielom Zmekom navštívili ženijný prápor v Seredi, 12. mechanizovaný prápor a protiletadlovú raketovú brigádu v Nitre.

„Dnešný deň som opäť venoval stretnutiam s našimi vojakmi a môžem povedať, že po každom takom výjazde sa moja úcta k tejto profesii a ich práci čoraz viac prehĺbuje. Zároveň ma o to viac mrzí, že sú

denne konfrontovaní s problémami, ktoré boli dlhodobo neriešené a zanedbávané,“ konštatoval minister.

Ženisti zo Serede mu predstavili aktuálne ciele a perspektívu ďalšieho rozvoja. Informovali ho o svojich aktivitách v oblasti medzinárodnej bezpečnosti a zabezpečovaní výcviku aktívnych záloh. Pre ich prápor malo tento rok absolvovať cvičenie 121 vojakov, ale cvičenia sú pre pandémiu aktuálne pozastavené.

Počas návštevy protiletadlovej raketovej brigády Nitra sa minister zaujímal o stav zabezpečenia obrany vzdušného priestoru, ktorú v súčasnosti komplikuje dosluhujúca rádiolokačná technika. Šéf rezortu sa v Nitre stretol aj s vojakmi 12. mechanizovaného práporu. Spolu so štátnym tajomníkom rezortu Marianom Majerom navštívili aj Vojenský výcvikový priestor Turecký vrch.

Na Záhorí

Vedenie rezortu pokračovalo v pracovnom výjazde do vojenských útvarov na západnom Slovensku. Jaroslav Naď spolu so štátnym tajomníkom rezortu Maria-

nom Majerom a náčelníkom Generálneho štábu Ozbrojených síl SR gen. Danielom Zmekom navštívili dopravné krídlo v Kuchyni, Vojenské lesy a majetky, š. p., v Malackách a Vojenský technický a skúšobný ústav na Záhorí.

Témou rozhovoru v dopravnom krídle bola aj plánovaná rekonštrukcia letiska Kuchyňa, ktorú schválila vláda SR. V rámci nej sa zrekonštruuje a rozšíri prevádzková plocha tak, aby sa vytvoril dostatočný priestor pre leteckú techniku ozbrojených síl. Na letisko do Kuchyne bude v budúcnosti potrebné presunúť aj techniku z leteckej základne Sliač, ktorá sa bude pripravovať na dodanie stíhačích lietadiel F-16. Šéf rezortu obrany sa zaujímal aj o stav Vojenského technického a skúšobného ústavu na Záhorí.

V rámci výjazdového rokovania vo Vojenskom obvode Záhorie minister navštívil štátny podnik Vojenské lesy a majetky – odštepny závod Malacky. Generálny riaditeľ podniku ho informoval o výkone práva poľovníctva, o škodách spôsobených zverou, projektoch protipovodňových opatrení aj o problémoch s premnožením podkôrneho hmyzu a so suchom.

Z Topoľčian do Hlohovca

Na ďalšom z pracovných výjazdov minister Naď so štátnym tajomníkom Marianom Majerom a náčelníkom generálneho štábu gen. Danielom Zmekom navštívili Veliteľstvo 1. mechanizovanej brigády v Topoľčanoch a prápor logistickej podpory v Hlohovci.

„V uplynulých týždňoch sme mohli vidieť, aké nevyhnutné je, aby naše ozbrojené sily mali pri plnení stanovených úloh zabezpečené všetko, čo potrebujú. Počas pandémie Covid-19 zohrávali kľúčovú úlohu v rámci domáceho krízového manažmentu a podstatnou mierou prispeli k boju s nákazou. Aj preto by som chcel poďakovať všetkým vojakom a vojačkám za nasadenie a výborné zvládnutie celej situácie,“ povedal minister obrany Jaroslav Naď.

Text: KOd • Foto: Ivan Kelement

Jedinečný projekt pomoci klientom centier pre deti a rodiny

Nájdí si svoj domov

Cieľom projektu Nájdí si svoj domov je pomôcť klientom centier pre deti a rodiny nájsť uplatnenie v ich ďalšom živote. Keď dovърšia vek dospelosti, buď si zoberú od štátu peniaze ako štartovné do ďalšieho života, alebo pokračujú ďalej v štúdiu a môžu v zariadení zostať až do veku 26 rokov.

Podplukovníčka Monika Vaľová, náčelníčka oddelenia personálnej podpory odboru personálneho manažmentu štábu pre podporu operácií Generálneho štábu OS SR je garantom programu v rámci ozbrojených síl.

„V rámci projektu sa usilujeme vytvoriť pozitívny obraz OS SR vo verejnosti so zameraním na cieľovú skupinu detí a mladých z centier pre deti a rodiny (CDR), a tým v strednodobom výhľade podporiť regrutáciu do OS SR. Začali sme v roku 2018, minulý rok bol pilotný. Do projektu sa zapojilo osem CDR (CDR Istebné, Necpaly, Trenčín-Zlatovce, Ilava-Klobušice, Kolíňany, Veľké Kapušany, Michalovce a Levice). Na základe pozitívnych skúseností a po dohode s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny MPSVaR sme v tomto roku zapojili celkovo až 32 CDR v rámci celého Slovenska. Žiaľ, koronakríza zatiaľ zabrzdila všetky naplánované aktivity,“ pripomína podplukovníčka.

Svetielko na konci tunela

Monika Vaľová hovorí, že mladým dospelým majú ozbrojené sily čo ponúknuť. Okrem iného aj trvalé a celkom zaujímavé zamestnanie s určitým sociálnym zabezpečením. Na vstup do OS SR nemusia disponovať vzdelaním ukončeným maturitou. Stačí skončené stredné odborné vzdelanie bez maturity. Samozrejme, že je potom daný uchádzač limitovaný v kariérnom postupe. Môže dostať hodnosť vojaka, slobodníka a desiatnika. Na ďalší postup si už musí dorobiť maturitu. To je podľa podplukovníčky Vaľovej

pre nich prínos. „Chodíme do centier a objasňujeme im podmienky, ktoré musia splniť. Rozprávame sa už so štrnásťročnými klientmi, lebo začať ich profilovať v sedemnástich rokoch je pomerne neskoro. Zisťujeme, že pre mnohých z nich by to mohlo byť také svetielko na konci tunela, určitá perspektíva do ďalšieho života,“ hovorí podplukovníčka Vaľová a dodáva, že stačí pomôcť jednému klientovi centra pre deti a rodiny a to už môže motivovať ďalších, roznesie sa to po celej komunite. Priznáva, že aj v OS SR máme príslušníkov, ktorí vyrastali v detských domovoch, ale je to veľmi citlivá téma, o ktorej nie všetci chcú hovoriť (práve bývalý klient detského domova, ktorý sa stal vojenským policajtom, bol pred rokmi iniciátorom veľmi dobrej spolupráce medzi CDR Kráľová Lehota a odborom krízového manažmentu, výcviku a kynológie VP Vlkanová – Hronsek).

Minulý rok sa v rámci projektu uskutočnilo 21 aktivít, na ktorých sa zúčastnilo 716 klientov CDR, 152 profesionálnych vojakov so 46 kusmi vojenskej techniky.

Martinský ťah na bránku

Podplukovníčka Vaľová oceňuje prínos príslušníkov martsinského Strediska CIMIC a PSYOPS pri realizácii projektu. Osobitne možno vyzdvihnúť mimoriadne aktívny prístup nadrotmajstra Marcela Capa či staršej špecialistky analyticko-operačnej skupiny rotmajsterky Zuzany Zápotočnej. Martinčania v minulom roku zorganizovali spoločne s účasťou ďalších zložiek OS SR dvojždňový športový tábor pre deti. V CDR Ko-

líňany postavili veľký vojenský stan a zorganizovali vojenský režim, ktorého súčasťou bol aj turistický pochod. Malo to veľký ohlas. „Oba dni prebiehali v absolútne neformálnej atmosfére. Deti sa správali uvoľnene a bezprostredne, z ich reakcií bolo zjavné, že sa návšteve veľmi tešia a prijímali informácie s nadšením, zapájali sa do všetkých aktivít. Vojaci neboli zo strany detí vnímaní ako mentori, ale ako kamaráti, čo zmenilo celkové vnímanie projektu ako priateľskej návštevy,“ hodnotí spomínanú akciu riaditeľka CDR Kolíňany PhDr. Emília Schwarzová. Podľa nej sú v pravidelnom telefonickom kontakte so zástupcami Strediska CIMIC a PSYOPS Martin. Spoločne plánujú, pokiaľ to situácia okolo Covid-19 dovolí, ďalšie podujatie, na ktoré chcú pozvať aj deti a mladých dospelých z iných centier. Riaditeľka priznáva, že v zariadení intenzívne pracujú so štyrmi deťmi. U nich sa v rámci prípravy na budúce povolanie zameriavajú aj na možnosť výberu vojenského povolania.

„Nevylučujem, že v budúcnosti by mohol projekt pomôcť našim deťom pri rozhodovaní o budúcom povolaní. Hľadajú si prácu a práve OS SR by mohli byť ich cieľom.“ Ako ústretový krok velenia OS SR vníma aj to, že v čase koronakrízy detským domovom poskytli dezinfekčné prostriedky a ochranné rúška. „Sme radi, že vojaci na nás nezabudli ani v týchto ťažkých časoch,“ hovorí. Riaditeľ CDR Tŕnie neďaleko Zvolena Ján Paľúch prezrádza, že aktívna spolupráca s OS SR sa rozbehla v minulom roku. „V tomto roku sme mali naplánovanú väčšiu akciu – preteky turistickej zdatnosti, ale zaúradoval koronavírus. Mali sa tam stretnúť všetky CDR z Banskobystrického

kraja. Naše deti majú rady návštevy vojakov, vojenskú techniku. Jeden z našich bývalých chovancov sa stal policajtom, možno sa medzi nimi nájde aj budúci vojak.“

Dvojstranu pripravil: Jozef Žiak
Foto: Ivan Kelement, Pavol Vitko

Priama cesta, jasný cieľ

Podplukovníčka Vaľová, rotmajsterka Zápotočná, náčelníčka regrutačnej skupiny Nitra kapitánka Eva Svitková, kapitán Mário Stolar z regrutačnej skupiny Banská Bystrica či kapitán Peter Toma z regrutačnej skupiny Trenčín sverne konštatujú, že medzi klientmi CDR najviac bodovali interaktívne programy, nielen branno-športové hry. Pozitívnu odozvu pociťujú aj vtedy, keď sa vojaci vedia zapojiť do akcií, ktoré si organizujú jednotlivé centrá. Napríklad keď v rámci futbalového turnaja ako spoluorganizátori pomôžu vyplniť čas cez prestávky v turnaji. Často to naozaj nie je ani o nejakých veľkých peniazoch, rozsiahlom materiálnom zabezpečení a technike. Postačia aj dvaja či traja vojaci alebo príslušníci regrutačnej skupiny s regrutačným stanom a základnými propagačnými materiálmi.

Rotmajsterka Zápotočná víta, že projekt podstatne zvýši mieru informovanosti o možnostiach, ktoré ozbrojené sily ponúkajú aj klientom CDR. „Bola som prekvapená, že je pomerne nízka. Športové aktivity organizované pre CDR sú len spestrením, aby sme boli viac na očiach a tým aj na pamäti. Ved' sa vraví: Je lepšie raz vidieť ako stokrát počuť. A presne preto to robíme. Chceme byť zábavní, trocha aj hluční, farební, priateľskí, pouční a pestrí. Robíme všetko, aby sme splnili počiatočný zámer pomôcť mladým dospelým z centier pre deti a rodiny do života a súčasne podporiť regrutáciu do OS SR, ukázať im, že život môže mať priamu cestu a jasný cieľ.“

Vojaci nezabudli

Riaditeľka CDR Ilava-Klobušice Anna Pagáčová vysoko oceňuje aktivity vojakov v prospech ich zariadenia.

Už pri vzniku myšlienky projektu Nájdi si svoj domov mi bolo jasné, že ide o beh na dlhú trať, jeho priame výsledky nemôžeme očakávať v priebehu roka či dvoch. Základom pre úspešné splnenie stanovených cieľov je pochopenie faktu, že nie sme elita zatvorená za múrmi kasární alebo výcvikových priestorov, pretože práve pomoc klientom vybraných detských domovov nám v očiach verejnosti dodáva potrebnú ľudskú tvár. Mojm cieľom od vzniku projektu nebolo a nie je len získanie regrutačného potenciálu, ale aj povzbudenie dobrovoľníctva medzi vojakmi. V mnohých prípadoch nie je potrebné poskytnúť priamu materiálnu pomoc, skôr detským klientom centier poskytnúť vzor a možno chýbajúci ľudský kontakt. V mnohých prípadoch sú to vojaci, ktorí prezentujú svoju službu ako poslanie, dokážu ukázať dorastajúcim detským klientom životnú cestu.

Druhou stránkou projektu je dobrovoľná pomoc s prevádzkou centra. Stretli sme sa s prípadmi často triviálnych požiadaviek – pokosiť trávnik alebo spáliť suchý strom. Práve také aktivity však majú vplyv nielen na prevádzku, ale opäť ukazujú vzor. Deti si tak často uvedomia hodnotu vecí, ale aj vykonanej práce.

Z môjho pohľadu je a bude prínos tohto projektu obojstranný. Tak ako pomôžeme centrá a ich detským klientom, ukážeme im možný životný smer, rovnako v ich očiach poľudštíme aj náš vojakov, ukážeme im náš ľudský rozmer. Toto však nemôžeme dosiahnuť hneď. Ak sa navyše aspoň jedno z tisíc detí rozhodne pre kariéru profesionálneho vojaka, budeme si môcť povedať: malo to zmysel! Práve preto verím, že tento projekt má budúcnosť. Budúcnosť pre nás vojakov, keď ukážeme, že sme pevnou súčasťou spoločnosti, a rovnako budúcnosť pre deti, ktorým poskytneme víziu do dospelosti.

generál Daniel Zmeko
náčelník Generálneho štábu OS SR

Najväčšou minuloročnou mierovou misiou bola AMISOM v Somálsku

Menej mierových misií

sipri

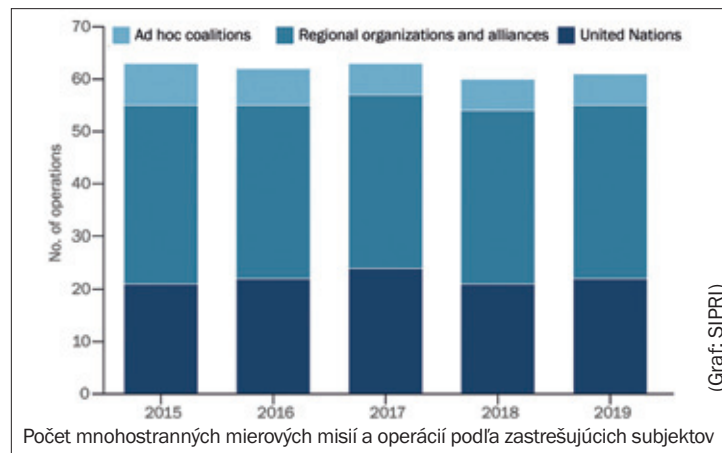
Počet členov nasadených v mnohostranných mierových operáciách na celom svete vlni poklesol už po štvrtý rok za sebou. Oznámil to medzinárodný výskumný ústav Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI).

Ku koncu minulého roka bolo do mierových misií nasadených takmer 138 000 vojakov, policajtov a civilistov, čo je oproti roku 2018 pokles o 4,8 percenta. Vlni sa vo svete uskutočnilo 61 mnohostranných mierových operácií, čo je o jednu viac než v roku 2018, pričom 22 z nich zastrešovala Organizácia Spojených národov, 33 viedli regionálne organizácie a aliancie a šesť misií sa uskutočnilo na základe dohôd medzi jednotlivými krajinami. Viac než dve tretiny celého personálu boli nasadené v subsaharskej Afrike, a to napriek poklesu o takmer šesť percent v porovnaní s predchádzajúcim rokom.

Najtragickejšou bola mierová operácia MINUSMA v západoafrickom Mali, ktorá si vlni vyžiadala 22 z celkovo 23 úmrtí členov mierových zborov. Táto štatistika sa netýka nehôd a chorôb. Najväčšou minuloročnou mierovou misiou bola AMISOM v Somálsku, ktorú organizuje Africká únia (AÚ) a na ktorej sa zúčastnilo vyše 20 000 členov. Medzi trojicu najväčších operácií v roku 2019 sa zaraďuje aj UNMISS v Južnom Sudáne pod záštitou OSN a Resolute Support Mission (RSM) v Afganistane pod vedením Severoatlantickej aliancie.

Vlni sa začali aj tri nové mnohostranné misie vrátane EUBAM v Líbyi, ktorú zastrešuje Európska únia. Ďalšie dve mierové misie boli spustené v Jemene a na Haiti. V roku 2019 sa skončili mierové operácie Temporary International Presence in Hebron (TIPH) v Predjordánsku a misia OSN na Haiti známa pod skratkou MINUJUSTH. Vlnajšok priniesol aj mierne zvýšenie zastúpenia žien, ktoré boli nasadené v mierových misiách ako vojačky alebo policajtky. Podľa SIPRI tvorili ženy v roku 2019 približne päť percent vojenského personálu a pätnásť percent policajných síl.

Text a foto: TASR

- Severoatlantická aliancia informovala, že v súvislosti s pandémiou choroby Covid-19 bolo zrušených niekoľko vojenských cvičení Aliancie alebo sa zmenil ich scenár. Reagovala na kritiku velenia ruskej armády, ktoré obvinilo USA a ich spojencov z provokatívnych vojenských cvičení v blízkosti hraníc Ruska.
- Izrael v oblasti Stredozemného mora úspešne otestoval dve balistické strely. Štátom vlastnená spoločnosť Israel Aerospace Industries (IAI) oznámila, že skúšky rakiet sa uskutočnili nad otvoreným morom. Postupne vyskúšali raketu krátkeho a dlhého doletu, odpálené z paluby lode. Obe strely zasiahli cieľe s maximálnou presnosťou.
- Americká armáda aj v dôsledku koronavírusovej pandémie urýchlila sťahovanie svojich vojakov z Afganistanu. Koncom februára sa Spojené štáty po dohode s Talibanom zaviazali do polovice júla znížiť počet vojakov z približne 13 000 na 8 600, a ak to bude možné, do mája 2021 stiahnuť všetkých.
- Predstavitelia americkej vlády na stretnutí zástupcov agentúr pre národnú bezpečnosť po obvineniach zo strany vlády USA, že Rusko a Čína vykonávajú nukleárne testy menšieho rozsahu, diskutovali o tom, či majú Spojené štáty uskutočniť svoju prvú jadrovú skúšku od roku 1992. Účastníci stretnutia napokon rozhodli, že krajina podnikne iné opatrenia v reakcii na hrozby zo strany Ruska a Číny.
- Čína v roku 2020 zvýši rozpočet na obranu o 6,6 percenta na 1,268 bilióna jüanov (163 miliárd eur). Čína má druhý najvyšší rozpočet na obranu hneď po Spojených štátoch, ktoré však tento rok rátajú s výdavkami na obranu vo výške 738 miliárd dolárov.
- Rusko poslalo Sýrii druhú zásielku modernizovaných stíhačích lietadiel MiG-29. Vladimir Putin nariadil ministerstvám obrany a zahraničných vecí, aby začali s Damaskom rozhovory o možnosti rozšírenia ruskej infraštruktúry v Sýrii a prístupu z mora. Rusko už má na území Sýrie námornú základňu Tartús a leteckú základňu Humajmím.
- Minister zahraničných vecí USA Mike Pompeo vyzval spojencov, aby aj napriek rozpočtovej kríze v dôsledku koronavírusovej pandémie dali viac finančných prostriedkov na likvidáciu organizácie Islamský štát. „Náš boj proti IS pokračuje a bude pokračovať aj v blízkej budúcnosti. Nemôžeme oddychovať,“ uviedol Pompeo počas konferencie zameranej na boj proti extrémizmu, ktorú za účasti zástupcov 31 krajín viedli Spojené štáty a Taliansko.
- Česká armáda prvýkrát vo svojej histórii prevzala velenie medzinárodnej vojenskej misie. Velenie Výcvikovej misie EÚ v Mali (EUTM) v hlavnom meste Mali Bamako oficiálne odovzdali českému brigádnemu generálovi Františkovi Ridzákovi. Bude veliť viac ako 700 vojakom z 20 krajín. Česká republika do misie aktuálne prispieva 120 vojakmi. Nové velenie bude musieť riešiť aj opatrenia proti šíreniu nového koronavírusu.
- Rusko v rámci osláv štátneho sviatku Deň Ruska oficiálne uviedlo do služby najmodernejšiu jadrovú ponorku triedy Borej-A Knieža Vladimir. Plavidlo ukončilo skúšky už koncom roka 2019, ale v dôsledku odhalených chýb odovzdanie námorníctvu odložili.

Generálny tajomník predstavil svoju víziu budúcnosti Aliancie

NATO 2030

Generálny tajomník NATO Jens Stoltenberg 8. júna v Bruseli symbolicky odštartoval diskusiu o budúcnosti Severoatlantickej aliancie na najbližšiu dekádu.

„**N**echceme NATO objavovať na-
ovo, potrebujeme ho, na-
opak, ešte viac posilniť,“ uvie-
dol Jens Stoltenberg. Aliancia musí podľa
neho napredovať vojensky, politicky, ale aj
ako dôležitý aktér medzinárodnej scény.

Stoltenberg chce v budúcnosti vidieť
Alianciu lepšie pripravenú nielen vojensky,
ale najmä politicky a aj v súvislosti so sna-
hou pôsobiť na svetovej úrovni. Vo svojom
prejave a nadväzujúcej diskusii prízvukoval
aj formovanie vzťahov s Čínou a Ruskom.

Stoltenberg pripustil, že výsledkom dis-
kusie NATO 2030 nemusí byť vznik nového
strategického konceptu Aliancie. Očakáva
však, že spolupráca v rámci nej sa do roku
2030 zásadne posilní.

Hoci je podľa generálneho tajomníka
NATO koronakríza „ohromným tlakom
na ľudskú bezpečnosť“, s jej príchodom sa
mnohé „ďalšie bezpečnostné hrozby súčas-
nosti zvýraznili“. V najbližšej dekáde by sa
preto podľa neho NATO nemalo zásadne
transformovať či meniť, ale sústrediť sa naj-
mä na vnútorné posilňovanie.

NATO by sa v najbližších rokoch nemalo
vyvíjať iba vojensky, hoci táto oblasť ostá-
va pre existenciu Aliancie kľúčová. Porov-
nateľne, ak nie ešte dôležitejšie, je podľa
neho aj politické posilňovanie, na ktoré
Aliancia „často zabúda“. Stoltenberg po-
vedal, že medzi nástrojmi, ktoré by NATO
malo v budúcnosti využívať, by sa mal dô-
raz klásť aj na ekonomické či diplomatické
prostriedky. „Na využívanie politických ná-
strojov však potrebujeme politickú vôľu,“
pripomenul.

Rusko nikam neodchádza

Zatiaľ nie je jasné, či sa otázky bezpečnos-
ti súvisiace s verejným zdravím, ktorého
nedostatky odhalila práve prebiehajúca
pandémia, dostanú rovnako do centra po-
zornosti lídrov a bezpečnostných expertov

Aliancie. Súčasná diskusia v bezpečnost-
ných kruhoch totiž naznačuje, že nie všet-
ci sú naklonení konceptu transformácie
Aliancie, ktorá by plnila aj takéto rozšírené
funkcie.

V oblasti globálnejšieho pôsobenia
NATO Stoltenberg spomenul najmä ne-
vyhnutnosť rozširovania spolupráce
s partnermi. Okrem štátov ako Austrália,
Japonsko, Južná Kórea či Nový Zéland prí-
zvukoval aj partnerstvá s medzinárodnými
organizáciami, neziskovkami a expertmi.

Podľa Stoltenberga by sa Aliancia mala
naučiť komunikovať s Ruskom. Hoci pripo-
menul, že Moskva posilňuje svoje vojenské
kapacity a výrazne investuje do nových
spôsobilostí a techniky, z jeho pohľadu je
dôležité vnímať Rusko ako „suseda, ktorý
nikam neodchádza“. Systém odstrašova-
nia a efektívnej obrany, ktorý NATO voči
Rusku uplatňuje, podľa neho funguje. Do-
vtedy, kým bude udržiavaný, „k žiadnemu
konfliktu nedôjde“.

„NATO nevníma Čínu ako nepriateľa,“
odpovedal Stoltenberg na jednoznačnú
otázku. Dodal však, že Peking sa stáva
dôležitým hráčom na svetovej scéne a zá-
sadne formuje bezpečnostné prostredie,
preto sa na tieto aktivity musí NATO poze-
rať nanajvýš realisticky a reflektovať ich aj
v praxi.

„Ani Európa, ani štáty Severnej Ameri-
ky“ nedokážu podľa Stoltenberga reagovať
na celosvetové bezpečnostné hrozby samo-

statne, preto lídri aj celá Aliancia „musia
odolať pokušeniu hľadať (ich) riešenia na
národnej úrovni“, dodal.

Konkrétne detaily svojej vízie a výsledky
debaty NATO 2030 predstaví generálny ta-
jomník lídrom tridsiatich členov Severoat-
lantickej aliancie na summite budúci rok.

Z Nemecka do Poľska?

Odštartovanie diskusie o budúcnosti Seve-
roatlantickej aliancie prichádza aj v kontex-
te plánu Spojených štátov stiahnuť svojich
vojakov z Nemecka. Americký prezident
mal podľa magazínu The Wall Street Jour-
nal schváliť stiahnutie 9 500 amerických
vojakov, a to už do septembra. Podľa pre-
počtov by tak bolo na nemeckom území až
o 27,5 percenta amerických vojakov me-
nej ako v súčasnosti. Informáciu priniesol
magazín koncom prvého júnového týždňa
(5. júna).

Americké jednotky pôsobia v Nemecku
od konca druhej svetovej vojny. Spojené
štáty majú na nemeckom území zďaleka
najviac svojich vojakov v Európe. V EÚ má
Washington značné množstvo vojakov aj
v Taliansku a Španielsku.

Či sa jednotky vrátia späť do Spojených
štátov, alebo budú presunuté na inú zá-
kladňu v Európe, zatiaľ nie je jasné. Poľský
premiér Mateusz Morawiecki však už zá-
ujem o presun jednotiek do Poľska svojim
americkým kolegom stihol komunikovať.

Hoci generálny tajomník NATO nechcel
priamo komentovať medializované infor-
mácie o sťahovaní amerických vojakov,
upozornil, že Washington posilňuje svoju
európsku prítomnosť vo viacerých kraji-
nách vrátane zvyšovania výdavkov na pod-
poru techniky či na cvičeniach. „V Európe
dnes robíme omnoho viac, ako to bolo v os-
tatných dekádoch,“ vysvetlil Stoltenberg.

Text: Euractiv
Foto: SITA

Veľké pod'akovanie vojakom

Na svojom poslednom júnovom stretnutí s členmi permanentného krízového štábu tesne pred odletom do Bruselu europoslanec Peter Pollák informoval svojich kolegov o tom, že ľudia sa budú vracľať do rómskych komunít aj v lete, a tiež preto sa treba pripraviť na možnú druhú vlnu koronavírusu – a zároveň poskytol rozhovor redakcii Obrana.

Kedy ste sa stali členom krízového štábu?
V tretej dekáde marca som bol po dvojtyždňovej karanténe po návrate z Bruselu, keď sa medzitým ku mne dostali informácie o hroziacom výbuchu pandémie v rómskych osadách. Poslal som predsedovi vlády SMS, že idem do Bratislavy a že by som sa s ním chcel v tejto veci stretnúť aj preto, lebo v jednej osade je už zrejme prvý nakazený. Obratom mi zavolať, že mám určite prísť na Úrad vlády SR a na polceste medzi Levočou a Bratislavou som sa dozvedel z rádia, že som členom permanentného krízového štábu. Možno to je teraz trochu úsmevné, ale veci naozaj bolo treba riešiť okamžite.

Rátali ste od začiatku s pomocou vojakov?

Hneď v ten deň zasadal veľký krízový štáb, kde som o mojich obavách informoval azda pol stovky ľudí vrátane takmer celej vlády. Vnímali som to ako veľké ohrozenie a nemal som presnú predstavu, ako a najmä s kým ju zrealizujem. Po rokovaní však ku mne pristúpil náčelník generálneho štábu generál Zmeko a povedal mi: „Pán Pollák, ja vám s tým pomôžem.“ Okamžitú ponúknutú pomocnú ruku od ozbrojených síl a rezortu obrany som vnímal v ten deň ako ďalšiu zo šťastných náhod, pritom zo strany armády bol hneď na stole konkrétny plán spolupráce. Spolupracovali sme v prvom slede na identifikácii a testovaní ľudí, ktorí sa vracajú zo zahraničia a mohli by byť šíriteľmi nákazy. Uvedomme si, že to bolo v situácii, keď sme takmer nemali testy ani ľudí, ktorí by ich robili. Chvála Bohu za takú pohotovú reakciu. Som pre-

svedčený o tom, že vďaka tomu bolo na Slovensku počas pandémie zachránené obrovské množstvo ľudských životov.

Ako ste v prvých dňoch boja proti Covid-19 vnímali, že nasadenie príslušníkov ozbrojených síl niektorí ľudia spochybňovali?

Veľmi ma mrzeli hlasy o tom, že ide o neadekvátny silový prístup. Že to, čo ideme robiť, sú nejaké vojenské manévry a podobne. Nebolo nič príjemné počúvať kritiku niektorých ľudskoprávných

Som presvedčený o tom, že vďaka vojakom bolo na Slovensku počas pandémie zachránené obrovské množstvo ľudských životov.

aktivistov, politikov, dokonca aj Rómov. Všetci sme pritom išli do veľkého rizika. Nevedeli sme, ako to dopadne – ani organizačne, ani zdravotne. O to viac si vážim jednoznačnosť a skvelý postup vojakov. Mali sme obrovské šťastie, že sme hneď v úvode identifikovali prvých nakazených. Vráťane toho celkom prvého, takzvaného superšíriteľa. Veď si len uvedomme, že do Žehry prišiel z anglického mesta Sheffield ráno a vojaci ho už okolo 11. hodiny testovali. Viete si predstaviť, čo by sa stalo, keby chodil po celom regióne trebárs týždeň?

Našťastie nechodil...

Našťastie, pritom sme museli napríklad vysvetľovať aj to, prečo bol nasadený vrtuľník. Málokto si uvedomil, aká obrovská a rýchla akcia to bola, že denne bolo vonku aj desať testovacích tímov

a na tie stovky odberov neboli pripravené laboratóriá. Vzorky bolo treba na testovanie distribuovať po celej krajine od Košíc cez Trenčín až po Bratislavu. Pritom sme pretestovali viac ako 9 000 ľudí v približne 300 lokalitách, čo si vyžadovalo precízne plánovanie a obrovskú logistiku. Ešte raz chvála Bohu, že tu bola armáda, pretože si neviem predstaviť, že by to v našej krajine v tom momente, v takom rozsahu a tak dobre urobila akákoľvek iná organizácia. Znova ďakujem ministrovi obrany Jaroslavovi Naďovi, že celú pomoc politicky pozhňal, a generálovi Danielovi Zmekovi i jeho zástupcovi generálmajorovi Josefovi Pokornému, ktorý bol spolu so mnou členom permanentného krízového štábu, aj celej armáde, že išli do toho.

Boli vojaci v niečom iní, ako ste očakávali?

Okrem toho, čo som už vymenoval, ma veľmi príjemne prekvapili v tom, že sa na Rómov v osadách aj vo veľmi zložitých situáciách vedeli usmievať. Bol som s nimi v kontakte často, videl som to opakovane a neboli to vždy jednoduché situácie. Tiež pritom viem, že tamojší ľudia sa predtým azda ešte nestretli s osobami v uniformách, ktoré by od nich niečo chceli a usmievali sa. Pravdaže, spoza rúšok to nebolo vidieť, ale z komunikácie príslušníkov civilno-vojenskej spolupráce, vojenských zdravotníkov a ďalších vojakov to bolo cítiť. Viem – inokedy bývajú iné situácie. Lenže teraz bolo treba získať predovšetkým dôveru tamojších Rómov. A v tom vojaci vyhrali nielen vďaka profesionálnemu nasadeniu a partnerskému vystupovaniu, ale aj vďaka tomu zarúškovanému úsmevu.

Spolupracovali ste s vojakmi už predtým?

Nemal som žiadnu reálnu skúsenosť so súčasnou armádou. Tá jediná je z čias môjho dospievania. Narukoval som na základnú službu do Trenčína, potom som bol prevelený do Spišskej Novej Vsi. Keďže som už bol ženatý a mali sme dieťa, odslúžil som si päť mesiacov a mám hodnosť vojak v zálohe.

Očakávate aj iný rozmer spolupráce marginalizovaných komunít s vojakmi?

Určite áno. Vidím tu obrovský priestor. Možno by nám vedeli pomôcť vŕtať v osadách bez pitnej vody studne, možno by vedeli pomôcť s motiváciou mladých ľudí, istou osvetou. Vojaci si získali dôveru a po predchádzajúcom období máme na čom stavať.

Viete si predstaviť, že by mladí Rómovia častejšie vstupovali do ozbrojených síl?

Rozoberali sme túto možnosť aj s generálom Zmekom. Majú podobnú šancu ako ostatní, len ich treba viac informovať o tom, čo všetko znamená služba vo vojenskej uniforme. Osobne poznám viacerých Rómov, ktorí sú časťou ozbrojených síl, vrátane môjho bratranca.

Počuli ste už o iniciatíve náčelníka generálneho štábu, ktorá sa volá Nájdí si svoj domov?

Áno, počul, veľmi ju chválím. Držím palce mladým z detských domovov, aby našli vo vojakoch oporu, možno aj svoj vzor a budúcnosť.

Ako sa podarilo vyštudovať a presadiť vám?

Moja mamka nemala možnosť sa poriadne naučiť čítať a písať. Ani otec, ktorý už umrel a ktorý celý život pracoval v Česku ako bagrista, sa so mnou nikdy neučil. No vytvorili mi podmienky, aby som mohol študovať. Inak povedané, ak som potreboval uhlomer, tak mi ho kúpili a podporovali ma. Mal som obrovské šťastie aj v tom, že som nebol súčasťou segregovanej

triedy. V Levoči som bol spolužiakom šikovných kamarátov a chcel som sa im vyrovnávať. V triede bolo dvadsať žiakov z majority, Rómovia sme boli šiesti. Všetci šiesti máme maturitu a ja som si dorobil aj vysokú školu. Čiže – bolo to najmä o rodine a o škole, ktorá nebola segregovaná.

V tomto čísle Obrany sa venujeme aj rómskemu holokaustu. Bola perzekvovaná aj vaša rodina?

Počas druhej svetovej vojny nebolo takmer žiadnej rodiny, ktorej by sa nedotkla. No doplatili na to aj tí, ktorí na jej začiatku tleskali vetám Adolfa Hitlera, ako urobí „poriadky“ so Židmi a s Cigánmi. Iste, boli to predovšetkým Židia a Rómovia, voči ktorým najmä Hitler ako prvým obrátil svoju nenávisť, čo vyúsťilo do holokaustu. No vojna sa dotkla aj obrovského množstva Slovanov, ktorí boli považovaní za menejcennú rasu. A v konečnom dôsledku na ňu doplatili aj Nemci. Keď sa v roku 2016 do slovenského parlamentu dostali aj ľudia, ktorí spochybňujú holokaust, začal som chodiť po stredných školách na celom Slovensku. Obišiel som ich okolo troch stoviek. Hovoril som mladým ľuďom, čo holokaust bol, čo priniesol a čo môže nastať, ak by sa podobná situácia vrátila. V každej triede som povedal aj jednu dôležitú vec: „Ak by Hitler vyhral vojnu, tak ja by som tu dnes nebol, lebo som Róm. No s veľkou pravdepodobnosťou by tu neboli ani viacerí z vás, lebo ste Slovania, ktorých Hitler tiež považoval za menejcenných. Neexistuje však žiadna menejcenná rasa, žiaden rasovo nadradený človek. Existu-

jú iba dobrí a zlí ľudia, ktorých nájdete všade, podobne ako v hociktovej rodine nájdete tak hrdinu, ako aj čiernu ovцу, ktorá robí hanbu...“ Ako veriaci človek som študentom tiež hovoril, že ja som si nevybral, že budem Róm. Boh chcel, aby som sa narodil ako Róm, alebo niekto by povedal, že to bol osud. Tak či onak, vždy sa treba usilovať byť dobrým človekom a bojovať za pravdu. Aj preto som hrdý na svojho deda a jeho bratov, ktorí cez druhú svetovú vojnu so samopalom v ruke bojovali proti fašistom.

Viete iste posúdiť, či je verejnosť o rómskom holokauste informovaná dostatočne...

Keď som sa v roku 2012 dostal na pozíciu splnomocnenca vlády pre rómske komunity, snažil som sa v tejto veci otvoriť viacero aktivít, pretože o rómskom holokauste sa donedávna hovorilo ako o utajenom holokauste. Aj Rómovia však počas druhej svetovej vojny zažili peklo. Aby sme podobným tragickým udalostiam zabránili, treba hovoriť o tom, čo bolo, a že to bolo aj preto, lebo slušní ľudia mlčali. My naozaj nesmieme byť ticho, ak sú tu ľudia, ktorí popierajú holokaust, ak sa prezentujú ako rasisti. Aj preto som veľmi vďačný za profesionálnu a emocionálnu ústretovú spoluprácu vojakov počas boja proti Covid-19 v rómskych komunitách, ďakujem im za ich nasadenie a spolupatričnosť. Ako symbol to malo ešte väčší význam, než si teraz myslíme.

Zhovárал sa: Pavol Vitko
Foto: autor

TÉMA

Porajmos Rómsky holokaust

Rómsky holokaust, tiež známy ako rómska genocída, Porajmos („Rezanie“, „Triešenie“, „Ničenie“) alebo Samudari-pen („Hromadné usmrcovanie“), bol plán nacistického Nemecka a jeho spojencov počas druhej svetovej vojny na vyhladenie Rómov v Európe. Za vlády Adolfa Hitlera bolo 26. novembra 1935 vydané doplnenie tzv. norimberských zákonov, ktoré zaradilo Rómov do rovnakej kategórie ako Židov a definovalo ich ako „nepriateľov rasovo čistého štátu“. Historici odhadujú, že nacisti a ich spolupracovníci zabili 220 000 až 500 000 Rómov. Riaditeľ Programu rómskych štúdií na Texaskej univerzite v Austine, USA, počet obetí odhaduje na 1 500 000. Sumarizoval, že takmer celá rómska populácia bola vyvraždená v Chorvátsku, Estónsku, Litve, Luxembursku a Holandsku. Rudolph Rummel, emeritný profesor politológie na Havajskej univerzite, uvádza, že v nacistickom Nemecku zahynulo 258 000 Rómov, 36 000 v Rumunsku za vlády Iona Antonescu a 27 000 v ustašovskom Chorvátsku.

Pri príležitosti Pamätného dňa rómskeho holokaustu Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity minulý

rok už po tretíkrát pripravil pre používateľov sociálnych sietí pamätnú sviečku. „Ak chcete vyjadriť súcit s obeťami rómskeho holokaustu, stačí, ak si dočasne zmeníte svoju profilovú fotografiu práve za túto sviečku,“ ozrejmil. „Čas letí a pomaly od nás odchádzajú poslední z tých, ktorí na vlastnej koži prežili útrapy vojnových čias. Je dôležité, aby ľudia nezabudli, čo priniesla druhá svetová vojna, koľko smútku spôsobila ľudská nenávisť. Je len na nás, aby sme urobili všetko preto, aby sa akákoľvek forma rasizmu a xenofóbie už nikdy neopakovala,“ dodal.

Sviečku pripravil bratislavský grafik Otto Banyák. Dominujú jej tmavé farby a nočná obloha ako memento temných udalostí. Premietnutie trojuholníka do plameňa symbolizuje, že napriek smutnému charakteru udalostí nemáme upadať do letargie, ale máme z nich čerpať silu, ktorú potrebujeme pri našom úsilí nedopustiť podobné zlyhanie ľudskosti.

Ilustrácia: Otto Banyák

Takzvané norimberské rasové zákony, ktoré prijal Ríšsky snem v roku 1935, a na ne nadväzujúce vyhlášky klasifikovali Rómov, postupne označovaných ako „Cigáni“, spolu so Židmi ako „element zabraňujúci čistote rasy“. Rómom odopreli nemecké občianske práva a vystavili ich „Sonderbehandlungu“ – osobitnému zaobchádzaniu. Zbavili ich nielen občianskych práv, ale i ľudských.

V praxi to znamenalo začiatok deportácií do táborov smrti. Špeciálny „Cigánsky koncentračný tábor“ zriadili v roku 1942 v Auschwitz-Birkenau pri meste Osvienčim. Táborovým lekárom tam bol smutne známy Josef Mengele, prezývaný ako Anjel smrti. V tábore internovali asi 22-tisíc Rómov, pričom vyše 19-tisíc z nich zavraždili.

Hnedý trojuholník

Na rozdiel od židovských rodín Rómom povolili bývať spolu. Nemali väzenské uniformy, ale na šatách mali prišitý veľký tmavohnedý alebo čierny trojuholník. Ten mal označovať asociálov. Na predlaktie im vytetovali číslo a písmeno Z (z nemeckého Zigeuner – Cigán).

Na Rómoch podobne ako na Židoch sa vykonalo veľa pokusov. Aj rómske dvojčatá sa dostali do rúk doktora Mengeleho. Ten si dokonca urobil galériu portrétov rómskych väzňov. Maľovala ich väzenkyňa Dina Gottliebiová. Ich výraz a tvar lebky mu poskytovali „dôkazy“ teórie o rasovej menejcnosti. Spočiatku nacisti väznených Rómov využívali na prácu, postupne však dochádzalo k plánovitému priemyselnému vyvražďovaniu.

Noc hrôzy v Birkenau

V noci z 2. na 3. augusta 1944 „Cigánsky koncentračný tábor“ Auschwitz-Birkenau ako súčasť vyhladzovacieho nacistického tábora zlikvidovali. Izolovali práceschopných mužov a ženy a deportovali ich do koncentračných táborov v Nemecku – Buchen-

waldu a Ravensbrücku. Do osviečimských plynových komôr v tú noc nahnali 2 897 Rómov vrátane žien, starcov a detí, ich telá spálili v jamách neďaleko krematória.

Každý rok sa začiatkom augusta na mieste „cigánskeho“ tábora konajú pietne spomienkové stretnutia. Najmä z iniciatívy poľských Rómov a medzinárodných rómskych organizácií si od začiatku 90. rokov 2. august ako Medzinárodný deň spomienky na holokaust Rómov pripomínajú nielen Rómovia.

Dlhá cesta k pravde

Západné Nemecko formálne uznalo nacistickú genocídu Rómov v roku 1982. Na Slovensku si Pamätný deň rómskeho holokaustu pripomíname od roku 2005 z iniciatívy občianskeho združenia In Minorita.

Európsky parlament v uznesení z 15. apríla 2015 oficiálne uznal genocídu Rómov, spáchanú počas druhej svetovej vojny, ako historický fakt. Vyzval členské štáty, aby oficiálne uznali túto genocídu a iné formy prenasledovania Rómov, napríklad deportácie a umiestňovanie do internačných táborov počas druhej svetovej vojny. Napokon vyhlásil, že pamiatke obetí genocídy Rómov počas druhej svetovej vojny by mal byť venovaný európsky deň, ktorý by sa mal nazývať Európsky deň pamiatky rómskych obetí holokaustu.

Diera v hlave

„O tragédii Rómov a Sintov počas druhej svetovej vojny sa nikdy nikde veľa nehovorilo. Boli vraždení v desiatkach, stovkách, tisícoch. Na okrajoch masových hrobov, v koncentračných táboroch, pri cestách, puškami, kladivami alebo plynom. Mlčalo sa o nich, lebo dlhé roky boli a sú na okraji spoločnosti. Prežili, no každý z nich má svoju pamäť a jazvu ako dôkaz. Dnes, keď sa náš svet opäť fašizuje, sú jednými z posledných svedkov holokaustu. Žijú s dierou v hlave ako s pečatou, znamením z minulosti.“

Robert Kirchhoff
scenárista a režisér filmu Diera v hlave

Perzekúcie na Slovensku

Perzekúcie Rómov na Slovensku sa začali už v roku 1939 prijatím zákona o štátnom občianstve, ktoré bolo priznané len usadeným a pracujúcim Rómom. Kočujúci Rómovia boli vyhlásení za cudzie živly.

V spomínanom období žilo pritom na území Slovenska podľa údajov publikovaných Ústavom pamäti národa vyše 37-tisíc Rómov a štát proti nim postupne prijímal ďalšie diskriminujúce zákony a nariadenia. Po prijatí branného zákona v roku 1940 sa už Rómovia, podobne ako Židia, nemohli stať riadnymi vojakmi a boli povolávaní do Pracovného zboru ministerstva národnej obrany, konkrétne do VI. robotného práporu. Tvorili ho tri židovské roty, jedna „cigánska“ a jedna rota trestancov. Ich počty sa postupne menili a napríklad k 10. 9. 1949 bolo v VI. robotnom prápore 885 Židov a 470 „Cigánov“.

Pracovné tábory

V apríli 1941 ministerstvo vnútra vyhláškou zakázalo kočovanie a Rómovia sa mali usadiť v obciach, kde zvyčajne zimovali, respektíve kde mali domovské právo. Museli predať kone aj vozy, inak bol ich majetok zabavený v prospech štátu. Perzekúcie po-

kračovali zriadením pracovných útvarov, do ktorých boli umiestňované tzv. asociálne osoby, kde patrili aj nezamestnaní Rómovia. Prvé boli v Očovej či v Moste na Ostrove (dnes Most pri Bratislave), nasledovali pracovné útvary v Hanušovciach nad Topľou, Dubnici nad Váhom, Ilave, Revúcej, Bystrom, Jarabej či v Ústí nad Oravou. Perzekučná politika voči Rómom sa realizovala aj využívaním ich otrockej práce na stavbách železníc, hydrocentrál, tunelov, mostov či pri úprave tokov riek. Podmienky života v táboroch boli, čo sa týka stravovania, ošatenia či ubytovania, katastrofálne. Množili sa úteky, po ktorých prichytené a nanovo eskortované osoby boli zaradené do osobitných pracovných čiat. Len z ilavského pracovného útvaru do augusta 1943 ušlo vyše 70 zaradcov.

Poprav bezbranných

Ešte výraznejšie sa podmienky perzekúcií a internácie zhoršili po potlačení Slovenského národného povstania. Napríklad Zais-

Slovensko-český dlhometrážny dokumentárny film *Diera v hlave* o rasovom prenasledovaní Rómov v strednej Európe počas druhej svetovej vojny je esejistická freska – svedectvo o príbehoch a osudoch európskych Rómov spojených s krajinami, kde žili a žijú. Reflektuje odvrátenú stranu veľkej tragédie zvanej Porajmos – rómsky holokaust.

Hoci ju uviedli mnohé prestížne svetové festivaly, snímka sa na Slovensku len mihla malými artovými kinami, tie veľké ju ignorovali. Dostupná je na DVD a v ponuke streamovacích spoločností ako dafilms.sk. Scenárista a režisér Robert Kirchhoff za ňu získal cenu Slovenskej filmovej a televíznej akadémie Slnko v sieti. O svojom diele hovorí:

„Myslím si, že to, čo pomohlo Rómom a Sintom počas prenasledovania v druhej svetovej vojne prežiť, je nematerializovaný vzťah k svetu, k bytiu, k času. Ich vnútorná sloboda je akýmsi darom iracionality alebo kultúry a premieta sa do spôsobu, akým dokážu rozprávať o svojej minulosti a prítomnosti, o živote aj smrti. To bolo pre mňa hlavné východisko. Pamäť, ktorú nesú so sebou, a tá, ktorú vnímame my, naše kolektívne vedomie. Rozhodol som sa zaznamenať, ako sa s vlastnou históriou Rómovia a Sintovia vysporadúvajú sedemdesiat rokov od skončenia vojny. V otvorených epizódach som hľadal to, čo ma na téme fascinovalo, vôľu a slobodu. Bez ilustrácií a archívnych ma-

ťovací tábor pre Cigánov v Dubnici nad Váhom, ktorý vznikol 2. novembra 1944 na mieste predchádzajúceho pracovného útvaru pre Rómov a tzv. asociálne živly, bol prepodriadený z organizačnej štruktúry ministerstva vnútra pod ministerstvo národnej obrany. Počet internovaných tu dosiahol vyše sedem stoviek, z toho 250 detí. Kapacita pritom bola 300 ľudí. Na porovnanie – ak v barakoch boli ubytovacie miestnosti 5 × 8 metrov s pôvodnou kapacitou 10 osôb, v decembri 1944 ich tu bolo 60 až 80. Po tom, ako sa v tábore pre nedostatok potravy a zúfale hygienické podmienky rozšíril škvrnitý týfus, nemeckí vojaci 23. februára 1945 naložili chorých Rómov na nákladné auto a vyviezli ich do odľahlej časti areálu miestnej zbrojovky. Počas masovej popravy tu zavraždili 26 Rómov, pričom nie všetci zomreli následkom streľby popravnej čaty, ale zadusili sa po zahrnutí masového hrobu. Ďalší prípad vraždenia Rómov sa odohral v obci Kremnička. Nemeckí vojaci spolu so slovenskými Pohotovostnými oddielmi Hlinkovej gardy tu koncom roka 1944 a začiatkom roka 1945 zavraždili 747 ľudí. Z nich bolo podľa Pavla Makynu z Ústavu pamäti národa najmenej 109 osôb rómskeho pôvodu.

Zavraždení boli Rómovia v obciach Kvetnica, Tisovec, Čierny Balog, Dolný Turček, Zvolen, Nemecká, Žiar nad Hronom, Brez-

Stavba železničnej trate Prešov – Strážske

no, Pohorelá, Lopej, Motyčky, Hriňová a ďalších. Nemálo z nich zabili za pomoc partizánom a na výstrahu pre ostatných. Tak ako napríklad trinásť bezbranných Rómov, ktorých nacisti postrieľali 6. novembra 1944 vo Valaskej Belej. Boli medzi nimi štyri ženy a štyri deti, pričom jeden chlapec nezahynul strelnou zbraňou, ale bol prepichnetý bodákom. Pavol Baláž mal 46 rokov, žil usadlo v Malých Ledniciach pri Považskej Bystrici, no po potlačení Povstania ho 29. 10. 1944 nacisti naložili na nákladné auto, pod súseďnou Domanižou mu prikázali utekať k lesu a od chrčta ho zastrelili.

Hoci sú takých tragických prípadov na Slovensku stovky, slovenská historiografia ich doteraz ešte všetky nezdokumentovala. Nie sú konkretizované mená väčšiny vinníkov, ale ani tých, ktorí sa usilovali Rómom pomôcť. Podľa niektorých údajov sa ukazuje, že relatívne menej krutý bol prístup k Rómom v tábore v Ústí nad Oravou alebo sa niektoré obce dokázali svojich Rómov zastáť. A hoci slovenskí Rómovia neboli deportovaní do nemeckých koncentračných táborov, kde prebiehalo ich masové vyvražďovanie, rasové prenasledovanie, ponižovanie a perzekúcie sa počas vojny krutým spôsobom dotkli v podstate všetkých slovenských rómskych rodín.

Foto: Múzeum dopravy Bratislava

Spomienka na peklo

„Bol som ešte len mládenec, keď som sa v pracovnom tábore v Hanušovciach naučil spievať: andro da táboris, páres bav či hevel – v tom tábore je ťažké robiť,“ spomínal v roku 1992 Andrej Kanaloš z Trebišova. Robota bola veľmi ťažká, ale ešte oveľa viac ho i po rokoch gniavilo kruté ponižovanie: „Stavali sme železnicu Prešov – Strážske. Varili nám ako pre prasatá. Bili nás nie gumovými obuškami, ale drevenými kolíkmi. Veľa kamarátov utekalo. Kto ušiel viackrát, priviazali ho k robote, k vozíku. Jeden kamarát nevládal robiť, tak sa zvalil na zem. Strážnik, čo mal azda dva metre, ho v rozčúlení prepichol ostrou palicou. Trest ho nemal minúť, už v tábore sme

boli dohodnutí, že mu to nedarujeme. No po vojne sa niekde v Bratislave obesil. O inom kamarátovi gardisti usúdili, že sa mu nechce robiť. Skončil v žumpe provizórnej latríny. Po prsia v ľudských výkaloch. Keď som ho videl pod sebou, radšej som sa zdržal. Strážnik na mňa zreval, že čo som na záchode videl. Odpovedal som, že občana pod záchodovou dieťou. A on, že či som sa na neho... Ja vravím, že nie. Tak som dostal palicou. Ale bol aj taký strážnik, Štefanec sa volal, čo si z východu zobral ženu a nás Rómov si ctí. Rozdeľoval šaty, deťom nosil maškrtky. Prišiel aj k tým najchudobnejším. Bol dobrý, ale taký už nebol takmer nikto iný. Preto som v tom čase z lágra ušiel aj ja...”

teriálov. Jazvy viditeľné aj neviditeľné im pripomínajú, aby nezabudli – oni ani my. Pretože zabudnúť je to najhoršie, čo by sme mohli urobiť.”

Projektu ste sa venovali s prestávkami takmer trinásť rokov. Čo to pre vás znamenalo?

Je to dlhý čas. Prichádzalo to ku mne v prílivoch a odlivoch. Dlhو trvalo, kým som prešiel potrebné archívy. Hľadal som formu a svoje postavy. Odhaľoval som zapadnuté spomienky, desivú minulosť. Sedel som v archívoch a čítal knihy, spisy, pozeral sa na fotografie. Potom som prešiel tými najotrasnejšími miestami genocíd v Európe. Uvedomil som si, že to, čo som videl a počul, je také silné, že to musí pohnúť s každým človekom tak, ako sa to dotklo mňa.

Ako sa podľa vás zmenila aktuálnosť témy od čias, keď ste sa rozhodli nakrútiť film Diera v hlave?

V čase, keď som na príprave filmu začal pracovať, sa o rómskom holokauste veľa nehovorilo. Bola to akoby marginalizovaná téma. Od začiatku, myslím ešte pred tými desiatimi rokmi, som mal predstavu o filme ako o možnosti pomenovať istý vzťah k svetu alebo postoj, a to nevravím len o sebe. Nikdy som nechcel urobiť žánrový – historický dokument. Vnútorne som sa vzpíeral hovoriť len o minulosti. Keď som sa rozprával s ľuďmi, ktorí mi do filmu zverili svoje príbehy, zistil som, že udalosti počas vojny sú stále otvorenou epizódou – slovami Williama Faulknera – minulosť nie je mŕtva, pretože nikdy neumiera. Za tých 70 rokov nosili svoje spomienky v sebe. Mnohí sa báli hovoriť.

Rómovia – príslušníci VI. robotného práporu

Diskriminácia Rómov v prostredí armády

V prostredí slovenskej armády v rokoch 1939 – 1945 možno amorálnu rasovú politiku rozdeliť na dve časové obdobia.

Prvé predstavuje obdobie rokov 1939 – 1941, keď boli prijaté zákony a nariadenia, ktoré vytvorili legislatívny rámec, na základe ktorého bola pošliapaná základná ľudská dôstojnosť židovského a rómskeho obyvateľstva. Druhé obdobie sa začína rokom 1941, teda vytvorením Pracovného zboru ministerstva národnej obrany, ktorý predstavoval mocenský nástroj, akým slovenská armáda vyriešila židovskú a rómsku otázku a zároveň i problém, čo s vojakmi „árijcami“, ktorí zo zdravotných alebo morálnych dôvodov nespĺňali vojenskou propagandou vytvorený obraz slovenského vojaka.

Rasové vymedzenie

V riešení židovskej a rómskej otázky bol značný rozdiel. V prípade Židov prostredníctvom arizačného procesu išlo o plánované zmocnenie sa ich nehnuteľného a hnutel'ného majetku. U Rómov tento motív vzhľadom na ich chudobu absentuje. Na rozdiel

od Židov sa „usadení a pracujúci Cigáni“ mohli prihlásiť k slovenskej národnosti a stali sa formálne štátnymi občanmi. Migrujúci Rómovia (tuláci) nemali žiadnu národnosť a boli vylúčení z národnej pospolitosti. Za „Cigána“ bol považovaný kočovný „Cigán“, nie však príslušník tejto rasy, ktorý žil „zriadeným spoločenským životom“ a bol „na osoh spoločenského života“. Podľa vyhlášky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 18/1940 „pod Cigánom má sa rozumieť (...) iba ten príslušník cigánskej rasy, pochádzajúci z nej po oboch rodičoch, ktorý žije životom kočovným alebo usadlým síce, avšak sa vyhýba práci“.

I keď Židia i Rómovia boli de iure vylúčení z brannej moci už v roku 1939, zriadenie pracovných jednotiek sa realizovalo až vydaním Branného zákona Slovenskej republiky z 31. januára 1940, v ktorom bola prezenčná služba rozdelená na vojenskú a pracovnú. V § 3 ods. 5 citovaného zákona sa hovorilo, že branci pracovnej služby konajú prezenčnú službu v pracovných

Nechceli, aby to vedelo ich okolie. Dokonca o tom nerozprávali ani so svojou rodinou. Z názvu Cesta lesom, ktorý mal na pozadí historických udalostí hovoriť o spolužití Rómov a Nerómov na Slovensku a v Česku, sa stala esej Diera v hlave o pamäti a našom spoločenskom, historickom vedomí.

Podľa čoho ste si vybrali z množstva príbehov, s ktorými ste sa stretli v rôznych krajinách Európy, práve tento? Ktorý príbeh vás najviac zasiahol?

Dnes sa to ťažko hodnotí. Treba vedieť, že vo filme sú postavy, ktoré som nakoniec vybral v rámci celoeurópskeho priestoru, ale za tie roky som hovoril s desiatkami ľudí, ktorí sa nedožili nielen dokončenia filmu, ale ani jeho nakrúcania. Zvolil som si istý kľúč, takže musím povedať,

že asi sklame každého, kto očakáva faktografický rez naprieč históriou rómskeho holokaustu. Ako odznievajú traumy minulosti? Je to vôbec možné? Spočiatku som si nahrával rozhovory, a keď som prechádzal zaznamenaným materiálom, uvedomil som si, že mnohé postavy tohto filmu majú nielen psychické, ale aj fyzické jazvy. Vracajú sa k tomu, čo prežili, pretože ak by sa aj pokúšali zabudnúť, tá rana im stále pripomína, čo sa stalo. Nedá sa o tom hovoriť inak ako v prítomnom čase.

Druhou vecou je proces zabúdania – nás, ktorí tú jazvu fyzicky nemáme. Nielen ľudia, ale aj miesta nás ustavične upozorňujú na to, čo sa dialo. Kráčate zasneženou krajinou a zrazu vám niekto povie, že chodíte po neodhalených masových hrobách.

Text a foto: HITCHHIKER Cinema

útvaroch. Branná povinnosť sa začínala začiatkom roka, v ktorom občan dovŕšil dvadsiaty rok, a končila sa rokom, v ktorom občan dovŕšil päťdesiaty rok fyzického veku. Prezenčná služba, vojenská i pracovná, mala trvať 24 mesiacov. V diskriminačnom § 38 sa uvádzalo, že Židia a Rómovia nemôžu byť príslušníkmi brannej moci (vojenskými osobami) a že konajú práce v osobitných skupinách.

Pásky na rukávoch

Prví nováčikovia nastúpili do prezenčnej pracovnej služby 12. februára 1940. Boli zaradení do jednotlivých peších plukov, pri ktorých tvorili samostatné administratívne celky. Postupne boli roztriedení do dvoch skupín, a to „árijskov prezenčnej pracovnej služby“ a „Židov a Cigánov prezenčnej pracovnej povinnosti“. Pre ľahké rozpoznanie mali byť Židia a Rómovia označení páskami na rukávoch blúz a plášťov (Rómovia červená a Židia belasá). Od januára do apríla 1940 nastúpilo do prvého a druhého ročníka prezenčnej pracovnej služby 4 729 osôb a do pracovnej povinnosti 1 540 osôb židovskej a „cigánskej“ národnosti.

Týmito legislatívnymi úpravami sa vytvorili predpoklady na vytvorenie pracovného zboru. V zmysle novej organizácie slovenskej armády z októbra 1940 bol 15. januára 1941 vytvorený Pracovný zbor ministerstva národnej obrany (ďalej „pracovný zbor“), ktorý sa organizačne delil na Západnú pracovnú skupinu a na Východnú pracovnú skupinu. Západná pracovná skupina bola zložená z troch pracovných práporov, ktorých príslušníci boli výlučne „árijského“ pôvodu. Východná pracovná skupina bola zložená z dvoch „árijských“ práporov a zo VI. práporu Rómov a Židov.

V tejto súvislosti minister národnej obrany Čatloš nariadil 8. februára 1941, že pracovné prápory I. až V. budú mať oficiálny názov „pracovný prápor“ a jeho príslušníci sa budú nazývať pracovníkmi a VI. prápor, v ktorom budú Židia a Rómovia pracovnej povinnosti, sa bude nazývať „robotný prápor“ a jeho príslušníci robotníci. Na jeseň 1940 vyšli tiež „smernice pre nosenie vojenskej rovnošaty a rovnošaty pracovného zboru“. Uniformu mali mať príslušníci pracovného zboru odlišnú od príslušníkov zbraní a vojenských správ okrem dôstojníkov. „Árijci“ mali mať rovnošatu farby kaki s kávovým golierom a 8 cm širokými manžetami rovnakej farby, Rómovia mali mať rovnošatu hnedej a Židia tmavomodrej farby.

Ak sa pozrieme na pracovné nasadenie príslušníkov VI. robotného

práporu, tak išlo predovšetkým o ťažkú prácu v kameňolomoch pri lámaní kameňa (samozrejme, bez ochranného odevu či rukavíc), výstavbu ciest, pomocné práce pri výstavbe mostov, murárske práce, zemné výkopové práce a pod. Existencia pracovného zboru predstavovala pre slovenské hospodárstvo značnú pomoc, najmä v období po zapojení Slovenska po boku Nemecka do vojny proti Sovietskemu zväzu v júni 1941. Príkladom je výpomoc pracovného zboru pri žatve v lete 1941, keď 2 706 jeho príslušníkov za 17 dní odpracovalo 46 002 pracovných dní. Hodnota tejto práce bola vyčíslená na 1 550 070 Ks.

Ubytovaní a zamestnávaní boli Rómovia, rovnako ako Židia, izolovane od ostatného mužstva. Ministerstvo obrany nedokázalo zabezpečiť vyhovujúce šatstvo a ubytovanie. Príslušníci VI. robotného práporu boli napr. pri nástupe v Černomnom ubytovaní v starých drevených barakoch a dokonca i v kinosále. Podobné ubytovanie bolo aj na ostatných miestach. Vyskytlo sa síce i „honosnejšie“ – napríklad v Prešove na periférii kasární v bývalých konských stajniach, ale i neuveriteľné – v bývalej márnici, kde boli predtým dva týždne týfusové mŕtvolky! Spalo sa opäť na slamníkoch položených priamo na betónovej podlahe. Neskôr, keď si príslušníci sami postavili drevené budovy, mali už vlastné priehyby a slamníky. Aj tie však boli preplnené všami, plošticami a iným hmyzom, ktorému sa v takých podmienkach nedalo vyhnúť. Mužstvo chodilo v obnosených šatách, bez gombíkov, často aj v deravých a roztrhaných. Veľa ich bolo aj bez topánok. Buď sa im rozpadli, alebo ich jednoducho sami vymenili s civilným obyvateľstvom za tabak, alkohol či potraviny. Nemali ani zimné rukavice, ani čiapky a denne museli pochodovať do práce, hoci mužom omŕdzali uši, palce na nohách a niektorým i nosy. Tieto žalostné hygienické podmienky prispievali k tomu, že vojaci boli často zavšívavení, postihnutí svrabom. Za týchto okolností je priam zázrak, že nevypukla žiadna väčšia epidémia.

Zriadenie a existencia špeciálnych vojenských pracovných práporov pre tzv. neárijských občanov bolo organickou súčasťou systematickej perzekúcie židovských a rómskych osôb v Slovenskej republike v rokoch 1939 až 1945, pričom v postoji režimu k Rómom a Židom sa ukazuje obrovská zvrátenosť a amorálnosť jeho vtedajších predstaviteľov.

Text: Mgr. Peter Kralčák, PhD.
riaditeľ Vojenského
historického archívu

Foto: VHÚ – VHA Bratislava

Rómska hudobná skupina VI. robotného práporu

Ako som sa stala partizánkou

Vera Lacková je rómska filmárka a riaditeľka produkčnej spoločnosti Media Voice. Svojou tvorbou bojuje najmä proti stereotypnému vnímaniu a diskriminácii menšín.

Okrem komerčnej tvorby sa podieľala aj na medzinárodnom dokumentárnom projekte Pretože je nádej a nakrútila krátkometrážny dokumentárny film *Alica*. Je jednou z mála rómskych filmárov v tuzemskom mediálnom prostredí. V súčasnosti dokončuje svoj celovečerný dokumentárny debut *Ako som sa stala partizánkou*. „Zistila som, že príbehy o Rómoch a Rómkach v odboji boli zamlčované. Rozhodla som sa, že ich zachránim pred úplným zabudnutím,“ hovorí filmárka, ktorá minulý rok v banskobystrickom Múzeu SNP realizovala výstavu *Rómovia v odboji*.

Ako ste sa dostali k téme rómskych partizánov? Príbehy o rómskych partizánoch mi vždy rozprávala moja

Spomienky nesmú vyhasnúť

Pamätné miesta rómskeho holokaustu

Auschwitz-Birkenau, Poľsko

Rómsky tábor v Auschwitz-Birkenau zlikvidovali v noci z druhého na tretieho augusta 1944. Väčšina Rómov a Sintov skončila v plynových komorách. Časť deportovali do táborov Buchenwald a Ravensbrück. Likvidácii tábora predchádzalo povstanie Rómov a Sintov, ktoré je vnímané ako jeden z ojedinelých pokusov aktívneho odporu v komplexe táborov Auschwitz-Birkenau.

Jasenovac, Chorvátsko

Tábor bol založený na území Nezávislého štátu Chorvátsko a je najznámejší spomedzi chorvátskych koncentračných táborov. Založili ho nacistickí kolaboranti nazvaní ustašovci (od slova ustati – povstať), ktorí tvorili vojenské jednotky chorvátskeho štátu vedeného Antem Paveličom. Tábor slúžil na vyhladzovanie Srbov žijúcich na území Chorvátska, Židov a Rómov. Hrôzostrašný tábor Jasenovac bol známy svojou brutalitou, ktorá sa

priečila aj nemeckým nacistom. Ľudia bez rozdielu veku a pohlavia boli v tisícoch vraždení nožmi, kladivami a sekerami, hádzaní do masových hrobov alebo do rieky Sávy, ktorá preteká okolo tábora. Mnohé telá slúžili ako potrava pre ošípané, ktoré dozorcovia chovali v priestoroch tábora. Keďže neexistujú presné záznamy a utekajúci ustašovci zničili všetky dôkazy, dodnes sa presne nevie, koľko ľudí bolo zavraždených. Čiastočnú odpoveď by prinieslo odhalenie stoviek masových hrobov v táboře a v jeho okolí. Tábor Jasenovac bol jedným z najväčších koncentračných táborov vôbec. Hovorí sa mu aj Auschwitz Balkánu. Na mieste bývalého centra tábora dnes stojí unikátny pomník Kamenný kvet architekta Bogdana Bogdanoviča.

Szczurowa, Poľsko

V roku 1943 sa v Szczurowej odohrala masakra rómskych obyvateľov. Deväťdesiattri ľudí odvieďli a popravia na miestnom cintoríne. Zachránilo sa ich len päť. Na mieste vznikol v roku 1956 prvý pamätník na svete, ktorý je venovaný rómskemu holokaustu. O jeho vznik sa zaslúžila Krystyna Gil, ktorá masaku ako päťročná prežila.

Lety u Písku, Česko

Tábor bol založený 8. augusta 1940. Počas druhej svetovej vojny slúžil najskôr ako pracovný (trestný) tábor pre väzňov, neskôr aj ako koncentračný/zberný tábor pre českých Rómov a Sintov. Láger patrilo pod správu protektorátnych úradov, pracovali v ňom

starká, už keď som bola malé dieťa. U Rómov sa tieto príbehy odovzdávajú formou rozprávok a u nás to nebolo inak. Takto som sa prvý raz dozvedela príbeh môjho pradedu, ktorý bol rómskym partizánom. Keď som sa neskôr stala režisérkou, rozhodla som sa po jeho dramatickom osude viac pátrať a postupne som objavila ďalšie príbehy rómskych hrdinov a hrdiniek v odboji, na ktoré sa postupom času úplne zabudlo. Rada by som ich dokumentárnym filmom vrátila do povedomia verejnosti a predstavila ich napínavé životné osudy.

Najznámejší československý partizán rómskeho pôvodu bol Josef Serinek, no váš projekt reflektuje aj ďalšie príbehy rómskych partizánov a partizánok...

Okrem príbehu môjho pradedu sa venujem aj Josefovi Serinkovi a ďalším trom partizánom – Mikulášovi Oláhovi, Antonovi Facunovi a Imrichovi Horvátovi. Ide o päť príbehov, ale v našej histórii ich bolo, samozrejme, viac. Súčasne s projektom prebiehal pomerne náročný historicko-etnolo-

gický výskum, z ktorého vychádzam. Pri pátraní som spolupracovala aj s potomkami týchto rómskych partizánov. Je

českí bachari a panovali tam neľudské podmienky pre internovaných. Z celkového počtu viac ako 1 300 osôb, ktoré prešli táborom, ich zomrelo 329, z toho 241 detí. Tristo väzňov bolo prepustených alebo utieklo, viac ako päťsto ich deportovali do vyhladzovacieho tábora Auschwitz-Birkenau. V auguste 1943 bol zberný tábor v Letoch zrušený po epidémii brúšného a škvrnitého týfusu. Genocída českých a moravských Rómov a Sintov, ktorá má pre svoj

hlboký význam v rómčine pomenovanie „baro murdaripen“ („veľké vraždenie“), patrí k najdôslednejším genocídám druhej svetovej vojny. Po jej skončení ostalo nažive na českom a moravskom území len 600 príslušníkov rómskej menšiny. Lety sú smutným mementom rómskeho holokaustu v Európe, o ktorom sa napriek státisícom obetí začalo diskutovať až v druhej polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia. Na mieste lágra bola v päťdesiatych rokoch vybudovaná veľkokapacitná prasacia farma, približne o štyri desaťročia bol vedľa nej odhalený pamätník pripomínajúci rómsky holokaust. Snahy o zrušenie farmy a prinavrátenie pietnej úcty tomuto miestu pokračujú dodnes.

Dubnica nad Váhom, Slovensko

V novembri 1944 vznikol v Dubnici nad Váhom tzv. Zaisťovací tábor pre Cigánov, na Slovensku jediný svojho druhu. Išlo o skutočný koncentračný tábor, kam boli posielaní Rómovia z celého Slovenska i so svojimi rodinnými príslušníkmi. Počet väznených

Rómov zakrátko prevýšil kapacitu tábora a v decembri 1944 sa ich v ňom nachádzalo vyše sedemsto. Rómovia zomierali vysilením, hladom, mučením a na rôzne choroby. Keď sa v januári 1945 v lágri rozšírila epidémia škvrnitého týfusu, neboli k dispozícii lieky. Z obavy pred nákazou začali z tábora utekať, čo vzbudilo u okolitého obyvateľstva strach z rozšírenia infekcie. Zakázalo sa prijímať ďalších Rómov a tábor sa ocitol v karanténe. V tom čase prevzali kontrolu nad lágrom Nemci a rozhodli sa epidémiu radikálne vyriešiť. Dňa 23. februára 1945 naložili pod zámienkou prevozu do nemocnice chorých na nákladné auto a odviezli ich do areálu miestnej zbrojovky, kde ich brutálne povraždili. Po skončení karantény sa už tábor nepodarilo uviesť do pôvodného stavu. Blížil sa front a tábor ostal bez dozoru. Keď sa väzni dozvedeli o rozpustení dozornej správy, miesto opustili a rozutekali sa po okolí. Budovu, kde boli Rómovia ubytovaní, neskôr zapálili a ostatné budovy demontovali. Tábor zmizol z povrchu zemskeho, akoby nikdy neexistoval.

Dunajská Streda, Slovensko

Dňa 4. augusta 2006 v Dunajskej Strede odhalili prvý pamätník na Slovensku pri príležitosti Pamätného dňa rómskeho holokaustu. Je vyjadrením úcty rómskym obetiam z čias druhej svetovej vojny. Pripomína

tiež masaku niekoľkých desiatok Rómov, ktorí sa stali obeťami krutosti na Veľký piatok v roku 1945 na hrádzi pri Malom Dunaji medzi obcami Trhová Hradská a Topoľníky. V ten večer členovia Strany šípových krížov a maďarskí žandári zavraždili šesťdesiat ľudí, prevažne Rómov. Pamätník je dielom výlučne rómskych umelcov, na jeho tvorbe sa podieľali aj kováčski majstri z Dunajskej Lužnej. Zobrazuje stenu baraku v koncentračnom tábore, pričom umelci použili červenkastú farbu podobnú tehľám, z ktorých boli postavené väzenské budovy v Osvienčime. Dielu dominuje bronzová postava rómskeho väzňa koncentračného tábora. Súčasťou je ostnatý drôt ako symbol utrpenia, ktoré sa odohrávalo v tábore. K pamätníku vedie sivá dlažba vyjadrujúca cestu k smrti a utrpeniu, ktoré pripravili nacisti obetiam vyhladzovania.

Tému pripravili: Miloslav Ščepka, Pavol Vitko

to môj srdcový projekt, vec, na ktorej pracujem už naozaj dlho. Jeho premiéra je naplánovaná na druhú polovicu tohto roka. Som šťastná, že sa nám podarilo zohnať veľkých partnerov ako RTVS alebo Česká televízia. Film nakrúcame na Slovensku, v Českej republike, ale aj v Rakúsku, kde momentálne žijem. Zatiaľ, bohužiaľ, nesmiem prezradiť viac, ale myslím, že sa diváci dokumentárnych snímok majú na čo tešiť.

Prečo si myslíte, že téma účasti Rómov a Rómok v odboji bola tak dlho tabuizovaná?

Po vojne nebola vôľa počúvať o príbehoch a hrôzach, ktoré zažili Rómovia. Často, keď rozprávali o holokauste, boli označovaní za klamárov a ľudia im neverili. Samotní Rómovia preto prestali o týchto bolestivých traumách hovoriť a usilovali sa ich vytesniť. Pokiaľ ide o príbehy rómskych partizánov a vojakov – bolo to podobné. Počas komunizmu nebolo vítané, aby sa Rómovia emancipovali a aby mali nejakých hrdinov. Cieľom komunistov bolo Rómov asimilovať.

Budete sa tejto téme venovať aj naďalej?

Témou rómskych odbojárov som pohltená už niekoľko rokov. Uvidíme, s akou odozvou sa stretneme, ale nazbieraného materiálu je toľko, že už uvažujem aj o napísaní knihy. Mám za sebou rokovanie s jedným českým vydavateľstvom. Uvidíme, nevyklúčujem, že sa touto formou k téme ešte vrátim.

Text a foto: Media Voice

Lietadlá studenej vojny

Bojoval už v druhej svetovej vojne

Stíhačka Gloster Meteor bola britskou stálicou v prvej dekáde studenej vojny. Ako jedno z mála prúdových lietadiel bojovala už v druhej svetovej vojne. Rozšírenia sa dočkala až po nej, keď ju používalo šesťnásť štátov – dokonca aj tie, ktoré stáli proti sebe. Má na konte prvé rýchlostné rekordy s prúdovým pohonom.

Gloster Meteor F.8

Dĺžka: 13,6 m
Rozpätie: 11,3 m
Hmotnosť: 4 850 kg
Max. hmotnosť: 7 120 kg
Max. rýchlosť: 970 km/h
Výzbroj: 4 × 20 mm kanón,
dve bomby po 454 kg

Na začiatku bol istý Frank Whittle. V roku 1923 sa prihlásil do britského Kráľovského letectva (RAF), no odmietli ho pre chatrnú stavbu tela. Nevzdal sa a po niekoľkých mesiacoch cvičenia a špeciálnej stravy testmi prešiel. V letectve si všimli jeho matematické a konštruktérске nadanie a poslali ho na vysokú školu, ktorú skončil ako druhý najlepší vo svojom ročníku. Po jej skončení sa stal dôstojníkom a nastúpil k jednotke, ktorá používala dvojplôšné stíhačky Siskin.

Už počas štúdia mu však bolo jasné, že pístové motory poháňajúce vrtule majú limity, ktoré im nedovolia prekročiť určitú rýchlosť. Začal pracovať na vývoji nového typu pohonnej jednotky, z ktorej sa neskôr stal prúdový motor. Svoj vynález si dal patentovať v roku 1930 a odvtedy hľadal investora, ktorý by zaplatil ďalší vývoj. Podarilo sa mu to v roku 1936, keď sa spojil s firmou Gloster. Výsledkom ich spolupráce bol stroj Gloster E.28/39, prvé britské lietadlo s prúdovým pohonom. Prvý let absolvovalo 15. mája 1941. Nešlo

o prototyp, pri ktorom by sa uvažovalo s nejakým nasadením – mal len overiť, či takáto koncepcia bude fungovať. Už pred prvým letom tohto prototypu však Gloster v januári 1941 dostal od RAF pokyn, aby zastavil svoje projekty vrtuľových lietadiel a sústredil sa iba na vývoj prúdovej stíhačky poháňanej dvomi motormi. Tá bola označená ako „mimoriadne dôležitá“.

Už v auguste 1941 Gloster predstavil koncept lietadla s dvomi motormi v krátkych krídlach, pomerne dlhým trupom a trojkolesovým podvozkom s tretím ko-

lesom vpred. Dovtedy bol bežný podvozok s malým kolesom pod zadnou časťou trupu. Vo februári 1941 dostal Gloster objednávku na stavbu 12 prototypov a letectvo neskôr prejavilo záujem o kúpu 300 sériových kusov. Stíhačka sa mala pôvodne volať Thunderbolt. Aby však nedochádzalo k zámene s americkou stíhačkou P-47 Thunderbolt, meno neskôr zmenili na Meteor. V priebehu roka 1942 prebehli pozemné skúšky, no pre problémy s motormi sa prvý let nekonal. Oficiálne miesta dokonca celý projekt zastavili. Gloster však napriek tomu pokračoval a 5. marca 1943 sa piaty prototyp s novými motormi vzniesol do vzduchu. Neprešiel ani rok a 12. januára 1944 vzlietol aj prvý sériový stroj verzie F.1. Od prototypu sa líšil iba štyrmi kanónmi kalibru 20 mm v nose. Mierne upravená bola aj kvapkovitá kabína, z ktorej mal pilot vynikajúci výhľad na všetky strany.

Na európskom bojisku

V júli 1944 boli Meteory vyhlásené za schopné operačnej služby. Ako prvá sa na ne v tomto mesiaci prezbrojila 616. peruť, ktorá dovtedy používala vrtuľové stíhačky Spitfire. Pre pilotov bolo lietanie na prúdových strojoch veľmi vzrušujúce. Keď Meteor dosiahol po štarte dostatočnú rýchlosť vo vodorovnom lete, tak po priťahnutí riadiacej páky stúpala ako raketa. Jednotku nasadili proti lietajúcim bombám V-1, ktoré Nemci v tom čase vypúšťali na britské mestá. Prvú zostrelili 4. augusta 1944 a celkovo ich zničili štrnásť.

Dôležitú úlohu zohrali pri hľadaní vhodnej taktiky proti nemeckým stíhačkám Me 262. Meteory cvične útočili na formácie amerických bombardérov a ich eskorta sa ich snažila zachytiť.

V januári 1945 povolili nasadenie Meteorov aj v Európe. Operovali zo základne v Belgicku a neskôr sa presunuli do Holandska. Aby nedošlo k zámene s nemeckými Me 262, ktoré mali tiež dva motory v krídlach, boli Meteory namiesto kamufláže celé natreté bielou farbou. Vo vzduchu sa však so žiadnym nemeckým lietadlom nestretli. Celý čas útočili iba na ciele na zemi. Na letiskách takto rozstrieľali 46 lietadiel Luftwaffe.

Nad Európou už lietal Meteor zlepšenej verzie F.3 a tú hneď po vojne nahradila verzia F.4 s výkonnejšími motormi a ešte viac skrátenými krídlami. Obe verzie mali na konte rekordy – F.3 dosiahla v roku 1945 rýchlosť 975 km/h, čo bol prvý oficiálny rekord prúdového lietadla. O rok neskôr ho verzia F.4 ešte prekonal výkonom 991 km/h. V oboch prípadoch však išlo o špeciálne upravené stroje bez výzbroje.

Na kórejskom nebi

Keď Meteory začali zaostávať za novšími strojmi konkurencie, Gloster zareagoval verziou F.8 s ešte výkonnejšími motormi. Lietadlo začalo mať problémy s vyváže-

ním, čo konštruktéri vyriešili úplne novými chvostovými plochami. „Osmičky“ sa v rokoch 1950 – 1955 stali štandardnými stíhačkami RAF. Aj predchádzajúce F.4, aj nové F.8 exportovali do viacerých krajín. V rámci NATO používalo niekoľko stoviek strojov Belgicko aj Holandsko, 50 kusov malo vo výzbroji Dánsko. V Južnej Amerike ich vo veľkých počtoch používali Argentína a Brazília. Stali sa tiež prvými prúdovými strojmi vo výzbroji Egypta a Sýrie. Pikantné je, že neskôr ich nakúpil aj Izrael, a tak stál tento typ proti sebe na oboch stranách večného blízkového konfliktu. Rovných sto kusov používala aj Austrália, ktorá ich nasadila vo vojne v Kórei. Tam už zreteľne zaostávali v porovnaní so sovietskymi stíhačkami MiG-15, a tak boli primárnou úlohou austrálskych Meteorov útoky na pozemné ciele. Podnikli spolu 4 896 bojových letov, pri ktorých zničili 3 500 budov a 1 500 vozidiel. Vo vzdušných súbojoch ťahali za kratší koniec, no napriek tomu si austrálski piloti nárokovali zostrelenie šiestich MiG-ov. Sami stratili približne 30 strojov – časť v boji so stíhačkami, no väčšina padla za obeť streľbe zo zeme.

Ďalšie verzie

Okrem jednomiestnych stíhačiek vznikli tri výrazné úpravy. Prieskumné verzie niesli v nose kamery a boli neozbrojené. Dvojmiestna cvičná verzia slúžila na preškoľovanie pilotov na novú techniku. Nočné stíhacie verzie boli tiež dvojmiestne, pričom druhý člen posádky obsluhoval radar umiestnený v nose predĺženého trupu. Kanóny sa v tomto prípade presunuli do krídel.

Meteory sa prestali vyrábať v roku 1955 po dokončení 3 947 kusov. V službe vydržali až do osemdesiatych rokov, ale to už len ako stroje na výcvik či na ťahanie cvičných terčov. Zaujímavé však je, že dva Meteory lietajú v službe dodnes – firma Martin-Baker ich používa na testovanie nových vystreľovacích sedadiel.

Text: Miroslav Barič

Rusko chce bombardér stealth

Rusko začalo s konštruovaním prototypu svojho prvého bombardéra s technológiou stealth.

Prototyp by mal byť hotový budúci rok. Lietadlo bude schopné niesť riadené strely, samonavádzacie bomby a nadzvukové zbrane, uviedla agentúra TASS. Bombardér bude mať tvar samokrídla a bude vybavený technológiou na zníženie viditeľnosti na radare. Vyzbrojený má byť najmodernejšími komunikačnými a rušiacimi zariadeniami. Má konkuro-

vať americkému viacúčelovému strategickému bombardéru B-2 Spirit (na obrázku) s technológiou stealth, ktorý bol zavedený do služby v roku 1997.

Na bombardéri s technológiou stealth pracuje aj Čína. Ide o lietadlo typu Sien H-20 a špekuluje sa, že by ho mohli predviesť na leteckej šou v novembri. Rusko už disponuje stíhačkou Su-57 s technológiou stealth, ktorá po prvý raz vzlietla pred desiatimi rokmi, ale nevyrába sa vo veľkých množstvách. Do aktívnej služby ju majú zaviesť v tomto roku.

Radar na odhaľovanie nadzvukových cieľov

Ruský štátny predajca zbraní Rosoboronexport (súčasť štátnej korporácie Rostec) začal na medzinárodných trhoch so zbraňami ponúkať mobilný radar 59N6-TE, schopný odhaliť nadzvukové ciele. „Rosoboronexport prináša na trh najnovšiu radarovú stanicu schopnú účinne detegovať širokú škálu pokročilých a budúcich vzdušných objektov vrátane nadzvukových cieľov,“ uviedol riaditeľ danej spoločnosti Alexander Michejev. Vo vývoji exportnej verzie radaru sa kladol dôraz na vzrastajúci význam zbraní protivzdušnej obrany pri zaisťovaní bezpečnosti štátov, ako aj na požiadavky zahraničných zákazníkov týkajúce sa zdokonalenia prieskumných kapacít jednotiek a formácií protivzdušnej obrany.

Miliardy za jadro

Deväť štátov, ktoré disponujú jadrovými zbraňami, minulý rok vynaložilo 73 miliárd dolárov (67,5 miliardy eur) na ich údržbu či modernizáciu. Uvádza to nová správa Medzinárodnej kampane za zákaz jadrových zbraní ICAN.

Najvyššie výdavky (32,7 miliardy eur) mali Spojené štáty, ktoré minuli takmer toľko ako zvyšných osem krajín dokopy. Výdavky na jadrové zbrane boli najvyššie od konca studenej vojny. ICAN argumentuje, že pandémie koronavírusu zvyrazňuje zbytočnosť pretekov v zbrojení. Oproti roku 2018 sa tieto výdavky zvýšili o desať percent.

Administratíva amerického prezidenta Donalda Trumpa za uplynulé štyri roky zintenzívnila modernizáciu amerického jadrového arzenálu a pracuje aj na vývoji nových rakiet. Rusko, ktoré takisto oznámilo modernizáciu svojho arzenálu, minulo v roku 2019 na jadrové zbrane 7,85 miliardy eur. Čína, ktorá má podstatne menej jadrových zbraní ako Rusko a USA, vynaložila 9,6 miliardy eur.

Atómovými zbraňami disponujú podľa ICAN okrem Spojených štátov, Ruska a Číny aj Francúzsko, India, Izrael, Severná Kórea, Pakistan a Spojené kráľovstvo.

Torpéda pre Taiwan

Americké ministerstvo zahraničných vecí schválilo predaj 18 torpéd MK-48 Taiwanu. Pripravovaný obchod v hodnote 180 miliónov dolárov môže ešte väčšmi napäté vzťahy medzi USA a Čínou.

Americké ministerstvo zahraničných vecí v súvislosti s predajom torpéd uviedlo, že ide o rozhodnutie, ktoré je v národnom, ekonomickom a bezpečnostnom záujme Spojených štátov. Zároveň je aj výrazom podpory úsilia Taiwanu o modernizáciu svojich ozbrojených síl.

Tažké torpéda MK-48, ktoré môžu byť vypúšťané z ponoriek, by mali Taiwanu poskytnúť z existujúcich zásob amerického vojenského námorníctva.

Trump má plán

Prezident USA Donald Trump vyhlásil, že dal povolenie na vývoj novej nadzvukovej rakety, ktorá bude rýchlejšia než čokoľvek, čo vlastní Rusko a Čína. Je to ďalší znak, že sa obnovili preteky v zbrojení, napísala tlačová agentúra DPA.

„Bude to superšpičková raketa, 17-krát rýchlejšia než tie, čo majú teraz oni,“ povedal Trump, keď odhaľoval zástavu nových vesmírnych síl, najnovšej zložky Ozbrojených síl USA.

Rusko len pred niekoľkými mesiacmi oznámilo, že vyvinulo raketu schopnú niesť jadrovú nálož, ktorá sa pohybuje vyše 20-násobkom rýchlosti zvuku. Prezident Vladimir Putin povedal, že hypersonická raketa Avangard bola úspešne otestovaná v decembri. Čína takisto pracuje na nadzvukových raketách, aj keď nie takých rýchlych ako ruský projekt, ale stále rýchlejších než akýkoľvek arzenál Spojených štátov. Analytici americkej obrany vyjadrili

obavy, že ruské rakety sa dokážu vyhnúť existujúcim systémom protivzdušnej a protiraketovej obrany tak, že ich nezaznamenajú. Predstavitelia USA preto dali vyniesť do vesmíru viac senzorov, aby rýchlejšie spozorovali blížiaci sa útok.

Vodné delá pre pobrežnú stráž

Predstavitelia taiwanskej vlády sa zúčastnili na ceremónii, pri ktorej pobrežná stráž tohto ostrovného štátu prevzala prvých dvanásť kusov šesťstotonových hliadkových kataránov triedy An-pching, navrhnutých a skonštruovaných miestnymi výrobcami. Národné námorníctvo dostalo aj tri 35-tonové člny. Nové hliadkové plavidlá boli navrhnuté podľa dizajnu raketových korviet triedy Tchuo-čch'-ang, ktoré sú určené pre taiwanské námorníctvo. Ich maximálna rýchlosť je 35 uzlov

(približne 64,8 kilometra za hodinu). Vyzbrojené sú vysokotlakovými vodnými delami, no v čase vojny môžu byť prezborené protilodnými raketami. Nové plavidlá sú súčasťou programu taiwanskej vlády na boj s pašeráctvom a nelegálnym rybolovom okolitých štátov vrátane Číny a Filipín. K takémuto incidentu došlo aj 16. marca, keď bol člen taiwanskej pobrežnej stráže napadnutý čínskymi plavidlami počas roztržky o právo na rybolov neďaleko ostrova Ťin-men.

Zuzana 2 bude meškať

Dodanie prvých štyroch kusov samohybných kanónových húfníc Zuzana 2 sa oneskorí. Dôvodom je vplyv pandémie ochorenia Covid-19 na výrobu a dodanie komponentov subdodávateľmi. Podľa predbežného návrhu harmonogramu by mohla firma dodať prvých päť húfníc do 15. decembra tohto roka, ďalších dvanásť najneskôr o rok potom a posledných osem do 15. decembra 2022, no ešte môže dôjsť k zmene termínov aj počtu kusov.

Nákup 25 delostreleckých zbraňových systémov 155 mm ShKH Zuzana 2 schválila vláda v roku 2018. Húfnice sú produktom slovenského obranného priemyslu. Náklady na dodávky by nemali prekročiť objem 175 miliónov eur s DPH. Prvé štyri kusy mali pôvodne dodať v júni tohto roka. Druhá generácia húfníc Zuzana doplní šestnásť húfníc Zuzana vz. 2000, ktoré armáda nakúpila v rokoch 1998 až 2000.

Armáda mi dala šancu

Podplukovník vo výslužbe MUDr. Peter Rác, ktorý vyrastal v rómskom prostredí a je uznávaný odborník na ORL, hovorí, že služba vo vojenskej uniforme mu dala šancu a on ju naplno využil.

V armáde a počas lekárskej služby v Ústrednej vojenskej nemocnici v Ružomberku ma brali ako doktora a dôstojníka. V uniforme som problémy s pôvodom nevnímal. Len na niektorých pacientoch som občas videl, že som pre nich exot, Cigán, čo sa však po prvom vyšetrení vždy zmenilo a potom som už žiadny problém necítil. Skrátka, ako Róm slovenskú majoritu, po našom gadžov, chválím. Aj keď občas vnímam cez médiá, bohužiaľ, tiež hlúpe rasistické hlasy, osobne som nikdy neregistroval, že by ma v rámci mojej profesie niekto pre farbu pleti podceňoval alebo mi chcel škodiť,“ poznamenáva s úsmevom na tvári muž, z ktorého vystupovania vyžaruje istota a z jeho hlasu počuť človečinu.

Od vojaka po primára

Vyrastal v Bolešove a pred maturitou na gymnáziu v neďalekej Dubnici nad Váhom ako výborný cieľavedomý žiak stavil všetko na jednu kartu: „Chcel som jednoznačne študovať medicínu. Keď mi výchovný poradca povedal, že existuje aj vojenská lekárska fakulta v Hradci Králové, bolo rozhodnuté. Otec pracoval ako kováč, mama bola krajčírka, som najstarší z piatich bratov a civilné štúdium medicíny nikdy nebolo lacné, preto som si prihlášku okrem vojenskej medicíny už nedával na žiadnu inú školu.“

Keď sa ho pýtame, prečo sa rozhodol pre ORL, čiže pre otorinolaryngológiu, medicínsky chirurgický odbor, ktorý sa zaobe-

rá diagnostikou a liečbou ochorení ucha, nosa, hltana a hrtana, tak odpovedá: „Od detstva som si predstavoval, že ako lekár budem robiť aj chirurgiu, operatívu. Keď mi ešte počas štúdia robili drobný operačný zákrok v nose, bola to vlastne tá profesijná výhybka, ktorá ma posunula k ORL. Dieťa šťasteny som aj preto, lebo po promóciách v roku 1988 ma neoddelili niekde na západnú hranicu, ale do Trenčína, čo bol v podstate môj sen. Nasledujúce dva roky som robil to klasické medicínske kolo, teda stáže na jednotlivých oddeleniach vo Vojenskej nemocnici v Ružomberku.“

Ešte v Trenčíne, kde slúžil rok ako lekár zabezpečovacieho práporu Východného vojenského okruhu, ukončil atestáciu zo všeobecného lekárstva. Potom vyhral konkurz na ORL do Ružomberka. Po niekoľkých rokoch sa stal zástupcom primára podplukovníka MUDr. Mariana Sičáka (na spoločnej fotografii). Neskôr bol aj primárom a zástupcom prednostu Kliniky ORL. „Skrátka, nejako tak som si to celé vysníval. Bolo to jednoducho šťastie na pokračovanie,“ hovorí so seba vlastným optimistickým úsmevom, hoci sám najlepšie vie, koľko bolo za jeho postupom učenia, úsilia, talentu a vôle. A prečo MUDr. Rác v roku 2009 z vojenského zdravotníctva odišiel? „Nebolo to vtedy celkom v mojich rukách. Po veľkej reorganizácii vojenského zdravotníctva, myslím v roku 2004, desiatky vojenských lekárov v priebehu pár mesiacov vyzliekli z uniformy. V Ústrednej vojenskej nemocnici som pracoval ešte päť rokov, ale ako civila ma to už ťahalo domov. Bolo to aj z praktických dôvodov. Postavil som si dom v Bolešove a cez víkendy za mnou na náš dvor chodilo čoraz viac záujemcov o medicínsku radu. Tak som si v neďalekej Nemšovej najskôr zriadil víkendovú ambulanciu.“ Nechcel sa však vzdať ani toho, že je operatérom. „Pre mňa to nie je iba práca, ale aj zábava a poslanie. Navyše by bola škoda len tak mávnuť rukou nad tým, čo všetko ma naučili vo skvelej Ústrednej vojenskej nemocnici v Ružomberku. Preto som sa uchádzal o pozíciu na pracovisku ORL chirurgie v Považskej Bystrici,“ spomína MUDr. Rác, ktorý je dnes na tomto pracovisku primárom. S kolegami realizujú tisícky zákrokov jednodňovej chirurgie ročne.

Ozvena holokaustu

Keď v nemšovskej ordinácii MUDr. Ráca hovoríme aj o rómskom holokauste a perzekúciách slovenských Rómov na Slovensku, tak poznamenáva: „Mám rád históriu, ale vždy som mal pocit, že počas vyrastania mojej generácie bolo obdobie židovského holokaustu zahmlievane a o tom rómskom sa nehovorilo vôbec.

Vnímam to tak, že na Slovensku veľa gardistov prezlečených za komunistov nemalo záujem, aby sa o tom vedelo viac. Pritom to, čo sa vtedy dialo, boli nepochopiteľne kruté veci nehodné ľudí. Pravdaže, pre gardistov a nacistov bolo výhodné zlikvidovať bohatých a rozkradnúť si ich majetok, čo bola časť Židov. Takisto sa chceli zbaviť chudobných, ktorých vnímali ako príťaž – teda Rómov. Pritom to prekryli svojimi pomýlenými rasovými teóriami, ktoré sa, pravdaže, týkali v konečnom dôsledku aj Slovanov.“

MUDr. Rác konštatuje, že hoci perzekúcie Rómov zasiahli na Slovensku každú rómsku rodinu, ani v jeho okolí sa o nich nehovorilo. „Ako malý chalan som chcel vždy všetko vedieť, ale rodičia a starí rodičia nás zrejme chceli pred tým, čo bolo také strašné, ochrániť. Len raz som zachytil, že jeden muž z našej rodiny sa iba náhodou vyhol masovej poprave Rómov v Dubnici. No až neskôr som zistil, že druhá mojej prastarej mamy popravili za pomoc partizánom pri Valaskej Belej.“

Rodičia Rácovci svojich piatich synov motivovali predovšetkým pozitívne. Žili skromne, ale do života ich vybavili silou, sebadôverou a ambíciami. Všetci majú maturitu, jeden z bratov MUDr. Ráca je profesionálnym hasičom, ďalší umeleckým kováčom, tretí je vodičom a automechanikom. No a najmladšieho, inžiniera, si v Bolešove, kde sú Rómovia minoritou, už tretí raz za sebou zvolili za starostu.

Búranie stereotypov

„Moji predkovia žili v dedine Bolešov už dávno. Hoci boli trochu marginalizovaní tým, že bývali v časti, kde mali obydli chudobní ľudia, vybudovali si rešpekt a mali svoju dôstojnosť. Nám deťom nikto zvonka nejakým špeciálne nepomáhal, bolo na otcovi a mame, ktorí nás vychovávali, aby sme boli vzdelaní a sebavedomí,“ s úctou poznamenáva lekár a bývalý profesionálny vojak. V roku 2017 získal cenu Roma Spirit v kategórii

Osobnosť „za úspešnú lekársku prax a uznanie v radoch odbornej verejnosti i prejavom dôvery pacientov, za profesionálny prístup a odbornosť, ktorou viac ako 20 rokov prispieva k búraniu stereotypov a predsudkov v spoločnosti.“ Muž, ktorý má rád hudbu a rodinu, vraví, že vo svetle reflektorov sa necíti najlepšie. Nomináciu však prijal aj preto, lebo rodičia ich vychovávali nielen k tomu, aby sa presadili, ale aby boli vzorom tak pre Rómov, ako aj pre ostatných. „Viem, že veľa mladých Rómov vyrastá s nie celkom takou podporou, akú sme mali doma my. Že potrebujú pomoc zvonka – a potrebujú aj príklady. Iste budú pre nich príkladom tiež vojaci, ktorí cez koronakrízu pomáhali v rómskych osadách. Možno v ich dušiach zapálili iskru, ktorá ich potiahne k tomu, aby sa presadili, aby boli spokojní a šťastní. Ktovie – možno aj vo vojenskej uniforme. Tak ako sa to podarilo mne...“

Text: Pavol Vitko

Foto: autor a archív P. R.

Výcviková základňa špeciálov

Novým útvarom Síl pre špeciálne operácie Ozbrojených síl Slovenskej republiky je výcviková základňa. Jej vznik oficiálne oznámil veliteľ Síl pre špeciálne operácie OS SR plukovník Branislav Benka na pôde 5. pluku špeciálneho určenia v Žiline. „Otvárame ďalšiu časť budovania síl pre špeciálne operácie. Prvoradou úlohou výcvikovej základne je cvičiť jednotky síl pre špeciálne operácie – 5. pluk špeciálneho určenia, jednotky civilno-vojenskej spolupráce a psychologických operácií a 23. motorizovaný prápor v taktických zručnostiach špeciálnych operácií a v taktických zručnostiach podpory špeciálnych operácií,“ povedal plk. Benka. Sily pre špeciálne operácie sa podľa ich veliteľa stali v roku 2019 tretím pilierom OS SR. „V rokoch 2025 až 2026 by mali mať do 1 500 ľudí. Špecialistov, ktorí budú pripravení, materiálne vybavení a vycvičení na obranu Slovenskej republiky. Ale, samozrejme, aj na špeciálne operácie v zahraničí,“ uzavrel plk. Benka.

Foto: mjr. Mário Pažický

Nová technika policajtov

V priestoroch odboru krízového manažmentu, výcviku a kynológie Vojenskej polície Vlkanová – Hronsek pracovníci spoločnosti Defenguard Systems, s. r. o., Martin školili príslušníkov Vojenskej polície v ovládaní integrovaného systému ochrany. Prenosný systém ochrany priestoru ponúka vojenským policajtom nové možnosti najmä pri detekcii narušiteľa, ktorý prenikol na chránené územie. Príslušníci oddelenia BOlaKIS Trenčín zasa preškolili operátorov v ovládaní prenosného systému skenovania podvozkov vozidiel. Skener možno aktivovať do piatich minút od príchodu na kontrolné miesto, Wi-Fi vysielateľ a systém na automatické čítanie registračných značiek sú integrované do tela skenera a súčasťou kompletu je aj odolný prenosný počítač. V priebehu výcviku bolo na nové technické prostriedky celkovo vycvičených dvadsať príslušníkov Vojenskej polície.

Text a foto: Jozef Žiak

Nadácia deťom

Vojenská podporná nadácia z výťažku z februárového charitatívneho plesu Ozbrojených síl SR, ktorý spoluorganizovala, uhradí letný tábor pre deti z detských domovov Necpaly a Martin.

Rekreovať sa budú aj mladí členovia Umeleckého zoskupenia detí z detských domovov, znevýhodnených komunit a ich priateľov Fénix. Mechanizmus financovania podujatí pre deti z detských domovov prostredníctvom Vojenskej podpornej nadácie využilo už aj viacero vojenských útvarov. Napríklad vojaci z 22. mechanizovaného práporu pri príležitosti Dňa Ozbrojených síl SR zorganizovali športový deň pre takmer stovku detí z detských domovov v okolí Michaloviec.

V Pobaltí dlhšie

Národná rada SR schválila predĺženie mandátu príslušníkov Ozbrojených síl SR, ktorí aktuálne pôsobia v rámci Posilnenej prítomnosti (eFP) NATO v Pobaltí. Súhlas s návrhom

vyslovilo 110 poslancov. Do 152 slovenských vojakov tak ostane vo vojenskom výcvikovom priestore v Adazi v Lotyšskej republike o šesť mesiacov dlhšie, do 15. decembra 2020. Dôvodom je situácia s Covid-19, pretože vzhľadom na opatrenia proti šíreniu ochorenia nebolo možné vycvičiť nový kontingent včas tak, aby sa rotácia uskutočnila podľa plánu, teda do 30. júna 2020. Schválený materiál obsahuje návrh na vyslanie ďalších 152 príslušníkov ozbrojených síl od 15. decembra 2020 do ukončenia eFP.

Spomínali na Gabčíka

Pri príležitosti 78. výročia atentátu na R. Heydricha sa v Poluvsí uskutočnila pietna spomienka na počesť spomín. in memoriam Jozefa Gabčíka. Štátny tajomník Marian Majer odštartoval symbolický beh – ná-

hradu za zrušený 26. ročník Memoriálu Jozefa Gabčíka. Spolu s náčelníkom Generálneho štábu OS SR gen. Danielom Zmekom sa v Žiline zúčastnili aj na slávnostnom ceremoniáli odovzdávania funkcie veliaceho poddôstojníka 5. pluku špeciálneho určenia a ustanovenia veliaceho poddôstojníka veliteľstva síl pre špeciálne operácie. Novým veliacim poddôstojníkom 5. pluku špeciálneho určenia Žilina sa stal nadrotmajster Radoslav Žitník. V tejto funkcii vymenil štábného nadrotmajstra Martina Boháčika, ktorý bude plniť úlohy na veliteľstve síl pre špeciálne operácie. 5. pluk špeciálneho určenia a Vojenské športové centrum Dukla Banská Bystrica predstavili nový projekt spolupráce. Súčasťou bola prednáška Mateja Tótha.

v posledných mesiacoch sme sledovali v televízii opatrenia v súvislosti s ochorením Covid-19. Sledovali sme správy a nariadenia vlády SR. Nariadenia, ktoré nás mali upozorniť na dodržiavanie disciplíny. Mnohí sa búrili a bojovali o svoju slobodu a právo. Kritizovali, podávali návrhy na Ústavný súd... Mnohí, chvála Pánu Bohu, pochopili, že tu nejde o obmedzenie života, slobody či viery. Napríklad, nikde som nezachytil, že by kresťania podali sťažnosť na obmedzenie práva a slobody chodiť do kostola. Práve naopak, cirkvi a náboženské spoločnosti prispievali k povzbudeniu, trpezlivosti a k modlitbám, aby boj s vírusom bol úspešný.

Išlo tu teda o toleranciu, ochranu a prevenciu pred šírením vírusu. Úctu k najstarším obyvateľom, ktorí boli najzraniteľnejšou a ohrozenou skupinou na Slovensku. K obyvateľom a blíznemu ako takému vo všeobecnosti. Či sme veriaci, alebo nie, hlásiaci sa ku kresťanskej viere, alebo nie, platia tu slová Pána Ježiša: „Čo nechcete, aby vám ľudia robili, nerobte im ani vy alebo čo chcete, aby vám ľudia robili, robte im to aj vy.“ Parafrázujem: ak chcete, aby sme boli zdraví, noste rúško, ak nechcete, aby sa ostatní nakazili, noste rúško. Ide tu o etickú formu tolerancie, úcty a lásky.

Dodržiavali sme ju aj my, profesionálni vojaci. Spolu so zdravotným personálom, policajtmí, hasičmi a dobrovoľníkmi sme plnili svoje poslanie. Službiť obyvateľom Slovenskej republiky.

Služba bola náročná a vyčerpávajúca. Plná rizík nakazenia. Nebolo všetko jedno členom mojej rodiny, keď som prišiel po službe domov – či som tú koronu nepriniesol. Aj toto bol strach všetkých slúžiacich. Sám som v Akadémii ozbrojených síl generála M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši skromne dva razy v službe servíroval repatriantom stravu trikrát denne. Ako vojenský duchovný, ale aj ako profesionálny vojak. Nestál som na kazateľnici, nepriniesol som veci na charitu či diakoniu, nevykonal som krst svätý, a predsa som ľudom kázal. Svojím poslaním a postojom. Ja len dvakrát. Všetka česť profesionálom v OS a OZ SR, ktorí to robili 22-krát, možno aj 222-krát.

Som rád, že aj duchovná služba v podmienkach OS a OZ SR vo všeobecnosti plnila úlohy v teréne. V poľných a karanténnych podmienkach. Ďakujem všetkým vám, že ste mnohokrát mali svojím profesionálnym prístupom krajšiu kázeň ako ja. A nemuseli ste byť ani veriaci, ani farári. Stačilo byť slúžiaci. Naplnili ste Ježišove slová: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto najmenších, mne ste to urobili...“

plk. Mgr. Viktor Sabo
generálny duchovný Ústredia ekumenickej
a pastoračnej služby v OS a OZ SR

Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok – fakultná nemocnica

Ústredná vojenská nemocnica Slovenského národného povstania Ružomberok – fakultná nemocnica (ÚVN SNP Ružomberok – FN) je vojenským zdravotníckym zariadením, ktoré poskytuje svoje služby všetkým občanom Slovenskej republiky.

Vznik Vojenskej nemocnice v Ružomberku je spojený s vypuknutím prvej svetovej vojny v roku 1914, najmä s nevyhnutnou potrebou liečenia ranených vojakov. Minister vnútra Uhorského kráľovstva rozhodol vybudovať barakovú nemocnicu v Ružomberku a dňa 14. februára 1915 bola slávnostne otvorená.

Nemocnica slúžila tiež ako pozorovací ústav na sledovanie vojakov postihnutých infekčnými chorobami. V závere vojny sa stala invalidovňou a doliečovacím ústavom pre československých vojakov.

Po integrovaní Slovenska do ČSR bola nemocnica v rokoch 1918 a 1919 rozšírená o ďalšie špecializované oddelenia. Predurčením VN bolo liečiť a starať sa o zdravie vojakov z rôznych posádok na Slovensku.

Významnú úlohu zohrala v období druhej svetovej vojny. Stala sa jedným z troch najdôležitejších zariadení svojho typu po vzniku slovenského štátu v roku 1939. Koncom augusta 1944 sa nemocnica zapojila do služieb odboja a aktívne spolupracovala v čase SNP.

Po skončení vojny bola začlenená do siete nemocníc obnoveného ČSR a po vzniku Slovenskej republiky 1. januára 1993 sa stala

súčasťou nemocníc SR. V roku 1994 s udelením štatútu Ústrednej vojenskej nemocnice s cieľom starostlivosti o zdravotný stav príslušníkov Armády SR, neskôr Ozbrojených síl SR sa jej význam pre slovenské zdravotníctvo len potvrdil.

ÚVN nesie čestný názov Slovenského národného povstania a od apríla 2009 má nemocnica názov Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok – fakultná nemocnica.

Popis znaku:

Znak vojenskej nemocnice má tvar kruhu s modrou bordúrou. V červenom poli sa v strede nachádza kalich bielej farby, na ňom je položený strieborný sklonený meč z čias Pribinu – symbol vojenstva, ktorý je ovinutý hadom striebornej farby. Had a kalich sú symboly thesálskeho Hérosa zdravia – boha gréckeho lekárstva zobrazeného v antickom umení.

Had ovinujúci meč symbolizuje spätosť vojenstva s lekárskou vedou, čiže špecializáciu Ústrednej vojenskej nemocnice Slovenského národného povstania Ružomberok – fakultnej nemocnice ako ústredného vojenského zdravotníckeho zariadenia.

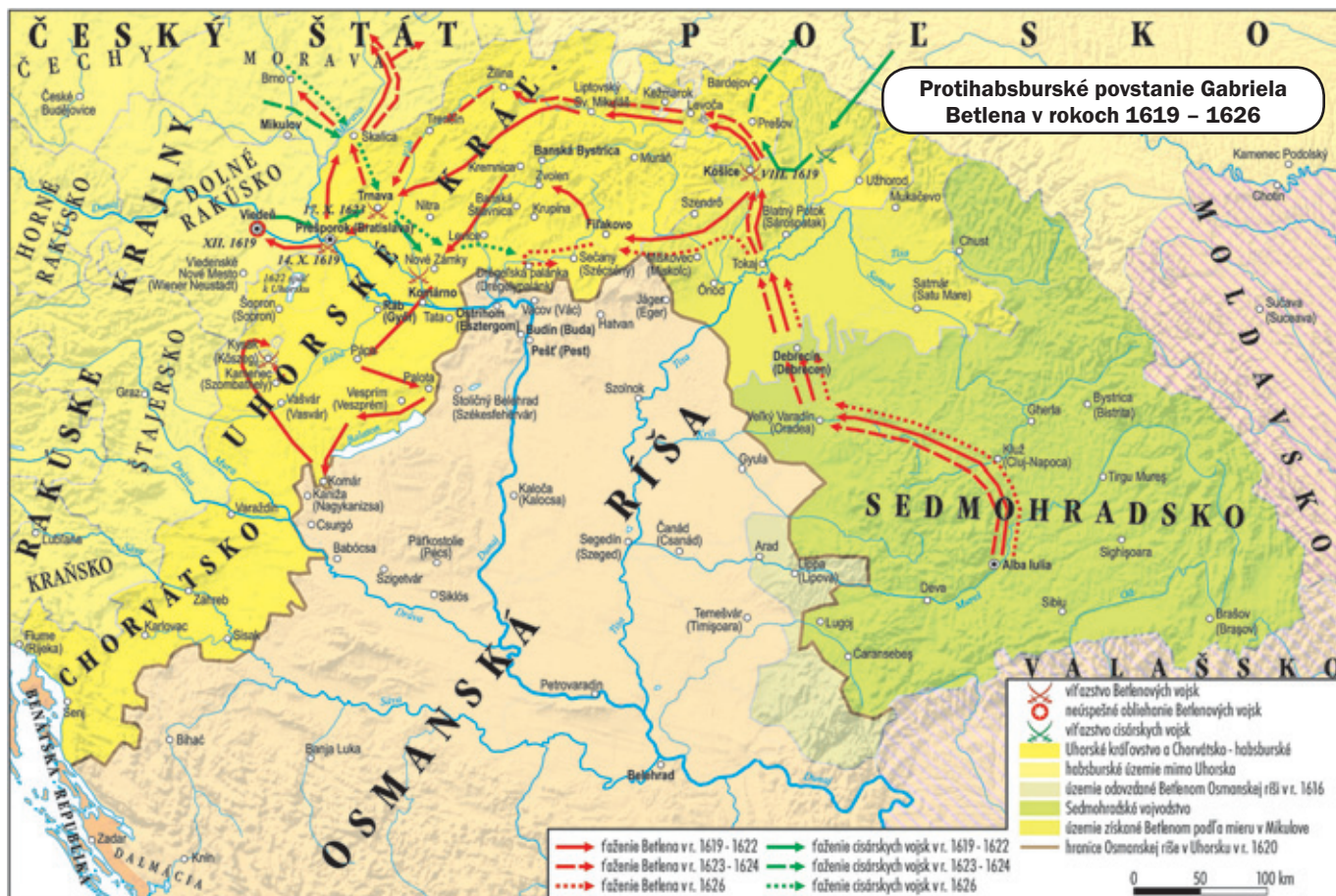
V medzikruží je v striebornom poli po obvodě v kruhopyse umiestnený veľkými písmenami modrej farby text ÚSTREDNÁ VOJENSKÁ NEMOCNICA SNP – FN so začiatkom textu heraldiky na pravej strane a názvom miesta dislokácie RUŽOMBEROK symetricky v dolnej časti kruhopisu.

Text: Dr. Imrich Purdek, PhD.
Vojenský historický ústav

Povstanie Gabriela Betlena v rokoch 1619 – 1626

Pražská defenestrácia, pri ktorej zástupcovia českých stavov 23. mája 1618 vyhodili dvoch prohabsburských miestodržiteľov do priekopy pod hradným palácom, sa stala predohrou tridsaťročnej vojny.

V pustošivom víre tridsaťročnej vojny sa ocitla veľká časť Európy. Kontinent sa stal dejiskom mocenského a náboženského konfliktu dvoch veľkých koalícií feudálnych štátov. Podľa vlastných záujmov, respektíve záujmov panovníkov a vládncích vrstiev, sa k jednej či druhej koalícii pridávali aj ďalšie štáty a krajiny. Vojnové udalosti neobišli ani Uhorsko a osobitne Slovensko, ktoré sa v tomto konflikte ocitlo už roku 1619, keď vypuklo protihabsburské povstanie sedmohradského kniežaťa Gabriela Betlena.

Hneď po vypuknutí tridsaťročnej vojny v Čechách si Betlen zabezpečil súhlas sultána, ako aj protestantských veľmožov v Uhorsku a v septembri 1619 jeho veliteľia Juraj Séči (Szécsi) a Juraj I. Rákoci začali prvé vojenské operácie v Hornom Uhorsku, čiže na východnom Slovensku. Obsadili Jasov a čoskoro im otvorili brány aj mestá Košice, Prešov, Levoča, Bardejov a Sabinov.

Betlenove sily

Gabriel Betlen sa vojensky opieral najmä o platené jednotky hajdúchov, vojakov pohraničných pevností a sčasti aj o vlastné oddiely, budované podľa západoeurópskeho vzoru. V jeho vojsku boli popri rozličných nepravidelných jednotkách zastúpené aj stoličné (šľachtické) oddiely, portálne vojsko stolíc a panské bandériá. Určitý počet vojakov mu dodávali mestá. Početnú prevahu malo ľahké jazdectvo, menej zastúpená pechota bola slabšie vyzbrojená, príznačný bol nedostatok delostrelectva.

Betlen sa vyhýbal väčším bitkám v poli a neusiloval sa o dobýjanie silnejších pevností. Tie radšej obchádzal a izoloval, alebo podplácaním získaval ich zle platené posádky. Hlavnou črtou Betlenovej taktiky bol rýchly postup, náhly prechod do útoku viacerými prúdmi, postupné oslabovanie morálky a sily nepriateľa útokmi ľahkého jazdectva, ako aj kontrola a narušovanie zásobovacích trás protivníka.

Snem v Košiciach

V septembri 1619 Betlen zvolal do Košíc snem hornouhorských stavov, na ktorom v 25 bodoch vytýčil hlavný program a ciele povstania. Potom povstalecké oddiely postupovali viacerými prúdmi na západ; už začiatkom októbra sa sústredili pri Trnave, kde Betlen rokoval s vyslancami českého kráľa Fridricha Falckého o koordinácii ďalšieho ťaženia.

Cieľom Betlenovho nasledujúceho útoku bola Bratislava, ktorú po dobytí cisárskych pozícií na brehu Dunaja obsadil 14. októbra 1619. Palatín Žigmund Forgáč (Forgách) mu vydal Bratislavský hrad i uhorskú kráľovskú korunu. Toto víťazstvo Betlenovi otvorilo cestu na Viedeň, odkiaľ cisár Ferdinand II. v chvate utiekol. Cisárski generáli, tiesnení vojskami českých a moravských stavov, sa urýchlene presunuli na obranu Viedne.

Spojené vojská povstalcov síce obkľúčili Viedeň, ale obliehanie museli čosko-

Gabriel Betlen (Bethlen, 1580 – 1629), vodca druhého protihabsburského povstania

ro prerušiť. Uhorský magnát v službách Habsburgovcov Juraj Druget (Drugeth) na čele 8 000 naverbovaných kozákov vpadol z Poľska cez Duklianský priesmyk do Horného Uhorska a pri Humennom porazil časť Betlenových oddielov, na ktorých čele stál hlavný veliteľ hornouhorského povstaleckého vojska Juraj I. Rákoci. Betlen sa musel stiahnuť, aby si zabezpečil zázemie.

Sloboda vyznania

Na sneme v Bratislave v januári 1620 opäť vyhlásili slobodu náboženského vyznania, Betlen prijal titul knieža (gubernátor) Uhorska a s cisárom Ferdinandom II. uzavrel 4. februára prímerie. V lete 1620 v Banskej Bystrici uhorské stavy zvolili Betlena po predbežnom súhlase sultána za kráľa, ale korunovať sa nedal. Podobne ako vodca prvého protihabsburského povstania Štefan Bočkaj, ani on si nechcel zahatať cestu na ďalšie rokovania s cisárom.

Začiatkom septembra 1620 Gabriel Betlen opäť prešiel do ofenzívy. Získal Nitru a odrazil útok cisárskeho generála Henriho Duvala de Dampierre na bratislavské mestské hradby. Generál pri útoku zahynul, a tak cisárska armáda prišla o jedného z najschopnejších vojvodcov. V dôsledku vojensko-politickej situácie, ktorá nastala po víťazstve cisárskych vojsk v bitke na Bielej hore (8. novembra 1620), sa časť uhorskej šľachty odklonila od Betlena a postupne opúšťala povstalecké hnutie.

Na jar 1621 cisársky generál Karl Buquoy prešiel do ofenzívy, obsadil Bratislavu a viaceré priľahlé stolice. Pri obliehaní Nových Zámkov ho však povstalci v boji zajali a vzápätí aj zabili z obavy, aby ho útočiaci cisárski vojaci neoslobodili. Betlenove oddiely vybojovali niekoľko menších bitiek na západnom a južnom Slovensku, získali banské mestá a podnikali výpravy aj na Moravu, ale všeobecná únava z bojov napokon viedla 31. decembra 1621 k uzavretiu Mikulovského mieru.

Titul a peniaze

Vďaka mieru Betlen rozšíril územie Sedmohradska o sedem uhorských stolíc, získal titul ríšskeho kniežata, zriekol sa uhorského kráľovského titulu, vydal uhorskú korunu a vrátil hrady a majetky zabrané v Uhorsku. Cisár Ferdinand II. sa zaviazal vyplácať Betlenovi 50 000 zlatých na udržiavanie pohraničných pevností, prisľúbil pomoc v prípade osmanského útoku a zároveň zaručil povstalcovi beztravnosť.

S výsledkami mieru však Betlen nebol spokojný a roku 1623 začal za podpory sultána nové ťaženie. Rýchlym postupom cez Slovensko sa chcel dostať na Moravu a spojiť s vojskami protihabsburskej koalície. Jeho oddiely postupovali dvoma prúdmi, ktoré sa stretli pri Trnave, a potom spolu s osmanskými a tatárskymi oddielmi obkľúčili Hodonín. Zdlhavé, neúspešné obliehanie, plienenie Osmanov, Tatárov a hajdúchov v širokom okolí a s tým súvisiaca strata sympatií okolitého obyvateľstva, zásobovacie problémy a prejavy nedisciplinovanosti vo vojsku napokon viedli v máji 1624 k uzavretiu mieru vo Viedni. V tejto mierovej dohode sa s menšími obmenami potvrdili ustanovenia Mikulovského mieru.

Betlenova posledná (tretia) protihabsburská výprava roku 1626 bola súčasťou tzv. dánskej etapy tridsaťročnej vojny. V decembri 1625 sa vytvorila koalícia Anglicka, Holandska, Dánska, Nórska a Saská namierená proti španielskym a rakúskym Habsburgovcom. Betlen však otáľal a zo Sedmohradska sa pohol až koncom augusta 1626, keď už medzičasom hlavné protihabsburské sily pod velením protestantského generála Ernsta von Mansfelda a dánskeho kráľa Kristiána IV. utrpeli ťažké porážky.

Proti Valdštejnovi

Tak sa Betlenova pôvodne plánovaná útočná výprava zmenila skôr na záchrannú, lebo musel pomôcť Mansfeldovi, ktorý ustupoval cez Sliezsko a Vlársky priesmyk na Slovensko, keďže ho prenasledoval obá-

vaný cisársky vojvodca Albrecht z Valdštejna. Betlen s 20-tisícovým vojskom prekročil Tisu a smeroval k Filákovu. Dňa 30. septembra 1626 sa pri Palánku, neďaleko Šiah, Betlenove vojská rozvinuli do bojového postavenia. Podobný manéver spravil aj Valdštejn. Bitka sa napokon neuskutočnila. Betlen navrhol do nasledujúceho rána prímerie a Valdštejn ponuku prijal. Betlen však v noci ustúpil, vďaka čomu získal strategickú výhodu. Valdštejn, ktorý mal problémy so zásobovaním a splnil úlohu zabrániť Betlenovmu vpádu do dedičných krajín Habsburgovcov, ho už neprenasledoval.

Zlé zásobovanie, epidémie, príchod chladných jesenných dní a vyčerpanosť vyvolávali nespokojnosť tak v povstaleckom, ako aj v cisárskom tábore. Za tejto situácie sa v novembri 1626 začali mierové rokovania. Bratislavským mierom, ktorý bol prijatý 28. decembra 1626, zostali v platnosti

Nákres Betlenovej vojnej zástavy

podmienky Mikulovského a Viedenského mieru. Vodca protihabsburského hnutia sa začiatkom roka 1627 vrátil do Sedmohradska. Zaoberal sa ešte úvahami o získaní poľskej koruny a ani protihabsburských plánov sa definitívne nevzdal. Roku 1628 dokonca mobilizoval časť svojich vojenských síl, no v nasledujúcom roku ho sklátila choroba, ktorej podľahol v Ďulskom Belehrade (dnes Alba Iulia).

Text: doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD.
Vojenský historický ústav

Smrť generála Karla Buquoya 10. júla 1621 v šarvátke pri Nových Zámkoch

Našli sa v ozbrojených silách

V rôznych útvaroch a zariadeniach ozbrojených síl i celého rezortu pôsobili a pôsobia desiatky Rómov. Zodpovedne plnia úlohy nielen doma, ale aj v zahraničných misiách a operáciách. Rovnako aj pri nedávnej koronakríze.

Nie vždy sú dostatočne viditeľní. Možno aj preto, že časť z nich z južných oblastí Slovenska sa hlási k maďarskej národnosti (to je aj prípad majora v zálohe Farkaša), ďalší zasa k slovenskej.

Mám rád výzvy

Všetci oslovení svorne konštatujú, že vo svojom vojenskom živote sa s prípadmi podceňovania či dokonca diskriminovania pre národnosť nestretli. Skôr len s určitými narážkami, ktoré

budeme plniť úlohy. Načo klamať, prekvapil nás. Nad hlavami nám lietali rakety. Dovtedy sme niečo také nezažili. Postupne sme si zvykli. Boli sme dobrý tím a výborná bola aj spolupráca s vojakmi armád NATO v Bagrame, najmä s americkými,“ konštatuje. Po návrate z Afganistanu nastúpil na veliteľstvo vzdušných síl. Dnes má na starosti zásobovanie vzdušných síl niekoľkými materiállovými triedami. Jeho príklad zapôsobil aj v rodine. Sestra bola profesionálnou vojačkou, švagor tiež a v tradícii pokračuje neter.

Zažil diskrimináciu

Major v zálohe Elemír Farkaš, ktorý je dnes odborným referentom strediska RCHBO rožňavského práporu, priznáva, že za jeho vstupom do armády sú náborári z Okresnej vojenskej správy v Rožňave. „S tým pánom majorom sa dodnes stretávam a som rád, že som sa takto rozhodol. Vyštudoval som vojenské gymnázium v Banskej Bystrici. Vo vojenskej akadémii som sa zamerl na vojenskú chémiu.“

Po skončení bakalárskej časti štúdia zakotvil v rožňavskej protiletadlovej raketovej brigáde ako veliteľ čaty RCHBO. Aj po skončení inžinierskej časti štúdia. V posádke sa postupne vytvorilo organizačné jadro pre útvar RCHBO, ktorý bol dovtedy dislokovaný v Rimavskej Sobote. Elemír sa stal veliteľom 1. roty RCHBO, neskôr prieskumnej roty. V misii OSN UNFICYP na Cypre pôsobil ako pobočník veliteľa 4. sektora. Po návrate z Cypru sa stal náčelníkom biologického laboratória, neskôr náčelníkom strediska RCHBO. Vlastne až do odchodu do zálohy. Jeho odbornosť a schopnosť plniť úlohy aj v ťažkých podmienkach oceňuje jeho bývalý veliteľ podplukovník Oliver Toderiška i dnešný veliteľ podplukovník Ondrej Iliško, ktorý bol jeho spolužiakom vo vojenskej akadémii. Oba ja boli aj za jeho návratom k útvaru.

A prečo odchod do zálohy? „Prácu som mal rád, ale nedala sa plnohodnotne zlúčiť so starostlivosťou o otca, ktorý mal ťažkú cukrovku a amputované obe nohy. Vozil ho tri razy týždenne na dialýzu, vrátiť sa do práce a po dialýze zasa po neho, odviezť ho domov, to už nešlo,“ približuje svoje vtedajšie rozhodovanie major v zálohe Elemír Farkaš. Priznáva, že v civilnom

sa však veľmi rýchlo pri spoločnej práci vytratil a dnes sú ich aktéri často najlepšimi priateľmi. No v civilnom živote im bolo neraz dané viac či menej viditeľne najavo, že sa s nimi až tak nepočíta... Všetci museli vyvinúť oveľa viac úsilia ako väčšinové obyvateľstvo, aby sa presadili, splnili si svoje sny a predstavy.

Náčelník služieb logistického zabezpečenia na veliteľstve vzdušných síl vo Zvolene podplukovník Miroslav Bučko spomína, že ho vždy priťahovala vojenská technika. Aj preto sa vybral do Martina, na vojenskú strednú odbornú školu ženijného smeru. Nasledovala Vysoká vojenská škola pozemného vojska vo Vyškove. Po rozdelení ČSFR štúdium dokončil v Liptovskom Mikuláši. Mladý poručík zažil reálny vojenský život v leteckej stavebnej základni Sliač. Rodák z Banskej Bystrice sa postupne stal veliteľom roty, náčelníkom ženijnej služby základne. Má rád výzvy. Preto nezaváhal, keď sa pripravovala prvá rotácia do misie OSN UNMEE v Eritrei. Hovorí, že vybudovať celý systém logistického zabezpečenia slovenského kontingentu v neznámom prostredí Afriky bola veľká šanca.

Ďalšou výzvou sa pre podplukovníka Bučka stal Afganistan a operácia Trvalá sloboda. Na letisku v Bagrame pôsobil dve rotácie. „Prvý raketový útok nám ukázal, v akých podmienkach

Priviezol čistú vodu

Desiatnik Ladislav Žiga, operátor špecialista – vodič práporu logistiky Hlohovec v rámci operácie Kuriér prevážal množstvo materiálu do skladov, vojenskú techniku a materiál na Lešť. V operácii Umbrella zásoboval rómske osady v Krompachoch a okolí pitnou vodou. „Na Multilifte som mal naložený desaťkubíkový kontajner. V osadách som ním plnil tisícilitrové nádoby. Najmä rómske ženy, matky mnohohodetných rodín, boli veľmi rady, že vďaka nám majú po prvý raz pitnú vodu na varenie, pitie, hygienu. Ešte príjemnejšie boli prekvapené, keď zistili, že im ju priviezol vojak – Róm. Hovorili: Veľmi si vážime vašu prácu! Deťom vraveli, aby sa v škole učili a mohli sa stať vojakmi.“

živote si prešiel mnohým. Aj otvorenou diskrimináciou. Uchádzal sa o prácu, mal potrebné vysokoškolské vzdelanie a ovládol angličtinu. Všetko vyzeralo viac ako sľubne až do chvíle, keď prišiel osobne na pohovor... Vždy ho zaujímala sociálna práca, pôsobil v diecéznej charite rožňavského biskupstva. Neskôr na projekte EÚ RCHBO v civile pre krajiny, ktoré sa usilujú vstúpiť do Európskej únie. Vyskúšal si aj fyzickú prácu v Rakúsku a vo Švajčiarsku. „Bola to dobrá skúsenosť, aj dobre platená. Ale ja som chcel byť doma pri rodine a vidieť vyrastať svojho sedemročného syna,“ hovorí major v zálohe Elemír Farkaš a dodáva: „Mám maďarskú národnosť, ale som Róm. Tu je to v celom južnom regióne bežné.“

Prezentácia v Dobšinej?

Jeho kolega z útvaru operátor špecialista desiatnik Roman Bubenčík je rodák z Dobšinej. Vyskúšal si prácu v Národnom úrade práce na pracovisku Dobšina v rámci programu PHARE, bol sociálnym pracovníkom mesta v rómskych osadách. V ozbrojených silách začínal v martinskom opravárenskom prápore, potom prešiel k rožňavskému práporu a postupne sa prepracoval až na vodiča – operátora ťažkého dekontaminačného vozidla DEKVOZ. V rámci nedávnych opatrení proti Covid-19 so svojou

jednotkou pôsobil pri dezinfekcii objektov a priestorov MO SR v Bratislave, ale aj ÚVN v Ružomberku, poľnej nemocnice v Lip-tovskom Mikuláši-Ondrašovej i prístupových cestách k útvarom v Topoľčanoch, Nitre či Hlohovci. Roman aj naďalej vidí svoju perspektívu v ozbrojených silách. Uvedomuje si však, že chýbajúca maturita ho zabrzдила v kariérnom postupe. „Moji bývalí kolegovia sú dnes už čatári a rotní. Ja som stále desiatnikom. Pracujem na tom, dorábam si maturitu,“ priznáva. Jeho brat je vajda v Dobšinej. „Vždy, keď sa stretneme, hovorí, že ozbrojené sily sú jednou z ciest aj pre Rómov, aby sa zo svojho prostredia dostali. Ale musia sa vzdelávať. Spolu s bratom premýšľame, že by pre tých približne 2,5-tisíc Rómov v Dobšinej mali urobiť prezentáciu OS SR, aby videli nejakú perspektívu. Ale prišla do toho koronakríza. Nápadu sa však nevzdávame,“ hovorí Roman.

Študuje vysokú

Rodák z Novej Bane slobodník Matej Tököly je starším vodičom 2. družstva zabezpečenia leteckej prevádzky taktického krídla Sliač. Začínal v ženijnom prápore Sereď. Najskôr ako ženista míner, neskôr bol starším vodičom pontónovej roty. Na Sliači obsluhuje techniku, ktorá je určená na údržbu letiskových plôch: nákladné automobily, traktor s radlicami na odhrňanie snehu z dráhy, zametače a viacero ďalších strojov. Veliteľ 1. čaty letiskového zabezpečenia poručík Roman Bútor na jeho adresu poznamenáva: „Je to veľmi dobrý odborník, zodpovedný. Technike sa rozumie, veľmi rýchlo zapadol do kolektívu. Som rád, že ho mám v jednotke. Študuje diaľkovo vysokú školu, rozširuje si vzdelanie. Aj v tom je príkladom pre iných vojakov.“ Úlohy si veľmi dobre plní aj vodič – elektromechanik družstva ošetrovania leteckých a automobilových akumulátorov vojak Andrej Kandráč.

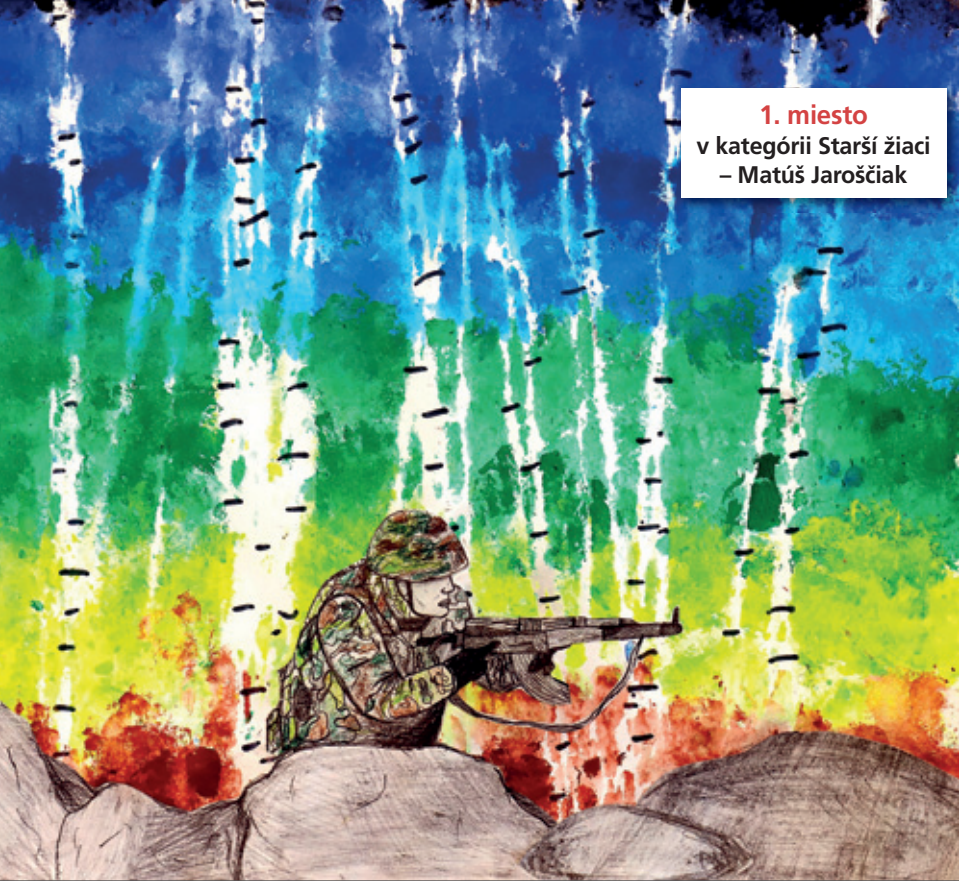
Rotný Ladislav Smejkal je v martinskom opravárenskom prápore veliteľom družstva, zastupuje veliaceho poddôstojníka čaty, v čase opatrení počas koronakrízy zastupoval aj veliteľku čaty opráv výzbroje a špeciálnych prác poručíku Miroslavu Javorkovú. Veliteľka o ňom hovorí: „Je to šikovný vojak, dobrý odborník, vie pracovať s ľuďmi, plnohodnotne ma zastúpil. Aj preto sa s ním uvažuje od leta ako s veliacim poddôstojníkom čaty, veď aj doteraz túto prácu vlastne robil a veľmi dobre.“ Rodák z Dunajskej Stredy pracoval ako občan v trenčianskych leteckých opravovniach, napokon zakotvil v OS SR. Najskôr v žilinskom 5. pluku špeciálneho určenia a neskôr v opravárenskom prápore. V rámci koronakrízy sa mu darilo spoločne s kolegami spojzdrniť všetku techniku ozbrojených síl používanú pri pomoci a preprave materiálu. Pri tejto činnosti sa vyznamenal aj inframechanik špecialista desiatnik Dušan Baláž.

Text: Jozef Žiak
Foto: autor, OS SR

Zľava: vojak Andrej Kandráč a slobodník Matej Tököly

1. miesto
v kategórii Starší žiaci
– Matúš Jaroščiak

Porota

Výtvarné práce hodnotila
porota v zložení:

Martin Kellenberger, akademický maliar
František Guldán, maliar a sochár
kapitánka Dominika Vojšťáková,
Generálny štáb OS SR
Marianna Zajacová, oddelenie marketingu,
komunikačný odbor KaMO
Pavol Vitko, šéfredaktor mesačníka Obrana
Miloslav Ščepka, vedúci oddelenia
rezortnej tlače, komunikačný odbor KaMO

3. miesto
v kategórii Starší žiaci
– Michal Gubien

Výsledky 19. ročníka súťaže Vojaci očami detí

Deti aj počas pandémie maľovali vojakov

Dlho sme si v redakcii lámali hlavy a trpeli. Bude? Nebude? Nezabudnú deti počas koronakrízy na našu súťaž? Všimnú si jej vyhlásenie? Pošlú nám dosť obrázkov? Alebo budeme musieť uzávierku posunúť na neskôr, prípadne celý ročník zrušiť?

1. miesto
v kategórii Mladší žiaci
– Sára Miháľová

Výsledky

V kategórii Mladší žiaci porota
udelila tri ceny:

1. miesto: Sára Miháľová, Bardejov
2. miesto: Miriam Spišáková, Sabinov
3. miesto: Matej Mézes, Komárno

V kategórii Starší žiaci porota
udelila tri ceny:

1. miesto: Matúš Jaroščiak, Žilina
2. miesto: Alžbeta Brezanová, Trenčín
3. miesto: Michal Gubien, Komárno

2. miesto
v kategórii Starší žiaci
– Alžbeta Brezanová

2. miesto
v kategórii Mladší žiaci
– Miriam Spišáková

Ako každý rok, aj teraz sme koncom februára vyhlásili spolu s ministrom obrany a náčelníkom Generálneho štábu Ozbrojených síl SR výtvarnú súťaž pre žiakov základných škôl Vojaci očami detí. Vzápätí sa privrátila hnusoba.

V čase vládných opatrení proti šíreniu ochorenia Covid-19, karantén a pozastaveného vyučovania na školách nám pošta doručovala nie stovky a tisícky, ale len desiatky obálok s obrázkami. Napokon sa ich však zišlo dosť na to, aby porota, zložená z výtvarníkov Martina Kellenbergera, Františka Guldana, kapitánky Dominiky Vojtaškovej z Generálneho štábu Ozbrojených síl SR, Marianny Zajacovej z oddelenia marketingu, šéfredaktora Obrany Pavla Vítka a vedúceho oddelenia rezortnej tlače Miloslava Ščepku, mohla 27. mája zasadiť a rozhodnúť o víťazoch v kategóriách mladších i starších žiakov.

Veľmi nás potešilo, že staršie i mladšie deti zaregistrovali a vo svojich prácach často stvárňovali práve pomoc vojakov pri zvládaní pandémie. Je nám smutno, že Covid-19 zapríčinil aj zrušenie tradičného Dňa detí s ozbrojenými silami, na ktorom sme v ostatných rokoch vyhlasovali výsledky súťaže a odmeňovali výhercov.

Víťazi v oboch kategóriách získali okrem iných podarúnkov aj finančné prémie. Pätnásteho júna malých umelcov s ich rodičmi a pedagógmi prijali na pôde rezortu minister obrany Jaroslav Naď spolu so zástupcom náčelníka Generálneho štábu OS SR generálporučikom Josefom Pokorným, odovzdali im ocenenia, blahoželali im k víťazstvu a radi odpovedali na všetečné detské otázky.

(aš) • Foto: Jakub Neubauer

3. miesto
v kategórii Mladší žiaci
– Matej Mézes

Najviac nás dojalo vyznanie lásky k otcovi od Karinky Farkašovej, ktoré si právom vyslúžilo osobitné čestné uznanie.

Operácia Kuriér

V čase koronakrízy operácia Kuriér zabezpečovala prepravu materiálu a osôb. Spoločne s odberom vzoriek v operácii Karusel, zabezpečením karanténovaných osád v operácii Umbrella bola súčasťou celkovej operácie ozbrojených síl Corona.

Spoločné operačné centrum ju riadilo prostredníctvom špeciálne vytvoreného pracoviska v priestoroch trenčianskej brigády bojového zabezpečenia.

Dobre zohrané trio

Zástupca veliteľa brigády plukovník Maroš Murárik konštatuje, že akcia pre brigádu vlastne znamená, že plnila úlohy, na ktoré je predurčená, lebo, ako už z názvu vyplýva, zabezpečuje útvary ozbrojených síl prepravnými, zásobovacími, opravárskymi činnosťami a poľnými službami na Slovensku aj mimo jeho územia, spojenecské sily pri operáciách na Slovensku a v prípade domáceho krízového manažmentu aj obyvateľstvo.

„Sme radi, že sme sa mohli takýmto spôsobom prezentovať, ukázať schopnosti našich príslušníkov i techniky, aj pred civilnou verejnosťou. Som rád, že sme v tejto skúške úspešne obstáli. Operácia Kuriér bola predurčená, aby zabezpečila dovoz, rozvoz materiálu, pomoci pre civilné obyvateľstvo aj prevoz materiálu, ale tiež život vojakov, ktorí plnili úlohy v daných oblastiach v rámci karantény, od stravovania až

po zabezpečenie hygienických služieb,“ vysvetľuje plukovník Murárik.

Pochvaľuje si, že spoločne s veliteľom brigády plukovníkom gšt. Jánom Bujňákom a náčelníčkou štábu podplukovníčkou Elenou Hrabákovou vytvorili tím, ktorý plnil všetky úlohy, ktoré brigáda dostávala zo Spoločného operačného centra. Konkrétne veci už riešil tím na riadenie operácie priamo v priestoroch veliteľstva brigády. Vyčlenení dispečeri z tímov riadenia presunov útvarov brigády, ktorí sa striedali zo svojho pracoviska, koordinovali spomínanú činnosť v rámci operácie. Logisti podplukovníci Ladislav Kasper, Peter Bednárik a nadporučík Peter Vavřík posudzovali, ako na plnenie jednotlivých úloh vyčleniť potrebnú techniku, materiál, ľudí. Dispečeri zasa, ako na splnenie úloh vyčleniť konkrétnych ľudí a techniku.

Dispečerka v rámci operácie kapitánka Veronika Benková zabezpečuje po výzve krízového štábu SR rozpracovanie úloh zo Stáleho operačného centra GŠ OS SR. „Na ich základe naplánujeme prepravu. Čo pôjde, kam pôjde,

ako pôjde, kde je momentálne najbližšie vhodná technika na splnenie tejto úlohy. Akou trasou sa pôjde. Musíme počítať s nosnosťou ciest, mostov na trase. Odborníci z tímov riadenia presunov dodajú všetky potrebné údaje, podklady na vyriešenie spomínanej úlohy. Musíme vyriešiť aj to, akú početnú silnú vykladaciu skupinu na mieste vykládky treba vyčleniť.“ Jej kolega rotmajster Peter Andrašák z tímu riadenia presunov práporu logistiky Topolčany dodáva, že po celý čas operácie mali podrobný prehľad o tom, kde sa technika a ľudia, ktorí plnili úlohy, nachádzali, aby mohli v prípade potreby efektívne reagovať.

Spomína, že okrem plnenia úloh v rámci opatrení proti Covid-19 museli riešiť aj iné úlohy, napríklad prevoz materiálu z Lotyšska, ktorý bolo potrebné prepraviť do zásobovacej základne v Nemšovej.

Rýchlejší, ako sa čakalo

Podplukovníčka Hrabáková pripomína, že v rámci operácie Kuriér nepoužívali len sily a prostriedky brigády bojového zabezpečenia, ale aj iných útvarov OS SR. „Využívali sme tie sily a prostriedky OS SR, ktoré boli najbližšie k miestu nasadenia, aby sa hospodárne pri ich nasadení dodržiavala vzdialenosť, aby boli rýchlo nasaditeľné.“

Príslušníci brigády plnili prepravné úlohy doslova každú dennú či nočnú hodinu. Napríklad pri preprave dovážaného zdravotníckeho materiálu na bratislavské letisko zabezpečili jeho vyloženie z lietadla, naloženie na automobily a ešte v nočných hodinách jeho prevoz do skladov štátnych hmotných rezerv v Čachticiach. Podplukovníčka Hrabáková s úsmevom spomína, že vojaci svojou rýchlosťou pri plnení úloh neraz doslova zaskočili a predbiehali aj orgány štátnej správy... A spomína tiež na ďalší prípad. Práve bola veliteľkou účelového zoskupenia (striedala sa v tejto pozícii

s veliteľom a zástupcom veliteľa brigády), keď spoločne s kapitánkou Benkovou riešili prepravu zdravotníckeho materiálu zo skladov v Slovenskej Ľupči v skorých ranných hodinách do zdravotníckych zariadení v Bratislave (celkovo do piatich nemocníc na území mesta).

Operácia Kuriér dokonale preverila pripravenosť ľudí i techniky útvarov trenčianskej brigády bojového zabezpečenia. Prepravné úlohy zaisťovali predovšetkým príslušníci práporov logistiky Hlohovec a Topoľčany, práporu CSS Prešov a martinský opravárenský prápor zabezpečoval opravy techniky, aby bol na plnenie úloh vždy dostatočný počet prevádzkyschopných vozidiel.

Plukovník Murárik si vysoko váži profesionálny prístup všetkých vyčlenených vojakov, najmä vodičov (napríklad desiatnikov Ladislava Žiga, Tomáša Michala, Tomáša Hudeca a slobodníka Miroslava Láteka z Hlohovca). „Ukázalo sa, že máme v tomto smere dobre pripravených a zodpovedných vojakov. Som veľmi rád, že počas celej operácie Kuriér nedošlo k dopravnej nehode ani k žiadnym materiálным škodám na technike. Vďaka vojenským opravárom z Martina, ale aj Prešova sa nestalo, že by nejaká vyčlenená technika nebola schopná prevádzky dlhšie ako deň. Každá porucha bola do 24 hodín odstránená a naši opravári zabezpečovali aj bežné opravy pre potreby ozbrojených síl.“

Máme pripravených ľudí

Na základe poznatkov z operácie hovorí, že mali dostatok rezerv na zvládnutie všetkých úloh. Zvládli by aj viac. Náročnejší bol prevoz osôb do karanténnych zariadení z hraničných priechodov Aktismi, ktoré predtým a aj po splnení úlohy dôkladne dezinfikovali. Ale tiež preprava repatriantov z obce Podsudá do zariadenia Granit

V rámci operácie Kuriér príslušníci Ozbrojených síl SR počas 58 prepravných úloh na celom území Slovenska prevážali materiál aj osoby do karanténnych centier.

Najazdili 32-tisíc kilometrov.

Na základe požiadaviek orgánov štátnej správy a vydaných čiastkových rozkazov SOC pripravili 500 m³ materiálu, najmä zdravotníckeho a stavebno-ubytovacieho, ale tiež 200 ton voľne uloženého materiálu. Medzi najdôležitejšie prepravné úlohy patrili vytvorenie troch odberných miest na pitnú vodu pre ľudí bez domova v Bratislave a ich pravidelná dezinfekcia a dopĺňanie, zásobovanie palivovým drevom a pitnou vodou v obci Žehra, prevozy zdravotníckeho materiálu z letiska v Bratislave do skladov štátnych hmotných rezerv v Čachticiach, rozvoz dezinfekčných prostriedkov do centier pre deti a rodiny v 17 lokalitách na území Slovenska.

na Smrekovici. Prevoz palivového dreva z Vojenských lesov Záhorie pre rómske osady na Spiši cez zásobovaciu základňu v Poprade. V osadách zaisťovali aj dodávku pitnej vody. V spolupráci s miestnou samosprávou príslušníci brigády zabezpečili v Bratislave pitnú vodu pre ľudí bez domova na troch odberných miestach, jej dopĺňanie a dezinfekciu priestorov, prevoz materiálu do a z karanténneho mestiečka Zlaté Piesky, ale aj prevoz materiálu z operácie UNFICYP z letiska Kuchyňa do zásobovacej základne Nemšová a ďalšieho materiálu na letisko pre potreby misie na Cypre. Tiež prevoz vojakov vracajúcich sa z plnenia úloh v operácii Resolute Support v Afganistane do karanténneho zariadenia v AOS Liptovský Mikuláš.

Čo ukázala operácia Kuriér? „Máme dobre pripravených ľudí vo velení brigády a v útvaroch, dobrú spoluprácu veliteľa brigády, zástupcu a náčelníčky štábu. Navzájom sme si sadli. Ukázalo sa, že vieme plniť úlohy aj v takejto situácii pokojne. A to sa prenášalo pozitívne aj na našich podriadených. Chválím iniciatívny prístup ľudí vo velení podriadených útvarov: podplukovníkov Richarda Beniaka v Hlohovci, Vladimíra Palka v Topoľčanoch, Jána Farkaša v Prešove a Rastislava Bodíka v Martine, ale aj zástupcu veliteľa práporu v Hlohovci majora Stanislava Planka,“ spokojne konštatuje na margo operácie plukovník Murárik.

Pri tejto príležitosti však upozorňuje, že treba zostať pri zemi. Lebo priebeh operácie Kuriér ukázal aj na veci, v ktorých sa môžu zlepšiť, posunúť dopredu. Odkryli sa niektoré rezervy napríklad vo vzájomnej komunikácii v rámci brigády, ale aj smerom k nadriadeným stupňom.

Text: Jozef Žiak

Foto: autor, Jakub Neubauer,
Ivan Kelement

HOREZZA[®], a. s.

HOTELOVÉ, REKREAČNO-ZDRAVOTNÍCKE ZARIADENIA

DOST' UŽ BOLO S COVIDOM,
RELAXUJTE S GRANITOM!
HOTELY GRANIT SÚ OPÄŤ OTVORENÉ!

Hotely Granit so zameraním na ubytovacie a stravovacie služby, zdravotné a rehabilitačné procedúry na vysokej profesionálnej úrovni sú prístupné tak pre vojenskú klientelu, ako aj pre civilných klientov a taktiež pre kúpeľných hostí.

Sme tu pre vás.

WWW.GRANITHOTELS.SK
FACEBOOK.COM/GRANITHOTELS

INFO@HOREZZA.SK
+421 2/3210 6000

MILITARY ENGLISH

THE FORGOTTEN VICTIMS

Pripravila: Nadežda Kochmanová • Foto: Petar Milošević

Historians estimate that between 220,000 and 500,000 Romani were killed in WWII by the Germans and their collaborators – the **latter** figure representing 50 % of the estimated 1 million Roma population in Europe at the time. Though Roma had suffered through centuries of persecution, it remained relatively **random** and sporadic until the 20th century when they were slaughtered systematically in what has become known as Porrajmos (the “Devouring”).

In the beginning, Roma were not specifically named as a group that threatened the Third Reich. This was because, under Nazi racial ideology, Roma were Aryans. At the same time, the image of **wandering**, mostly poor Roma was inconsistent with what was regarded as the superiority of the Aryan race. To solve the puzzle that kept the Germans **scratching** their collective heads, “scientists” came up with a theory: although Roma are originally Nordic, due to their migratory nature they have absorbed the blood of the surrounding **peoples**, and have thus become “an Oriental, western-Asiatic racial mixture, with an addition of Indian, mid-Asiatic, and European **strains**” (Hans F. K. Günther: *Anthropology of Europe*).

The Nuremberg Laws of 1935 aimed at the Jews were soon amended to include the Gypsies. In 1937, they were classified as asocial, second-class citizens, subject to concentration camp imprisonment. By May 1938, SS Reichsfuehrer Himmler established the Central Office for Fighting the Gypsy Menace, which defined the question as “a matter of race”, discriminating **pure** Gypsies from part Gypsies and ordering their registration. In 1939, Gypsies were forbidden to move freely and were concentrated in encampments within Germany. At a conference held in Berlin on January 30, 1940, a decision was taken to **expel** 30,000 Roma from Germany to the territories of occupied Poland. The deportations came under Himmler’s authority who decided to send them to the concentration camps. The first specialized Gypsy camp was Auschwitz-Birkenau, where over 20,000 Roma from Germany and some other parts of Europe were sent. Lublin, Kielce, Rabka, Treblinka and others followed inside and outside Poland, including **infamous** places like Stara Gradiska and Jasenovac in Yugoslavia or Balanovka in Romania. Like the Jews, Roma were singled out as enemies of “foreign blood”, thus sharing the fate of the former

in the extermination camps, before firing squads, as medical **guinea pigs**, and being injected with lethal substances. In Jasenovac alone, the figures of murdered Roma are estimated between 20,000 and 50,000. Contrary to popular belief, Roma did indeed take part in resistance groups throughout Nazi Germany and its allies and fought on the side of the Allies, **albeit** not in large numbers and not as a military unit per se. Despite their traditionally nomadic way of living, Roma donned uniforms and took up arms in the service of several countries in both WWI and WWII; as documented by the records of Romanian, Bulgarian, Russian and even German militaries.

QUESTIONS:

1. Prečo mali nacisti spočiatku k Rómom iný prístup ako k Židom?
2. V ktorej krajine bol postavený prvý koncentračný tabor pre Rómov?
3. Kde sa nachádza tábor Jasenovac, v ktorom prišli počas druhej svetovej vojny o život desaťtisíce Rómov?

GLOSSARY

- **latter** /'lætər/ – neskorší, druhý v poradí;
- **random** /'rændəm/ – náhodný, nekoordinovaný;
- **devouring** /dɪ'vaʊərɪŋ/ – požieranie;
- **wandering** /'wʌndərɪŋ/ – putovný, potulujúci sa;
- **scratching** /'skræʃɪŋ/ – škriabať;
- **peoples** /'pi:pəlz/ – národy;
- **strains** /streɪnz/ – kmene;
- **pure** /pjʊr/ – čistý;
- **expel** /ɪk'spel/ – vyhostiť, vypovedať;
- **infamous** /ɪnfəməs/ – neslávne známy;
- **guinea pigs** /'ɡɪni pɪɡz/ – (pokusné) morčatá;
- **albeit** /əl'bi:t/ – hoci.

Vaše starosti... ...na našu hlavu

Ako mám postupovať, ak sa mi stal v zamestnaní úraz?

Zamestnanec je povinný bezodkladne oznámiť zamestnávateľovi vznik pracovného úrazu, ktorý utrpel, ak mu to dovoľuje jeho zdravotný stav, vznik iného úrazu alebo pracovného úrazu alebo smrti, ku ktorej nedošlo následkom pracovného úrazu, ak vznikli na pracovisku alebo v priestoroch zamestnávateľa, a taktiež vznik nebezpečnej udalosti alebo

závažnej priemyselnej havárie. Takúto povinnosť má aj zamestnanec alebo fyzická osoba, ktorá bola svedkom vzniku uvedenej udalosti. Zamestnávateľ určuje vnútorným predpisom spôsob oznámenia vzniku takejto udalosti. V rezorte Ministerstva obrany SR sú takými predpismi napr. smernica MO SR č. 83/2017 o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci alebo smernica MO SR č. 21/2014 o podrobnostiach o jednorazovom mimoriadnom odškodnení, jednorazovom odškodnení pozostalých, zvýšenom jednorazovom odškodnení pozostalých, o postupe nadriadených pri prerokúvaní a určovaní náhrady škody a o ďalších podrobnostiach o poskytovaní náhrad v súvislosti so služobnými úrazmi a chorobami z povolania profesionálnych vojakov.

Pracovný úraz, ktorým bola spôsobená pracovná neschopnosť zamestnanca trvajúca viac ako tri dni, alebo smrť zamestnanca, ku ktorej došlo následkom pracovného úrazu, sa nazýva registrovaný pracovný úraz. Registrácii tiež podlieha každý služobný úraz profesionálneho vojaka, ktorým bola spôsobená dočasná neschopnosť na výkon štátnej služby trvajúca viac ako tri dni, alebo smrť profesionálneho vojaka, ku ktorej došlo následkom služobného úrazu. Zamestnávateľ je však povinný evidovať všetky pracovné (služobné) úrazy. Vznik pracovného úrazu oznamuje zamestnanec priamemu nadriadenému a služobné úrazy oznamuje profesionálny vojak svojmu najbližšiemu veliteľovi. Povinnosti zamestnávateľa po prijatí oznámenia o vzniku úrazu sa líšia v závislosti od druhu pracovného úrazu a sú uvedené v zákone č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci v znení neskorších predpisov a tiež vo vyššie spomínaných interných predpisoch.

Mgr. Kristína Mikulová

hlavný bezpečnostný technik, Úrad procesného riadenia, organizácie a špecializovanej štátnej správy

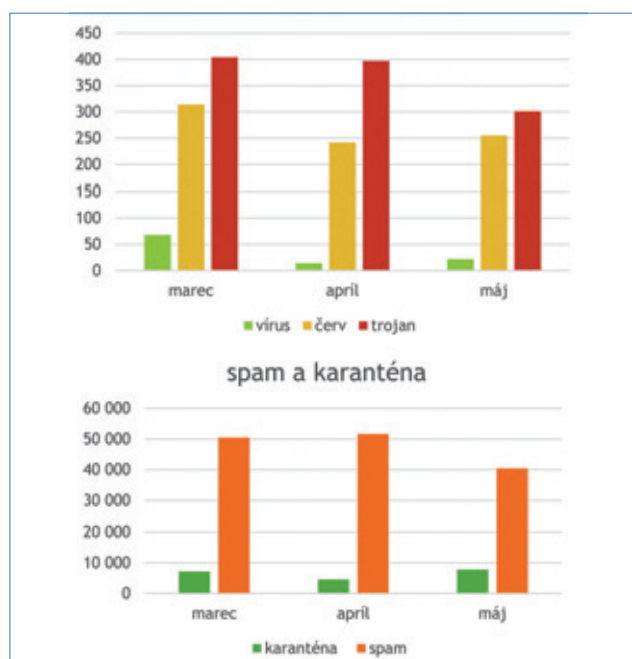
Pek(ela)ne po slovensky

Typ na tipovanie alebo tip na typovanie

Slovo **dopad** patrí medzi spisovné, lenže v inom význame, než sa bežne používa. **Dopad** teda môžeme použiť, len ak myslíme dopadnutie (napr. na obe nohy). Ak máme na mysli účinok, vplyv, dosah, hodnotí sa výraz **dopad** ako nespisovný. Napriek tomu ho nesprávne používame často. Cez ekonomické či ekologické témy sa **dopady** často dostávajú aj do publicistiky: „Územné rozhodnutie o bývalých kasárňach nemôže byť vydané, keď nie je platná štúdia dopadov na životné prostredie.“ V takýchto prípadoch si treba vybrať medzi výrazmi **účinek** a **vplyv**: na územné rozhodnutie potrebujeme štúdiu vplyvov na životné prostredie. Ako spisovnú náhradu môžeme použiť buď spojenie **mať dosah**, alebo štylisticky ešte elegantnejšie jednoslovné výrazy **zasahovať**, **účinkovať**, **vplývať**, **ovplyvňovať**. (ela)

IB News

V máji 2020 zachytili administrátori ZaSKIS v sieti Ozbroyených síl SR 301 škodlivých programov typu trójsky kôň, 255 červov a 22 vírusov. Ako spam bolo označených 40 449 e-mailov, 7 838 e-mailov bolo zaradených do karantény.

Zostaňte v bezpečí aj na internete:

- Vytvorte si samostatné heslo iba pre svoj hlavný e-mailový účet. Váš osobný e-mailový účet obsahuje veľa dôležitých informácií a je bránou do všetkých vašich ďalších online účtov.
- Vytvorte si silné heslo pomocou troch náhodných slov. Najlepším spôsobom, ako vytvoriť dostatočne dlhé a zložité heslo, je použitie reťazca slov, ktoré si budete pamätať.
- Uložte si svoje heslá v prehliadači. Je dobré používať rôzne heslá pre účty, na ktorých vám najviac záleží.
- Zapnite si dvojfaktorovú autentifikáciu dôležitých účtov. Také overenie znižuje riziko heknutia tým, že vás požiada o poskytnutie druhého faktora informácie, napríklad o zadanie textu alebo kódu pri prihlásení.
- Aktualizujte svoje zariadenia na najnovšie verzie softvéru, aplikácií a operačného systému; ideálne je nastaviť automatické aktualizácie.
- Zálohujte si dôležité údaje, aby ste sa ochránili pred platením výkupného pri napadnutí zariadenia ransomvérom.

Odbor informačnej bezpečnosti ZaSKIS

 PERSONÁLNY ÚRAD OS SR
v Liptovskom Mikuláši
ODDELENIE VÝCHOVNÝCH A KULTÚRNYCH ČINNOSTÍ

CELOREZORTNÉ SÚŤAŽNÉ PREHLIADKY

FotoAtak 2020

Kategórie: 1. OS SR vo fotografii
2. Pandémia očami fotografův
3. Voľná tvorba

Galéria MIL 2020

Kategórie: 1. Maliarstvo, sochárstvo
2. Užité umenie
3. Detská tvorba

Uzávierka súťažných prehliadok
14. október 2020

 www.osveta.mil.sk
www.personal.mil.sk

Obrana v digitálnej podobe: www.mosr.sk/obrana/
eBulletin MO SR: www.mosr.sk/ebulletin/
Sociálne siete: www.facebook.com/mosr.sk
www.facebook.com/ozbrojenesily/
www.youtube.com/user/MinisterstvoObrany
www.twitter.com/mosr_official
www.instagram.com/ministerstvo_obrany_sr
www.instagram.com/ossr_sr

 **MINISTERSTVO
OBRANY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

Mesačník Ministerstva obrany SR, založený v Clevelande (USA) 1914, obnovený v Bratislave v roku 1993 • Ročník XXVIII. • Č. 7/2020 • Redakčná uzávierka 22. 6. 2020 • Do výroby zadané 26. 6. 2020 • Vydavateľ: Ministerstvo obrany SR • Vedúci oddelenia rezortnej tlače: PhDr. Miloslav ŠČEPKA, tel.: 0903 31 29 48, 0903 820 996, e-mail: miloslav.sceпка@mod.gov.sk • Šéfredaktor: PhDr. Pavol VITKO, tel.: 0903 31 30 72, 0903 820 847, e-mail: pavol.vitko@mod.gov.sk • Redaktori: Jozef ŽIAK, plukovník v zálohe, tel.: 0903 820 194, e-mail: jozef.ziak@mil.sk, Mgr. Hana KLOBUŠICKÁ, tel.: 0903 31 17 21, 0903 820 193, e-mail: hana.klobusicka@mod.gov.sk • Vedúca vydania: Mgr. Veronika MÁTUŠOVÁ, tel.: 0903 31 17 01, 0903 820 555, e-mail: veronika.matusova@mil.sk • Tajomníčka redakcie: Mgr. Milena SLEZÁKOVÁ, tel.: 0903 31 29 84, e-mail: milena.slezakova@mod.gov.sk • Jazyková úprava: Ing. Eleonóra BUJAČKOVÁ • Grafická úprava: Dáša NEUBAUEROVÁ • Adresa redakcie: Mesačník OBRANA, MO SR, Kutuzovova 8, 832 47 Bratislava, e-mail: obrana@mod.gov.sk, www.mosr.sk/obrana/ • Tlač: Západoslenské tlačiarne Skalica, s. r. o. • © Ministerstvo obrany SR, IČO: 30845572, EV 412/08, ISSN 1336-1910 • Neoznačené texty sú z tlačového servisu MO SR a OS SR • Neoznačené obrázky sú z archívu MO SR a OS SR • NEPREDAJNÉ

LOŽ MESIACA

Vo Vrútkach
nezabíjal Róm

Na sociálnych sieťach sa šírila dezinformácia, podľa ktorej mal byť útočník, ktorý 11. júna vo Vrútkach nožom napadol učiteľov a žiakov, rómskej národnosti, mal v minulosti prepadať ľudí vo vlakoch a fetoť toluén. Nie je to pravda. Polícia Slovenskej republiky potvrdila, že útočník nebol rómskej národnosti. V minulosti sa vyhrožoval vlakvedúcej a výpravcovi, za čo bol obvinený pre trestný čin vyhrožovania a vzápätí v zrýchlenom konaní podmienene odsúdený. Taktiež sa dopustil priestupku fajčenia v priestoroch železničnej stanice, za čo mu bola udelená bloková pokuta desať eur. Nič iné zo spomínaného príspevku pravdou nie je, čo potvrdil aj Policajný zbor SR: „Status bol napísaný zámerne tak, aby rozpútal vášne a vyvolal nenávisť voči určitej skupine obyvateľov. Policajný zbor nikdy nehľadá na národnosť alebo menšinovú príslušnosť akejkoľvek osoby a ani ju nekomentuje. V prípade tragédie vo Vrútkach sme zaznamenali sériu masovo zdieľaných dezinformácií šírených v online priestore, ktorých cieľom je umelé vyvolávanie nenávisťi proti určitej skupine, a preto považujeme za verejný záujem uviesť, že útočník nebol rómskej národnosti.“

PSYCHOLOGICKÁ SLUŽBA OS SR

PSYCHOLOGICKÁ PODPORA PRE
PROFESIONÁLNYCH VOJAKOV,
ZAMESTNANCOV REZORTU MO SR
A ICH RODINY

**SME TU PRE VÁS
NAĎALEJ!**

**0904 739 312
0914 370 276
0903 824 433
0904 786 080
0903 824 490**

 OSOBNÉ (po dohode s útvorovým psychológom)

 **PSYCHOPORADNA@MIL.SK
PSYCHOLOG.OSSR@GMAIL.COM**

Nedostali ste Obranu?

Ozvíte sa nám na telefón 0960 31 29 84
alebo na mail obrana@mod.gov.sk

kpt. Mgr. Peter Dragijský
starší kaplán nitrianskeho
mechanizovaného práporu

Pomôcť blížnemu

Posledné mesiace boli zvláštne, však? Najprv sme čelili strachu, neskôr obmedzeniam, mnohí z nás boli nasadení do krízových oblastí. Na chvíľu sa zdalo, že sme sa ocitli v kriticknej situácii.

Reakcia odhaľuje našu silu alebo slabosť. Odhaľuje tiež náboženský systém, jeho adekvátnosť alebo bezcennosť. Z dejín vieme, že náboženstvo dokáže ľudí zotročiť takým obľudným spôsobom, že bez výčitek svedomia ignorujú potreby núdznych a vyhlasujú sa za pravoverných.

Na chvíľu sa preneseš v čase – na ceste z Jeruzalema leží bezvládný človek, odkázaný na pomoc. Tou cestou ide náhodou aj levíta – služobník v chráme. Čakali by sme, že pomôže. Omyl, nepomohol. Bezvládne telo obchádza. Možno pre svoje chrámové povinnosti. Zaujímavé. Dodržiavanie náboženských predpisov mu zabránilo vykonať skutok lásky. Poďme v príbehu ďalej, na obzore sa vynára postava kňaza, azda on pomôže. Nepomohol. Raneného obchádza. Prečo? Obával sa o svoju rituálnu čistotu? Možno sa nechcel dostať do ťažkostí a možno len nemal čas... nevieme. Nepomohol.

Ježiš tvrdo kritizoval formálne prejavy náboženstva. Kritizoval farizejov, pretože neprinášali reálnu pomoc núdznym. Načo je náboženstvo, ktoré kultovými predpismi bráni v praktickej službe blížnym? Služba lásky je viac ako dodržiavanie náboženských predpisov. Ježiš často opakoval: „Chcem milosrdenstvo a nie obeť.“ Raz uzdravil chorého v sobotu, čím vzbudil pohoršenie kňazov. V deň sobotný sa predsa nepracuje. Ježiš týmto kňazom vynadal do pokrytcov a odišiel. Jeho slová a skutky boli výzvou pre vtedajší náboženský systém. Rovnakou výzvou, akou bolo bezvládne telo ležiace na ceste pre židovských predstaviteľov náboženstva.

Aj my stojíme pred výzvou. Takmer dve tretiny národa sa hlásia ku kresťanstvu. Je to výzva neupadnúť do formálneho náboženstva, ktoré je mŕtve samo v sebe. Je to výzva spoznať Kristovo evanjelium, preniknúť do jeho podstaty a zosúladiť s ním svoj život.

AKO SA CHRÁNIŤ PRED KLIŠŤOM

1

**PRED ODCHODOM
DO PRÍRODY POUŽIJEM
REPELENTNÉ PRÍPRAVKY**

**KANA DŽAV ANDRO VEŠ
THOVAV PRE PESTE
O REPELENTI ANGLO KIRME**

2

**DÁM SI NA SEBA OBLEČENIE,
KTORÉ MA ČO NAJVIAC
OCHRÁNI PRED KLIŠŤOM**

**URAVAV PRE MANDE ODA,
SO MAN NEKH BUTER ARAKHELA
ANGLO KLIŠŤOS**

3

**VYHNEM SA VYSOKEJ
TRÁVE A KRÍKOM**

**NA DŽAV ANDRO BARO
ČAR U BURI**

ČO JE TO KLIŠŤ?

✓ **KLIŠŤE SÚ MALÉ TVORY, KTORÉ ŽIJÚ V PRÍRODE.**

Môžu uštipnúť voľne žijúce zvieratá, ako aj človeka, ktorý sa pohybuje v prírode.

PREČO SA CHRÁNIŤ?

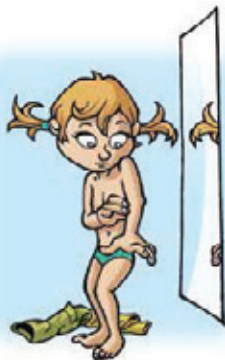
✓ **PO UŠTIPNUTÍ ZOSTÁVA KLIŠŤ PRISATÝ NA TELE.**

Miesto uštipnutia kliešťom nie je vo väčšine prípadov bolestivé.

Infikované kliešte môžu uštipnutím preniesť ochorenie na človeka. Preto je dôležité snažiť sa vyhnúť uštipnutiu kliešťom – a ak sa tak stane, treba ho čo najskôr odstrániť.

SAR PES TE ARAKHEL LE KLIŠTOSTAR

4

**PO PRÍCHODE DOMOV
SI PREZRIEM CELÉ TELO,
ČI NEMÁM KLIŠTÁ**

**KANA AVAV PALE KHERE,
DIKHAV PREKAL PESTE,
TE DIKHAV TE SAS MAN O KLIŠTOS**

5

**POPROSÍM RODIČOV,
ABY MI KLIŠTÁ
ODSTRÁNILI PINZETOU**

**MANGAV LA DA VAJ LE DADES,
HOJ MANGE TE CIRDEN
LE KLIŠTOS AVRI LA PINZETAHA**

6

**NECHÁM SI
VYDEZINFIKOVÁŤ RANU**

**DAVA MANGE
E DEZINFEKCIJA PRO THAN**

SO ODA HIN O KLIŠTOS?

✓ **O KLIŠTÁ HINE O CIKNE KIRME, SAVE DŽIVEN AVRI ANDRE PRIRODA.**

Šaj danderen o džvirini so dživen avri, no the le manušes, so hino andre priroda.

SOSKE PES TE ARAKHEL?

✓ **KANA O KLIŠTOS DANDEREL, AČHEL OPRE PRO MANUŠ.**

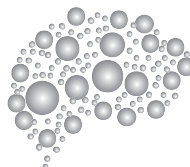
Odoj, kaj o klišťos danderel, nekh buter na dukhal. O klišťi saven hin andre lende e infekcija, la šaj te mukhen andro manuš, kana les danderen. Vaš oda kampil te na mukhel le klišťen hoj tumen te danderen – te pes oda ačhel, musaj pes te cirdel avri so nekh sigeder.

Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, Trnavská cesta 52,
826 45 Bratislava, www.uvzsr.sk
Európske centrum pre prevenciu a kontrolu chorôb, Tomtebodavägen 11a,
171 83 Stockholm, Švédsko, www.ecdc.europa.eu
Preklad do rómskeho jazyka: Erika Godlová/Rómsky nový list

por. Mgr. Jozef Bicák
23. motorizovaný prápor
Trebišov

Xenofóbia

Medzi pojmy, ktoré sa v spoločnosti často skloňujú, patrí v posledných rokoch aj slovo xenofóbia, ktorá je odvodená z gréckeho „xénos“, čo znamená „cudziniec“ alebo „host“, a „fobos“, čo znamená „strach“ alebo „panika“.

Už zloženie slova nám naznačuje, s čím jeho obsah súvisí. Podľa slovníkov ide o negatívny postoj k cudzincom, odlišným ľuďom, ktorý je spojený s nedôverou, strachom, pocitom ohrozenia vyplývajúceho z ich existencie a prítomnosti. Taktiež to môže byť strach alebo nechuť k zvykom a všetkému ostatnému, čím sa títo ľudia odlišujú. V psychológii sa stretávame s definíciou, podľa ktorej ide o pocit alebo percepciu založenú na sociálne skonštruovaných predstavách, ktoré sú neobjektívne a iracionálne. Na lepšie pochopenie môžeme opísať dva modely vnímania. Model „my“, ku ktorému zahrňame každého, kto vyzerá, cíti, myslí ako my, a model „oni“, ku ktorému patria tí druhí, ktorých môžeme označiť slovami – nepokoj, hrozba, násilie atď.

Strach je nesmierne silná emócia. A hoci môže byť neopodstatnený a zbytočný, môže človeka svojím spôsobom ochromiť. Človek ochromený strachom neuvažuje rozumne. Má potrebu brániť sa, niekedy aj neprimeranou formou. Akoby sa usiloval prípadným problémom predísť vlastnou agresiou alebo nenávisťným postojom voči novotám, cudzincom, zmenám. Ak sa človek s takým strachom nevyrovná, stáva sa nenávisť voči všetkému cudziemu dominantnou črtou jeho osobnosti.

Xenofóbia súvisí s rasizmom, etnocentrizmom, migračnou témou, náboženskou intoleranciou atď. Vytváranie mienky o niekom neznámom na základe prijatých charakteristík skupiny, ku ktorej podľa nás patrí, produkuje predsudky a zaujatost. Tie spôsobujú náchylnosť vidieť len veci, ktoré súhlasia s našimi predstavami, čo posilní našu zaujatost, v ktorú veríme. Nemali by sme nenávisťným tendenciám podliehať len preto, že nie sme schopní tolerovať inakost v akomkoľvek prejave a v akejkoľvek forme. Tolerancia nie je len prejavom ľudskosti, je zároveň prejavom pokory a úcty ku každému človeku. Inakost nás nemá rozdeľovať, ale spájať v pochopení toho druhého.

1. československý samostatný poľný prápor v ZSSR

Nástup 1. čs. samostatného poľného práporu v obci Veseloje (apríl 1943)

Poslednou krajinou, kde počas druhej svetovej vojny došlo k budovaniu československého zahraničného vojska, bol Sovietsky zväz.

Miestom formovania prvej československej jednotky na jeho území sa stalo priuralské mestečko Buzuluk, nachádzajúce sa asi 150 km na východ od Kujbyševa (dnes Samara). Personálnym základom jej výstavby sa stala skupina 88 československých vojakov, bývalých príslušníkov Českej a slovenskej légie zorganizovanej v Poľsku, ktorá prišla do Buzuluku 5. 2. 1942. O týždeň neskôr, 12. februára, došlo k oficiálnemu vyhláseniu vzniku 1. pešieho práporu, ktorý bol po dosiahnutí predpísaných počtov 15. 7. 1942 oficiálne premenovaný na 1. čs. samostatný poľný prápor v ZSSR. Dňa 28. 10. 1942 príslušníci práporu zložili vojenskú prisahu, 27. 1. 1943 prápor prevzal bojovú zástavu a 30. 1. 1943 začal jeho presun na front. V tom čase mal 974 príslušníkov, medzi nimi aj 38 žien (sedem z nich v poddôstojníckej hodnosti). Tento prápor sa tak stal prvou jednotkou v histórii československej armády, v ktorej vojenskú službu vykonávali aj ženy. A to napriek tomu, že československý branný zákon, ktorým sa počas druhej svetovej vojny riadila výstavba československého vojska v zahraničí, službu žien v armáde nepripúšťal. Preto do jednotiek vytvorených vo Francúzsku, na Blízkom východe a vo Veľkej Británii počas celej ich existencie nebola prijatá žiadna žena. No veliteľ 1. čs. samostatného poľného práporu pplk. Ludvík Svoboda sa už vo februári 1942 rozhodol vyhovieť žiadostiam žien o povolenie ich dobrovoľného vstupu do jednotky. Medzi prvými, ktoré boli na základe jeho rozhodnutia prijaté do československého vojska v Sovietskom zväze, bola aj rodáčka zo Žiliny Matylda Braunová, prezentovaná v Buzuluku už 18. 2. 1942. Dobrovoľná služba žien v jednotkách sformovaných na území Sovietskeho zväzu bola dodatočne legalizovaná dekrétom prezidenta republiky Edvarda Beneša, vydaným v máji 1944.

Po 17 dňoch presunu vlakom došiel prápor do Ostrogožska, kde vykonal prehliadku pred veliteľom Voronežského frontu genplk.

F. N. Golikovom. Potom bol v noci z 18. na 19. februára po železnici dopravený do Valujek, odkiaľ začal 350 km dlhý peší presun do krátko predtým (16. 2. 1943) oslobodeného Charkova, kam došiel 1. marca. Bolo to v čase, keď už niekoľko dní prebiehal protiútok nemeckých vojsk, ktorý mal okrem iného cieľ opätovne dobyť Charkov. Preto už v noci z 2. na 3. marca dostal plk. L. Svoboda rozkaz presunúť prápor do obranného postavenia budovaného južne od mesta pri rieke Mža.

Zaradením do zostavy vojsk 3. gardovej tankovej armády genpor. P. S. Rybalka, brániacich prístupy k Charkovu z juhu, sa 1. čs. samostatný poľný prápor stal prvou zahraničnou jednotkou, ktorá vstúpila do bojov na východnom fronte po boku Červenej armády. Obranu zaujal v pásme od západného okraja Mirgorodu po východný okraj Arťuchovky, s ťažiskom v Sokolove (na južnom brehu rieky Mža).

Sokolovo bránila zosilnená 1. rota npor. Otakara Jaroša, ktorá 8. marca po ťažkom boji s nemeckými jednotkami musela ustúpiť za riekou Mžu. V bojoch prebiehajúcich počas nasledujúcich dní 1. čs. samostatný poľný prápor dokázal udržať svoje obranné postavenie až do noci z 13. na 14. marca, keď na rozkaz veliteľa 62. gardovej streleckej divízie genmjr. G. M. Zajceva začal odchod jeho jednotiek za riekou Severný Donec, smerom na Volčansk. Dňa 31. marca sa sústredil v obci Veseloje, odkiaľ bol na začiatku mája 1943 odsunutý do Novochoverska – miesta výstavby 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR.

Text: plk. v. v. doc. PhDr. Jozef Bystrický, CSc.

Vojenský historický ústav Bratislava

Foto: VHA Praha

Veliteľ tankového výsadku

Vojenská blúza bola súčasťou rovnošaty, ktorú používali príslušníci 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. Rovnošata príslušníkov zboru bola inšpirovaná československými rovnošatami z medzivojnového obdobia.

Vyrábala sa z vlnenej textílie amerického pôvodu a bola šitá s viacerými úpravami v Sovietskom zväze. Blúza je olivovozelenej farby s otvoreným golierom (rozhalenkou) a s hodnotným označením kapitána na náramníkoch.

Z gulagu do armády

Má jednoradové zapínanie na kovové rovnošatové gombíky československého vzoru s motívom skrížených mečov. Nad ľavým náprsným vreckom je dekorovaná stužkami od vyznamenaní: Čs. vojnový kríž 1939 s tromi pripnutými miniatúrami lipovej ratolesti, čo znamená, že vyznamenanie bolo účastníkovi udelené štyrikrát; Čs. medaila za chrabrosť pred nepriateľom; Čs. vojenská pamätná medaila; Čs. vojenská medaila za zásluhy prvého stupňa so striebornou hviezdičkou; sovietska medaila Za víťazstvo nad Nemeckom vo Veľkej vlasteneckej vojne 1941 – 1945. Horné vrecká sú hladké, našité, dolné všité, všetky kryté tvarovanými chlupami na gombík.

Vojenská blúza sa stala súčasťou zbierok vtedajšieho Dukelského múzea v roku 1967 a bola získaná priamo od Jozefa Kriška, účastníka Karpatsko-duklianskej operácie, príslušníka 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, ktorému patrila. V súčasnosti je vystavená v centrálnej expozícii Vojenského historického múzea vo Svidníku. Jozef Kriško sa narodil 22. novembra 1909 vo Vyšnom Orlíku v okrese Svidník a bol rusínskej národnosti. Vojenskej kariére sa začal venovať už v medzivojnovom Československu. Po Mníchovskej dohode prešiel ilegálne cez hranice do ZSSR. Zatkli ho a bol vyšetrovaný NKVD. Bol väznený vo viacerých väzniciach a odsúdený na tri roky do sovietskych gulagov. V roku 1942 sa prihlásil do formujúcej sa československej vojenskej jednotky v Buzuluku.

Jozef Kriško,
účastník Karpatsko-duklianskej operácie,
príslušník
1. čs. armádneho
zboru v ZSSR

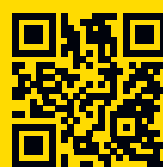
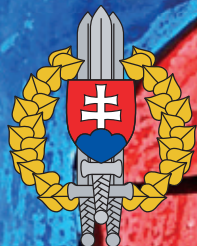
Kyjev, Dukla, väzenie

Jeho prvou bojovou skúsenosťou boli boje o Kyjev, kde bol hneď ťažko ranený. Po uzdravení sa stal veliteľom automatčikov tankového výsadku. Neskôr mobilizoval a cvičil volynských Čechov. Zúčastnil sa na Karpatsko-duklianskej operácii. Vyznamenal sa napríklad v ťažkých bojoch o kótu 534, ktoré trvali niekoľko dní, kde mala jeho rota veľa mŕtvych a ranených. Ďalšie ťažké boje zažila jeho rota v bojoch o Hýrovu horu. Ako veliteľ tankového výsadku sa 6. októbra 1944 medzi prvými prebojoval na územie Slovenska cez Duklianský priesmyk, no po prekročení hraníc bol pri obci Vyšný Komárnik ťažko ranený. Zo zranenia sa liečil takmer tri mesiace v Kyjeve.

V januári 1945 sa stal veliteľom práporu pre výcvik nováčikov v Humennom. V tejto funkcii, od februára 1945 v hodnosti kapitána, pokračoval v bojovej ceste od Moravy po Prahu. Po februárovom prevrate v roku 1948 bol na základe vykonštruovaného obvinenia z protištátnej činnosti odsúdený na tri roky väzenia. Aj po prepustení z väzenia bol so svojou rodinou režimom prenasledovaný. V roku 1950 mu odobrali hodnosť kapitána a degradovali ho na vojaka. Vykonával podradné práce a zamietli mu lekárskou komisiou navrhnutý invalidný dôchodok. V roku 1965 mu síce udelili Rad červenej hviezdy, preradili ho znovu medzi záložníkov a povýšili do hodnosti majora, no úplne rehabilitovaný bol až po Nežnej revolúcii v roku 1989. Bol povýšený do hodnosti plukovníka v zálohe. V roku 1992 sa zúčastnil na oslavách 48. výročia Karpatsko-duklianskej operácie ako člen oficiálnej delegácie Ministerstva národnej obrany ČSFR. Zomrel 16. októbra 1993 v Prahe, kde bol pochovaný s najvyššími vojenskými poctami.

Text a foto: Mgr. Gabriel Blaško
VHÚ – VHM, múz. oddelenie Svidník

Spolu to zvládneme

Kresba: Michal Gubien